Avontuur. Jaargang 1

bron
Avontuur. Jaargang 1. Z.n., z.p. 1928

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/_avo001avon02_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren

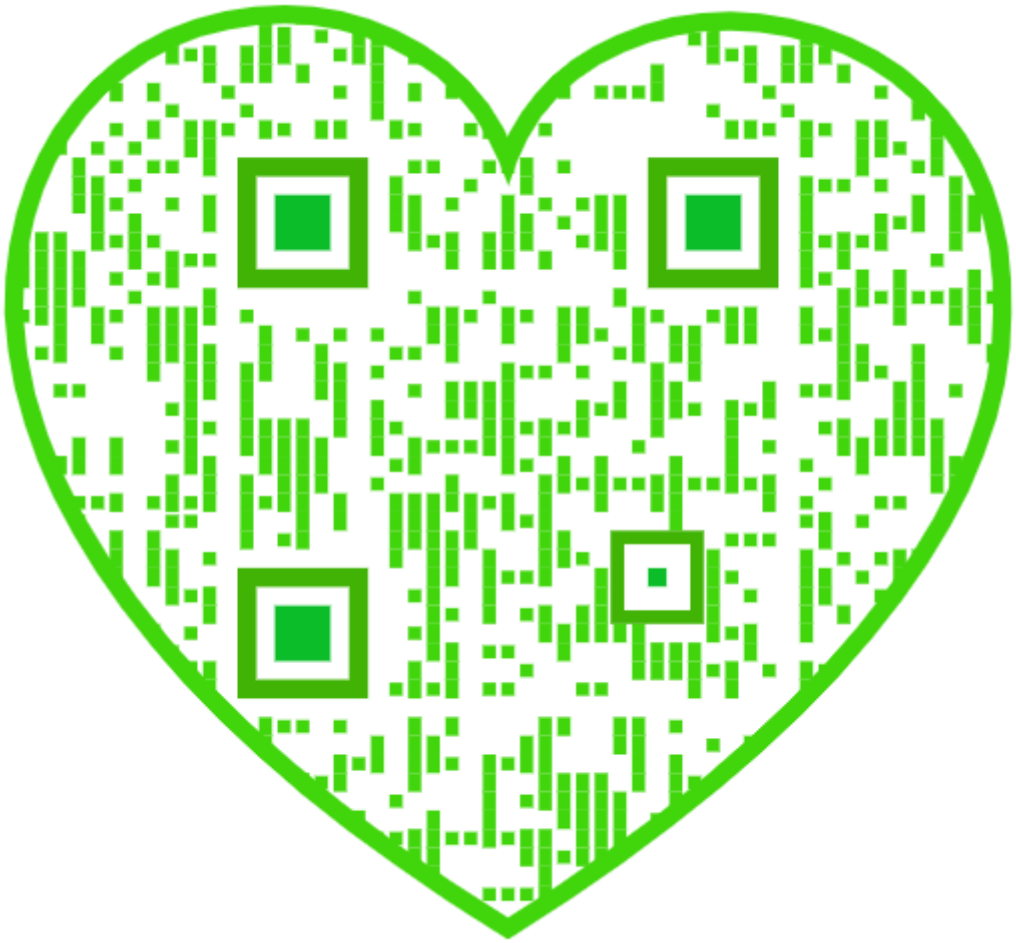

Avontuur 1 Februari 1928

Teekening van A.L. Willink.

Boere-Charleston

Tulpebollen bolle tulpen tulpetuilen
rozetuilen
boererozen boerewangen boerelongen
boerelongen ballen wangen
wangen ballen bekkens
ballen bolle bekkens
bugel en basson - o hop!
wie heeft er de kleinen bugel gezien
wie heeft er de groten bugel gezien
en wie Gaston met zijnen basson
Marie-Katelijne Marie-Katerien
want dit is geen pavane of geen sarabande meer
dat is geen gigue of geen allemande meer
en geen wals
dat is 'nen charleston
'nen boerecharleston
van Gaston op zijnen basson
En wie heeft er de kleinen bugel gezien
en wie heeft er de groten bugel gezien
en wie Gaston met zijnen basson
De kleine bugel zit in 'nen rozetuil
bij Rozalie
de grote bugel zit in de sjees
bij Melanie
Marie-Katelijne Marie-Katerien
En Gaston
die zit ‘In de Ton’ ik vraag u pardon
Bolle wangen ballen bekkens
bugel en basson.

PAUL VAN OSTAIJEN.

Alpejagerslied

Voor E. du Perron.

Een heer die de straat afdaalt
een heer die de straat opklimt
twee heren die dalen en klimmen
dat is de ene heer daalt
en de andere heer klimt
vlak vóór de winkel van Hinderickx en Winderickx
vlak vóór de winkel van Hinderickx en Winderickx van de beroemde hoedemakers
treffen zij elkaar
de ene heer neemt zijn hoge hoed in de rechterhand
de andere heer neemt zijn hoge hoed in de linkerhand
dan gaan de ene en de andere heer
de rechtse en de linkse de klimmende en de dalende
de rechtse die daalt
de linkse die klimt
dan gaan beide heren
elk met zijn hoge hoed zijn eigen hoge hoed zijn bloedeigen hoge hoed
elkaar voorbij
vlak vóór de deur
van de winkel
van Hinderickx en Winderickx
van de beroemde hoedemakers
dan zetten beide heren
de rechtse en de linkse de klimmende en de dalende
eenmaal elkaar voorbij
hun hoge hoeden weer op het hoofd
men versta mij wel
elk zet zijn eigen hoed op het eigen hoofd
dat is hun recht
dat is het recht van deze beide heren.

PAUL VAN OSTAIJEN.

Kluwen van Ariadne

Wees voorzichtig.

Men zit aan de teetafel. De geachte letterkundige heeft het zeer druk zijn standpunt te bepalen. In zijn bewijsvoering zegt hij ‘Heinrich Heine’ en een beetje later nogmaals ‘Heinrich Heine’. Tweemaal, waarlik dat is voldoende de aandacht van het kleine meisje met de zwarte ogen te wekken. Tot dan had zij wanhopig met haar zakdoek gespeeld. Maar nu kijkt ze de spreker aan, haar moeder daarna en roept dan hard en haast smekend: ‘Mutti, Heinrich Heine ist das die Jüdin von Toledo’. De moeder antwoordt in de toonaard van gedempte gramschap: ‘sei doch nicht so albern, Tita.’

Waarachtige voetbalkamp.

De linksbuiten kreeg de bal te pakken, liep er mee op en schoot direkt naar het doel. De doelman evenwel was op zijn plaats. Hij ving het keiharde schot van de linksbuiten op, maar was niet gelukkig bij het wegwerken. De linksbinnen kon op zijn beurt de bal opnemen en er mee tot dicht bij het doel lopen; dan, op zijn beurt, schoot hij naar doel. Toen was het dat het afschuwwekkende gebeurde, zo afgrijselik dat niemand, aanvankelik, het begreep. Het schot van de linksbinnen, nog keiharder gegeven dan dat van de linksbuiten, had de bal tegen het hoofd van de doelman gezonden. Zonder dubio, zonder aarzelen, zonder pijn ook mag men haast denken, gleed het hoofd van de doelman van de hals en bleef, dicht bij het staande lichaam, liggen op de witte lijn van het doel. Monden gingen open en dan weer toe, hartstochtelik; men merkte: ‘nog was het doel niet gemaakt. De bal lag op de lijn.’ Maar de bal, boven op de hals, had een paar maal, als een tol, op zijn as gedraaid en was dan resoluut boven op de romp blijven staan. Van het gebeurde onbewust, volgde men met spanning de partij en of de doelman bij machte zou zijn een zo gekoncentreerde aanval te boven te komen. Alleen de middenvoor had, hoe snel dit alles ook ging, de gebeurtenis bijna op de voet

gevolgd. Hij liep op, tot bij de doelman, daar echter aarzelde hij een ogenblik, omdat hij niet wist hoe de bal te bereiken. Hij meende echter van de opwinding gebruik te kunnen maken en sloeg, met een flinke mep, de bal van de romp van de doelwacht, het doel binnen.

'Fout' klonk het uit tienduizend monden. Maar toen, door deze trilling van de lucht in zijn evenwicht geschokt, het lichaam van de doelman achteroverstortte, begreep men de afschuwelike waarheid.

Sportieve kameraadschap wil dat, in zulke omstandigheden, de kamp worde geschorst. En dat deed men. Maar het toepassen van deze maatregel kon niet beletten dat de middenvoor oorverdovend werd uitgejouwd.

Eindelik in de kleedkamer aangekomen, zei de linksbuiten tot hem, bij wijze van vergoeliking: 'dat uitjouwen is er te veel aan. Maar dat belet niet, Anton, dat je dat met die "fout" toch werkelik niet had mogen doen.'

Optimistiese reeks.

Een dief drong in een huis dat hij vooraf had gemonsterd en als goed-burgerlik had gekeurd. Hij doorzocht alle kamers en, in alle kamers, alle laden. Hij vond niets dat hem enigszins profijtelik had kunnen zijn. In het nachttafeltje naast het bed van mijnheer stootte hij op een revolver van vrij verouderd model.

De lezer denkt nu wellicht: de dief heeft het moordtuig genomen en, ten einde raad, heeft hij zijn raad een einde gesteld en zich een kogel door het hoofd gejaagd.

De lezer vergist zich. De dief roerde het wapen niet aan. Hij schreef op een stukje papier, dat hij nadien bij de revolver lei: 'Gij hebt me niet. Ik ben een optimist.'

Hiermee is de geschiedenis, voor zover zij de dief raakt, feitelik ten einde.

Volledigheidshalve moet ik er echter nog bijvoegen dat, toen de heer van het huis, waar onze dief binnen gedrongen was, thuis kwam, hij de lade van het nachttafeltje open vond. Hij nam het briefje, las het met aandacht en zei tot zijn vrouw: 'een geluk voor die inbreker. Hij zegt dat hij een optimist is. Goed zo, want dat spul was niet geladen.'

Menselike onvoorzichtigheid.

Iemand die bij zijn voornaam Demosthenes of misschien beter - ik wil het niet juist weten - Themistokles heet, vroeger stuurman van beroep, goed gebouwd en derwijze energies dat je, bij zijn verschijning, al dadelik denkt: deze man moet wel ‘de Terreur van de Pirraeus’ heten - op dit moment echter, om niet te zeggen geretireerd, dan toch lang reeds stuurman zonder boot, punktuële klant van een griekse herberg uit de buurt der Brouwersvliet te Antwerpen (het dametje dat u bedient heet wel is waar Heleen, Heleentje, maar dat garandeert niet haar attiese herkomst), deze Helleen (ik bedoel Themistokles die ook Demosthenes kon zijn, niet Heleen met de onzekere herkomst) verliet op een bepaalde maandagmiddernacht de herberg uit de buurt van de Brouwersvliet, nadat hij vooraf in dezelfde zin had gehandeld voor wat betreft het ledikant van Heleen (ik bedoel het dametje met de betwijfelbare herkomst, niet echter Demosthenes-Themistokles).

Hij ging over de Brouwersvliet, zo op goed geluk en men mag zeggen zonder veel moed, zoals het begrijpelik is voor een Themistokles van de Pirraeus, zo gans alleen rond middernacht op de Brouwersvliet en met de souvenir van porto's en patchouli en van de liefde, ‘vooral van de liefde’ zei hij zelf, zo maar, wilt ge't, wilt ge't niet, door mekaar. En terwijl hij zo verzonken was in zijn gedachten, stootte zijn voet tegen iets dat licht was, want het week.

Maar Demosthenes gaf daar geen acht op, want hij was weg, in zijn gedachten. Alleen een tweede stoot tegen dat ding diepte hem daaruit op. Daar lag een hoedeken. Themistokles nam het op en ging er mee in het licht van een lantaarn staan, want hij besefte al dadelik, Themistokles, dat men een hoedeken niet kan keuren in donkerte. In het lantaarnlicht zag Demosthenes dat het hoedeken er een fluwelen was en grijs van kleur. Het was ook een erg klein hoedeken. En op sommige plaatsen was het fluweel versleten, op andere plekte het en elders nog draaide het wonderlike krullen, die niet glad te krijgen waren. Ik schreef reeds dat het een erg klein hoedeken was. Vandaar kan de lezer afleiden hoe zeer klein de randen moeten geweest zijn.

Omdat hij niet goed wist wat met het hoedeken beginnen, draaide Themistokles het zo nog een tijdje langs alle zijden. Eindelik, nadat hij ook zijn pet had gekeurd, besloot hij het hoedeken op te zetten, want het leek iets beter toch dan zijn pet. Niet zodra had hij dit gedaan - het hoedeken bleek even te klem, ‘maar dat schikt zich’ dacht Demosthenes - of, wat hoor ik? het hoedeken begon zowaar te spreken. Het zei: ‘ik ben geen hoedeken. Waarachtig ik ben een vervloekte prins. Indien gij een wens uitspreekt, zo is hij meteen vervuld. Ik ben het beroemde wenshoedeken. Probeer het maar eens.’

En Demosthenes, die ijdel was, zei meteen, zonder nadenken: ‘ik wens een nieuw plunje, een nieuw paar schoenen, nieuwe kousen, een nieuw hemd en een nieuwe hoed.’ En, zijn intuïtie volgend, voegde hij er de magiese woorden aan toe:

> ‘Hoedeken - hoedje op mijn hoofd
> ik heb verlangd, gij hebt beloofd.’

En zie wat gebeurt er. Op een ik-en-gij houdt er een auto stil vlak vóór Demosthenes, die ook misschien wel Perikles kan heten. Een hoogst elegante heer springt er uit en zegt, kort, zoals detektieven in films plegen te spreken: ‘mijnheer, zie, ik ben elegant gekleed. U niet. Om redenen die voor u belangloos zijn, is het nodig dat ik uw plunje overneem. Bevalt u dat?’ - En Themistokles zegt ‘Ja’, ook kortaf, gefascineerd door de elegantie van de mijnheer uit de auto.

Het treurige slot van deze geschiedenis hoeft nauweliks aan-geduid. Themistokles is één ogenblik in het bezit van het wenshoedeken geweest, amper genoeg de dwaaste wens te doen die mogelik was. Eén ogenblik heeft hij zijn hand gesloten op al zijn wensen. Dan heeft hij de hand weer geopend. Zo zonder nadenken, dat eerst later, toen hij weer iets wensen wou, zijn woorden middenin de zin moesten versterven en hij hopeloos zijn handen opstak tegen de hoge hoed die op de plaats stond van het wenshoedeken. Toen ontwaakte hij aan de werkelikheid. Hij zei dan, wel twintig keer achter mekaar: ‘hoe is het mogelik? hoe is het mogelik?’ En veel later nog, en telkens na een pauze weer opnieuw: ‘hoe is het mogelik.’

Keerzijde van de medalje of gevaar van een te naarstige zedelike propaganda.

Meer dan om zijn schilderijen, die nog maar matig op prijs worden gesteld, is mijn kameraad, de schilder Lukas Z. om zijn plakkaten, binnen korte tijd, een beroemdheid geworden. Men mag veilig aannemen dat hij te Brussel zowel als te Antwerpen deze tak van het dekoratieve derwijze beheerst dat alles wat enigszins naam heeft in de wereld van de advertentie hem de uitvoering van zijn reklame toevertrouwt. Ik vind dit trouwens billik, niet alleen omdat Lukas Z. goede plakkaten maakt - de intrensieke waarde daarvan wordt overigens door sommigen in twijfel getrokken - maar wel om een zekere geesteswending bij mijn kameraad die zo is dat zij hem niet toelaat, wilde hij het nochtans, een opdracht in een voor de opdrachtgever verkeerde zin uit te voeren. Laat mij nog terloops opmerken dat Lukas Z. een kleine man is met korte, maar brede handen en met, de verhouding tot zijn gestalte zelfs buiten beschouwing gelaten, alzo grote voeten, dat men van hem, ook niet overdrachtelik, terecht mag getuigen dat hij iemand is die op zijn stuk staat.

Van deze gelukkige geesteswending die hem, naar ik schreef, biezonder voor zijn vak geschikt maakt, had ik, bij mijn laatste bezoek op zijn atelier en een daarbij aansluitend bezoek bij zijn kliënt, een, voor wat mij betreft, slagend bewijs. Het toeval wilde het zo dat ik Lukas Z. afving toen hij de laatste hand legde aan een plakkaat voor een vastenavondbal en dit plakkaat moest, aldus was bij de opdracht bepaald, zoveel zijn als een voorstelling van dit vastenavondbal zelf.

- Begrijpt ge wat ik bedoel? vroeg Lukas Z. mij terstond, nadat ik maar pas het ontwerp onder ogen had. ‘Ziet ge het? Begrijpt ge 't? Neen? hoor eens goed: men zegt mij: maak een karneval. Begrijpt ge: men zegt mij, *mij* hoort ge, maak een karneval, maar een karneval, voegt men er aan toe, ge weet een waarachtige karneval, een echte karneval. Zie zo. Begrijpt ge: ze willen een echte karneval. Ha bah! een echte karneval! Ge begrijpt toch wat ze bedoelen, niet waar? Zij willen een echte karneval. Goed. Zij willen dat ik mij voor hun kar zou spannen. Ik zeg alleen dit: een kar geladen met geilheid en ontucht. Menen zij dat ik mijn kunstenaars-

stift daartoe zal lenen, ja men mag het onverbloemd zeggen, verkopen? Ha, neen, die is goed! Ha, bah! Zie zo, ik heb gezegd: goed, ik zal een plakkaat maken met een zaal vol vastenavondzotten. Gemaskerd, gekostumeerd, kortom al de tronies van de ontucht. Zij zijn heengegaan, tevreden dat ik aannam. Goed. En ziehier nu wat ik maakte om die heren te dienen. Ziet ge, begrijpt ge? Wat is die ruimte? Wat? is dat een zaal? Wat zijn die wezens? Begint ge te begrijpen? Ha bah! en wat doen die wezens zeg? Die ruimte dat is geen zaal waar de mensen zich vermaken, neen, een zwijnestal dat is ze. Ziet ge nu hier die serpentins en dat konfetti, ja? Ziet ge hoe die wezens in die papieredrek rondtrappen en scharrelen? zwijnen zijn het in hun drek, jawel, zwijnen. Ha bah, dàt heb ik hen gezegd: jullie zijn allemaal zwijnen. En het merkwaardigste: ik zeg het hen zo direkt in het aangezicht, jawel derwijze spuw ik mijn verachting uit. Nu begrijpt ge allengs wat ik bedoel. Maar nog, zie deze vent hier, deze kerel, ha bah! een faun? neen, zelfs niet een faun, deze treurige verschijning uit de helleense godeleer, is hij, maar wel een stinkende bok, die de geilheid overal op het wezen getekend staat. En dan die ontuchtige zeug die hij in zijn arm rondsleept. Dansen? ach wat, geen dans is dit, maar wel de geile bok sleept, sleept ziet-ge? de van-vooraf-veroverde zeug naar de plaats van de ontucht. Nu dan, wat betekent mijn houding? Zeg ik niet duidelik haar in het gelaat: ‘zeug, ha bah!’

Zeker, ik heb herhaald tekens van begrijpen gegeven, wellicht ook van goedkeuring. Altans mijn tekens van begrijpen konden als goedkeuring begrepen worden. Dat neemt niet weg dat ik, na zijn laatste krachtwoord: ‘zeug, ha bah’, een beetje beteuterd ben. Maar goddank, mijn vriendelike zegsman is buiten adem. Ik neem afscheid. (Variante, doch veel minder goed: ik maak van deze gelegenheid gebruik om afscheid te nemen.)

Een gelukkig toeval wierp mij, enkele dagen later, in de armen van de opdrachtgever van Lukas Z., onze naarstige zedelike propagandaschilder. Zonder overgang, zo groot was zijn geestdrift, begon deze man: ‘Je komt met me mee naar huis. Sst..., daar gaat niks af, je komt mee. Weet je reeds dat ik een heerlik ontwerp heb van Lukas Z. voor karneval?

Zeker, jij die je daar nog al mee bezighoudt, je hebt al veel van die dingen gezien. Maar dit plakkaat overtreft waarachtig alles wat tot op heden, op dit gebied, gemaakt werd.'

En toen we aan zijn buro zaten: 'Je denkt toch zeker niet dat het zo gemakkelik is nog iets op karneval te vinden, wat? Een sigaar? Wanneer je de onnoemelike prullen moest zien die ik elk jaar ontvang, je zoudt een toon hoger het talent loven. Ha, vuur, ik vergat het haast. Maar wij hebben Lukas Z. Het is een geluk voor ons klein landje, waarde vriend, dat we iemand als Lukas Z. hebben en een geluk voor de bal-industrie. En hoe doet die man dat? Gans eenvoudig: door zijn spontane brutaliteit. Meer niet meer niet meer niet. Wat een vent, wat een geniale kerel die Lukas! Enfin, denk toch eens even na, hoe sof, hoe doodvervelend zo'n karneval-bal. De mensen die verleden jaar nog zich lieten beet nemen, hebben intussen gezworen: nooit zet ik er nog een voet. Maar jawel, nu doe ik overal het plakkaat van onze vriend verspreiden. En de heren zeggen: 'Kees, hoor eens, dit jaar zal het bij Hampelhans anders gezellig toegaan dan 't vorig jaar.' En Kees antwoordt: 'Ik weet het al.' Want, niet waar, waarde vriend, de drenkeling verwacht de redding van een strohalm en, enfin, je begrijpt mijn beeld. Hoe vin-je die sigaar? Een plakkaat is voldoende een begoocheling te wekken: kijk nu eens hier, wat zeg je van dit dansend paar? is dat niet meesterlik, waarachtig meesterlik.'

En, omdat ik maar een ogenblik aarzel, bevestigt hij zelf: 'Ja, dat is waarachtig meesterlik.'

PAUL VAN OSTAIJEN.

Zo leeg een bestaan

I

OSKAR:
Een stad; de nacht; en iemand uit de nacht gekomen. Een kleine man, met niets opmerkeliks, van buiten gezien, en wiens ogen kleurloos schenen in het licht van de straatlantaarn. De mond een streep, waarin een kronkel kwam toen hij de krant open vouwde. Er was geen wind; hij vermocht rustig te lezen.

JUSTUS:
De Wederopstanding van Ralf de Splijter. Nieuwe Moord! *Mag het cijfer nog groter worden*?

OSKAR:
Volkomen als hij voorzien had: men had de vrouw niet vóór de namiddag gevonden. Om vier uur eerst had men de deur opengebroken. Veertien uur had zij alleen gelegen met het geheim van haar dood; een gruwelike dood, zou de burger met een kleine rilling zeggen.

JUSTUS:
Veertien uur. Gevonden vier uur 's middags, vermoord twee uur 's morgens.

OSKAR:
'Morgen, dat is vandaag, rekende hij uit, kunnen ze vroeger zijn; om half negen kunnen ze weten dat ze op dit ogenblik één nummer ten achter waren. Eén klem nummer... Kan het cijfer veel groter worden?'

JUSTUS:
Hij had de krant laten vallen, en even gezien of niet een agent in de buurt stond, iemand die altijd zeker belang stelt in de properheid van het trottoir. Bij het omslaan van de hoek bedwong hij zijn lust dieper te ademen. Pas op voor het instinkt. Het is de onderbewuste mens die fouten maakt, als alles met zorg is uitgedacht. De geringste overwinning op hem is een bewijs méér van meesterschap. Daar was een tijd waarin niemand hem de Wederopstanding van de grote Ralf had kunnen heten... Hij stak zijn hand in de zak waarin, van acht uur 's avonds tot nu, de krant, ongelezen, gestoken had; in gezelschap van de vrouw nog gekocht, achteloos, en zonder de opmerking te maken die een ander voorzichtig had geoordeeld: over de tennis-

wedstrijden of de koers van de dag. Ware het misgelopen, men las: *De Wederopstanding op heterdaad betrapt, met het verslag van zijn laatste misdaad in de zak*! Onder andere beroepsmoraliteit: *Het Einde van het Monster*! en *De Gemeenschap gewroken*! Hij vroeg zich plotseling weer af wanneer het plan eigenlik vaste vorm bij hem had aangenomen om minstens het dubbele aantal moorden te bereiken op rekening van de Voorganger gesteld. Ongetwijfeld had de maatschappij...

OSKAR:
Het kruispunt al; een kleine vijftig pas verder kon hij een taxi nemen. De eerste man weigerde, hij ging die richting niet meer uit; de twede bedong, schofterig naar hartelust, een extra-prijs. Hij liet zich de wet stellen. De Wederopstanding zwichtend voor een taxi-bestuurder; met dit soort kleinigheden verzorgde hij zijn anonymaat.

KAREL:
Hoe was hij als kind geweest?

OSKAR:
Dikwels onderdrukt; zwak; misschien spreken wij daar later nog over... Nu zit hij in de taxi. Als ooit die chauffeur het te weten kwam - in de rechtszaal misschien? later... - de bloedige man die hij op zijn kussens vervoerd had; en wie wist hoezeer die chauffeur hem misschien bewonderde? Schokken; schokken; het niet geasfalteerde stuk tussen de nieuwe pleintjes. Rechtsaf nu. De bloedige man. Weer kwam de kronkel in zijn lippen, omdat hij werkelik in de geest van een ander zich terug moest denken, wilde hij de griezeligheid meegenieten van zo'n woord. Want daarin misschien lag juist heel zijn geniaalheid; van uitvoering altans; in zijn volkomen ongevoeligheid voor bloed. Zijn a-romantisme, zou hij het willen noemen.

JUSTUS:
Ik zou je kunnen tegenspreken en het zou ons op dit ogenblik te ver voeren; maar onthoud toch dat ik hieromtrent iets te zeggen heb.

KAREL:
Ik teken het aan.

OSKAR:
Zijn chirurgiese blik. Natuurlik hadden ze, evenals bij de grote voorganger, de gissing gewaagd dat hij een snijdokter zou zijn. Onvermijdelik, die herhalingen.

JUSTUS:
Het huisnummer. Hij keek de auto na terwijl hij zijn sleutel in de opening bracht. Hij bewoonde de twede

verdieping van een huis, toebehorend aan een paar oudjes die zelf de eerste betrokken hadden. Hij was nu in geen drie nachten thuisgekomen, iets wat zich overigens vaak genoeg had voorgedaan. De deur week zonder dat hij zich met het veiligheidsslot had moeten bezighouden. Een lichte bevreemding: de oudjes waren precies, het was laat genoeg... Hij draaide het licht aan. Hun slaapkamerdeur, de eerste die op de vestibule uitkwam, stond op een kier, en hij voelde - in dergelijke omstandigheden werkte in hem een gevoel, matematieser dan ieder weten. Zonder een zweem van aarzeling liep hij binnen; behoedzaam zijn voeten zettend omdat hij begreep dat hij zich niet moest besmeuren. Het licht - om de deur - en een vlugge stap terug. Oskar.

OSKAR:
Een grillig gevormd tapijt van reeds stroperig geworden bloed bedekte het grootste deel van de vloer. Op het bed lagen de lichamen van de oude mensen, onthalsd, geheel naakt, de buiken open. Een enkele scheur, van onder naar boven, in de navel uitlopend, waarin hij als zijn eigen sneê herkende, doch, hoewel brutaler, meesterliker nog toegebracht, misschien. Een spel van darmen was vrijwel blootgelegd, en op de schoorsteenmantel tegenover het bed schenen ernaar te kijken, met als van verbazing scheefgapende monden, de twee aan de rompen ontbrekende hoofden, rechtopgezet, rechts en links van een klokje, tussen vaasjes en familieportretten.

JUSTUS:
De naaktheid van die oude lichamen was lachwekkend, de grimas van die oude gezichten, kijkend naar dat waar ze op neerkeken, obsceen. De grijze haren van de vrouw hingen los en de man had zijn nachtmuts op en om het gat van zijn mond een stoppelbaard.

KAREL:
Het gat was zwart, veronderstel ik, de baard wit?

OSKAR:
De Wederopstanding trok de deur dicht met een beweging die hem ontsnapt moest zijn.

KAREL:
En waarom? hij was ongevoelig voor bloed.

OSKAR:
Aan beweegredenen van die-n-aard mag ook niet gedacht worden. Hijzelf had op dat ogenblik moeilik kunnen zeggen waarom. Eerst toen de deur dicht was merkte hij met bijna pijnlike verwondering dat hij zich

weer in de vestibule bevond. Even stond hij op het punt alarm te maken; op de derde verdieping woonde, met zijn vrouw en een klein kind, een juwelier. Toen bedacht hij dat hij eigenlijk ook deze nacht had kunnen uitblijven en dat niemand, behalve de taxi-chauffeur, hem had zien binnengaan. Hij keek op zijn horloge: kwart voor vier - en deed het licht in de vestibule weer uit.

JUSTUS:
Hij bedacht dat hij bij het thuiskomen zijn handschoenen had uitgedaan. Hij ging dus de kamer weer binnen, wreef met zijn zakdoek de knoppen van de deur en de elektriese knop schoon; en bij nadere beschouwing liet hij het licht daar aan. Want wat is een meesterwerk zonder belichting, nietwaar? Een minuut later, toen hij op straat stond, geloofde hij dat, bij de geringste kans de auteur nog in het gebouw aan te treffen, hij er alles op gewaagd zou hebben om hem persoonlik te leren kennen.

ANNE:
Einde van het eerste hoofdstuk.

KAREL:
Als wij ons verhaal opschrijven zal ik Romeinse cijfers zetten. Ga voort.

JUSTUS:
Ik zou zeggen, de beurt is aan jou. Geef ons, zo mogelik in sobere trekken, een verslag van wat gebeurde na deze nacht.

II

KAREL:
De kranten heetten die moord beestachtig, een slachting, een bloedbad, monsterlik, ten hemel schreiend, afgrijselik, duivelachtig, hartverscheurend, onbeschrijfelik. Het meest recente slachtoffer van de Wederopstanding leek erdoor weggevaagd. De justitie en de meer algemene menselike rechtvaardigheid, de dorst naar straf, bleven onbevredigd. De vrouw van de juwelier en de bewoner van de twede etage werden uitgenodigd het gerecht in te lichten. De moord moest bedreven zijn, zeiden de deskundigen, tussen kwart voor zes en zes uur 's middags. In de eerste helft van Januari is het dan reeds donker. De juwelier bevond zich op dat uur nog in zijn winkel, maar zijn vrouw had voor

beneden horen schellen; om hoe laat precies mocht haar evenwel niet te binnen schieten, zij meende tussen vier en vijf. De overburen hadden niets gezien. Er was in die straat een matig verkeer, de huizen waren zonder spionnetjes, de kou was scherp genoeg geweest om iedereen binnen te houden. De bewoner van de twede was de dag na de moord tegen half twaalf, toen het ganse huis reeds door de politie was ingenomen, eerst opgedaagd; hetgeen zijn getuigenis aanmerkelik bekort had. Hij heette bij de burgerlike stand, laat ons zeggen, omdat wij een zo geduchte persoonlikheid enige diskretie verschuldigd zijn: hij heette Lisander Moro. Hij was twee-en-veertig jaar oud en altijd wat men noemt een rijk jongmens geweest; hij had veel gereisd en reisde nog altijd een beetje, leefde bij buien een nachtleven, was enigszins vrouweliefhebber, had generlei zaken, doch een biblioteek en een postzegelverzameling. Men had het onnodig geacht verder in zijn bestaan te wroeten. Hij had voor de vier nachten van zijn uitblijven een alibi geleverd; een vrouweliefhebber in een wereldstad is zelden om een alibi verlegen. De taxi-chauffeur was uit zichzelf weggebleven, hetzij omdat hij lust noch tijd gevonden had te getuigen, hetzij omdat hij zich het huisnummer niet meer herinnerde, hetzij omdat hij iemand die bij vieren 's morgens thuiskomt niet in verband wist te brengen met een misdrijf dat vóór zes uur 's middags volbracht moest zijn, hetzij omdat hij - wat meer bij taxi-chauffeurs voorkomt dan men over het algemeen aanneemt - nooit kranten las. Overal herhaalde men dat de oudjes niet bestolen waren en natuurlik dat zij geen vijanden hadden, - de man was, vóór hij dat huis had kunnen kopen van welks huur zij leefden, boekbinder geweest en had zeker nooit één wezen onrecht gedaan, - zij hadden geen kinderen, geen andere familie, heel hun nalatenschap kwam aan het Leger des Heils. Van de dader, een min of meer mogelike dader, geen spoor. Men had vingerafdrukken opgenomen; de aangeklaagde vingers bleven ontbreken. En toen, bij gebrek aan voedsel, stierf het geval.

III

JUSTUS:
Er zouden enige bedenkingen te maken zijn, ofschoon Karel zich over het algemeen, dunkt mij, bevredigend van zijn taak gekweten heeft. Toch had ik gaarne dat hij in bizonderheden trad. Hoe, bijvoorbeeld, kwam de Wederopstanding aan zijn alibi?

KAREL:
Simpelweg; men moet een man als de Wederopstanding niet onderschatten. Twee vrouwen bekenden dat haar sponde hem, beurt om beurt, die vier nachten lang, geborgen had. En daarenboven: werkelik verdacht had men hem immers niet. Zes jaar lang had hij als goed huurder op die etage gewoond, en zijn vingerafdrukken verschilden van die welke men had opgenomen.

ANNE:
Wie waren die vrouwen?

KAREL:
Zij waren, zonder ingeschreven te zijn, van laakbare zeden. De Wederopstanding kenden zij sedert lang. Zij geloofden in hem met het geloof dat een ernstig man, dat is een man van zekere leeftijd die weinig lacht, met veel geld, soms in te boezemen weet.

ANNE:
Natuurlik had hij de mogelikheid overwogen ze ééns ook te vermoorden? Hij was waarschijnlik nooit te vertrouwelik met ze geweest, dat had achterdocht kunnen wekken, maar hij had ze dikwels met raad, dikwels met specie, bijgestaan. De ene vooral, een zekere Ida, een ruige dikke vrouw die een bizondere geur verspreidde, had een zo ingeboren, veeleer dan aangekweekte, perversheid, dat hij zich soms een week lang in haar gezelschap kon vermeien. Zij droeg gore peignoirs en bespottelik veel kanten. De haat die hij haar toedroeg werd beurtelings gewiegd door halve bewondering en half medelijden. Na het uitsterven van het geval vroeg hij haar op zijn nieuwe appartementen. Maar toen vermocht zij hem niet meer te boeien. Zij ging spoedig weer heen, en hij wierp zich op nieuwe boeken.

OSKAR:
In zijn jeugd had hij zelf de letteren willen beoefenen. De zware verzaktheid van het type schrijver hield hem

ervan terug. Hij was toen nog jong genoeg om zichzelf soms interessant te wanen; men had hem in de gelegenheid gesteld op het aanschijn van enkele grote voormannen te blikken; het maakte hem moe wanneer hij die stoelvaste ploeteraars gadesloeg, uren lang hun opwinding schrijvend op vierkante vellen papier, zich opblazend zonder te veel te bewegen, en levend ‘naar de geest’, steeds levend naar de geest, of levend als de platste burgerman. Het maakte hem wrevelig, als hij later de uitkomst van dat geploeter in handen kreeg en de frasen, die toch braaf verzorgde frasen las, die zo vaak verpletterend moesten zijn voor de een of andere diepverachte burgerman, ten voordele van de een of andere hoogbewonderde burgerman. Hij begreep weldra dat het werkelike leven zich eenvoudigweg niet schrijven laat; hij begon bij zichzelf waar te nemen dat het schrijversleven een ander, een zuiverder bestaan verdringt; hij besloot het zijne altans niet te verschrijven. Hij las alleen; meer als bibliofiel dan anders, en ook een beetje om op de hoogte te zijn. Later, toen hij ouder geworden van andere bewonderingen was teruggekeerd, werd de lektuur hem weer een soort van troost. En hij geloofde aan het nut van de schrijver, als aan dat van de geneesheer, de telefoonjuffrouw, de klokkemaker. Toen had hij gevonden dat te vele kanten van het ‘werkelike leven’ het leven ook niet waard zijn; zijn verhemelte, om met de vergelijking van een hem bevriend dichter mee te gaan, was vermoeid van kruiden. Hij ging op reis; uitsluitend met het doel een nieuwe frisheid op te doen bij de primitieve mens Hij keerde terug, uitgeput en vol slecht humeur, door de lelikheid en afgeslotenheid van Basoeto's, Eskimo's, Thibetanen. Hij sloot zich in zijn appartementen op: toen was het dat hij die twede verdieping betrok - en las dagen lang, en herlas, de mémoires van Casanova. Hij liet die delen magistraal binden door zijn huisheer, die bij hoge uitzondering, voor hem, het oude bedrijf weer ter hand nemen wilde. Toen de lange rij flonkerend vóór hem stond, kon hij Casanova niet meer lezen.. Hij zag hem afgetakeld, uitgelopen, breedsprakig leugens en waarheid schrijvend.

Hij begon opnieuw een nachtleven. Toen interesseerde hij zich - in deze volgorde - voor de loopbaan van grote courtisanen, grote boksers, grote misdadigers. Hij verzwolg allerlei dokumentatie.

JUSTUS:

En hij werd betoverd door het leven van Ralf de Vrouwemoorder. De goedkope veilheid van enige toenmalige vriendinnen gaf hem plots een felle schok door het hoofd. Als hij... maar hij begreep dat hij verstandiger deed zich niet aan dézen juist te vergrijpen, altans niet dadelik. Hij had bovendien ondervinding genoeg opgedaan om zich te veroorloven onpersoonlik te zijn. De een of de ander, wat kwam het erop aan?

OSKAR:

Hij kwam tot een andere belangrijke ontdekking: het overwicht van de misdadiger die niet griezelt van bloed. Hij leerde zichzelf - en ook voor hem ging het langzaam en moeilik - bloed zien als simpele vloeistof, van willekeurigerwijs rode kleur. Hij was geen lustmoordenaar van nature, doch zodra hij zijn voorzorgen begon te nemen, kon hij geen moment gunstiger erkennen dan dat waarin de vrouw zich, zonder enige bescherming, heeft overgeleverd.

JUSTUS:

Een moment waarin hem bovendien het voordeel geboden werd van geheel zonder kleren te kunnen zijn. Hij hing zijn kleren altijd zo ver mogelik van het bed af, en zo hoog mogelik boven de vloer; en dat was de enige vrees die hem bijbleef voor het bloed.

OSKAR:

Eenmaal de stoot toegebracht - nooit had hij in die sekonde een uitdrukking van pijn waargenomen, nooit meer dan ogen vol verwondering - de dood eenmaal toegebracht, bleef hem alleen over haar werk te helpen voltooien. Met zijn handen, maar zo nodig met heel zijn lijf wist hij de ander, en haar steunen, te beheersen. Onderwijl liep het bloed hem langs buik en benen, en warmde hem, en het was hem, na twee drie keer reeds gelukt, volkomen griezelloos te blijven.

JUSTUS:

Herinner je je dat ik al eerder iets zeggen wilde? Ik geloof niet aan die griezelloosheid van de Wederopstanding; aan zijn a-romantisme, zoals je vroeger zei. De afwezigheid van vrees, van duizeligheid, of van vertedering tegenover het bloed behoeft niet vereenzelvigd

te worden met ongevoeligheid. Een volkomen ongevoelig mens, in zulke momenten, is ondenkbaar - zoniet onbestaanbaar -; ik geloof bijgevolg aan een griezel: van genot zo niet van afgrijzen.

OSKAR:
Ik protesteer met klem tegen een dergelijke lezing. Met griezeltjes van genot maak je van de Wederopstanding een vulgaire lustmoordenaar. Ik heb gezegd dat hij dat *niet* was.

ANNE:
Je hebt ook gezegd dat het bloed hem warmde. Laat ons billik zijn en veronderstellen dat die warmte hem tenminste aangenaam was.

OSKAR:
Hij moest zich achteraf altijd weer wassen. Behalve in enkele hotelkamers met stromend water en twee kranen was het water meestal koud.

KAREL:
Laat ons terugkeren tot het verhaal. Ik wed dat niemand weet waar wij zijn gebleven.

IV

ANNE:
Jawel, ik zei dat Ida spoedig weer van hem wegging en dat hij nieuwe boeken begon te lezen. Het valt te begrijpen dat ook dàt niet duren kon.

JUSTUS:
Neen, geen boeken meer, geen reizen, geen feesten. Hij hokte thuis, in zichzelf gekeerd, of liep doelloos langs de straat.

OSKAR:
Een kleine man op wie niemand lette.

JUSTUS:
En die kwijnde. Het grote verlangen dat hem verteerde was: de auteur van dat meesterstuk te vinden. Eindelik een man die hij volop bewonderen kon! Maar hij voelde zich machteloos, als de detektieven. Twee jaar gingen om; hij kwijnde voort; op een dag hield hij tot een winkelierster de volgende toespraak: ...

ANNE:
Ik vraag verlof die winkelierster te beschrijven. Een lange magere vrouw, met krachtige neus, een mooie, beschaafde, welverzorgde mond, een hoog smal voorhoofd. Zij stond dikwels met de handen in de zakken van haar schort, vooral 's winters - zij was dan werkelik onvoldoende gekleed; zo stond zij dan met haar schouders naar voren. Een boek-en-papierhandeltje was haar

winkel; hij had haar daar altijd alléén in gezien, haar man was dood sedert een eeuwigheid. Op een dag, naar aanleiding van een klant die zij beiden als jongen hadden gekend, vroeg hij: - Maar hoe oud was uzelve toen? - Zij maakte zonder aarzelen een kleine berekening en zei: - Ik moet bij de twintig zijn geweest, want ik ben nu bijna negen-en-dertig.

JUSTUS:

En toen hield hij tot haar de volgende toespraak: - Dikwels, wanneer ik u zo alleen hier in uw winkel zag staan, heb ik tot mijzelf gezegd hoe weinig u in deze omgeving paste. Iedere keer als ik lette op de jurk die u kleedde, had ik het verlangen u in een ander omhulsel te zien. Wees niet boos omdat ik u dit zeg, geloof vooral niet aan één onvertogen bedoeling bij mij. U kent mij nu eveneens sedert jaren; u weet waar ik woon, wat ik te verteren heb; ik zou u willen voorstellen, in ernst en met eerbied, mijn leven met mij te komen delen. Word mijn vrouw, wanneer u wilt. Ik ben nu vier-en-veertig jaar, ik heb ondervinding opgedaan; meer ondervinding dan u, waarschijnlik. Er is dus niets verwonderliks in mijn voorstel, niets oneerbaars, niets verwerpeliks. Ik hoop oprecht dat u mij aan zult nemen; bedenk dat, zo ik voor u misschien al geen liefde gevoel - hetgeen mensen zonder ondervinding zo noemen - u in ieder geval de eerste vrouw is aan wie ik een huwelik heb voorgesteld.

ANNE:

Zij voelde haar nieuwsgierigheid ietwat geprikkeld; zij vroeg: - En hoe denkt u zich dit huwelik, met mij, wel in?

JUSTUS:

Hij antwoordde: - Wij zullen samen veel thuis zitten, in een geriefelik salon meestal, met smaak, rijk zelfs, maar rustig gemeubeld; wij zullen weinig spreken en vooral elkaar nooit van onszelven vertellen; nooit; maar van elkaar's nabijzijn genieten terwijl wij kijken in het vuur. Soms zullen wij uitgaan; met een zekere voorkeur voor muziek; en in de helderst verlichte zalen zal ik bewonderen hoe edel uw hoofd uitkomt onder een streng, scherpomlijnd kapsel, en boven een donkere, gemoireerde japon.

ANNE:

Zij antwoordde zonder bitterheid: - Ik zou mis-

schien aangenomen hebben indien ik inderdaad vrij was geweest. Maar ik heb een kind, een zoon die mij voor zich verlangt. - Hij had de jongen nooit gezien; zij moest hem nader inlichten. - Hij is nu bijna achttien, hij komt dit jaar van school. Dan geef ik de zaak aan hem over en trek mij terug om mij alleen met ons huishoudentje bezig te houden. - En ik zal u hier niet meer zien? - Een enkele keer, in de beginne, zal hij mijn voorlichting nog wel nodig hebben.

JUSTUS:
Hij vroeg alleen nog: - Verlaat u zonder enige spijt deze boeken waartussen u zo lang hebt geleefd? - en toen zij geantwoord had: - Waarom niet? zij hebben mij nooit iets gezegd! - ging hij met een lichte hoofdknik heen.

V

KAREL:
Inderdaad, de Wederopstanding moest wèl een zielekrisis doormaken. Mij komt voor dat het tijd wordt hem alleen maar Lisander Moro te noemen.

OSKAR:
Te meer waar Justus vergeten heeft ons te zeggen dat gedurende de twee jaar van deze zielekrisis geen nieuwe moord het cijfer had vergroot. En toch, om het voorgenomen getal te bereiken ontbraken hem nog zeven moorden. Hij zelf gaf er zich dikwels rekenschap van.

JUSTUS:
En het vergrootte zijn zielekrisis. Hij leed er onder dat de kranten niet meer van hem spraken. Toch was het hem onmogelik tot het bedrijf - het ‘luguber bedrijf’ heette het eertijds in alle kolommen - terug te keren. Soms zag hij die fragmenten uit zijn verleden onbepaalbaar ver achter zich, als behorend tot een vorig bestaan, soms scherp en dichtbij, maar als een fatamorgana. Hij zei tot zichzelf: - Ik ben werkelik de rust ingetreden.

OSKAR:
Hij vertederde zich over een verleden dat in feite veel verder af lag. Hij opende en betuurde oude fotoalbums waarin de portretten van zijn ouders en van de kleine jongen die hij geweest was. Hij vertederde zich, want allen zijn wij trefbaar voor de kleine jongen die

wij zelf geweest zijn; de droogste kinderhater ontkomt daar niet aan. Hij had veel van zijn moeder over die tijd gehoord: de tijd dat hij geen speelkameraden had, alleen een zes jaar ouder vriendinnetje, de dochter van de portierster, wie het soms geoorloofd was hem gezelschap te houden. Hij herinnerde zich haar, vreemd genoeg, nog zeer wel; zij had een donker gezichtje met kortgeknipt sluik haar. Het was altijd de kleine jongen van die allereerste tijd die hij uit zijn schuilhoeken beproefde te halen, de ander, op wie hij gemakkelik de hand kon leggen, de kleine bange scholier, steeds heen en weer geduwd tussen andere scholieren, ergerde hem. Op een avond sliep hij laat in met het voornemen met de nieuwe dag op zoek te gaan naar dat eerste vriendinnetje, Jettie, aan wie hij zolang niet had teruggedacht maar die eigenlik nog leven moest en dichterbij dan hij het zich kon indenken. De zon verjaagt altijd zulke voornemens. Zij was ongetwijfeld een groffe vrouw geworden, met gebarsten lippen en gezwollen handen; hij zou haar nooit terug weten te vinden achter een gestreepte boezelaar, of onder een pruik, misschien; hij hoorde haar zeggen met het zuiverste akcent van de achterbuurt: - Och hé, was ù dat nou, de kleine jongeheer waar ik Liesje tegen zei? och wat doet dat me nou echt genoegen! - Hij vond met welbehagen die anderen terug, die om hem gelachen hadden, die hem bestolen hadden, die hem tenlaatste een *bezigheid* hadden verschaft. Maar het was lang, heel lang geleden, werkelik... Als hij buiten liep kocht hij kranten, had hij soms een opwelling zich tot de naastbijzittende cafébezoeker te wenden met het praatje: - Hoe vreemd, nietwaar mijnheer, die grote misdadigers die niet gearresteerd worden en van wie men toch opeens niets meer hoort? Men zou misschien denken dat zij dood zijn of hun taak hebben volbracht? maar neen, soms helemaal niet. De onvergelijkelike Ralf, de Splijter, verdween opeens - wie weet waarom? - uit de Misdaad en daar hebt u, dichter bij ons, die andere geniale vrouwemoorder die men zijn Wederopstanding noemde; nu, kijkt u toch eens, die zit hier naast u, alleen nog maar de krant te lezen, bij een kop tee.

ANNE:
Op een dag kwam, ongevraagd, die perverse vrouw, Ida, bij hem terug. Zij was in de macht geraakt van een soort gauwdief: vals-speler, bookmaker bij gelegenheden, figurant op de planken; mooie jongen van beroep. Hij had haar nog iets meer dan tot op het hemd toe uitgekleed, jammerde Ida, en zij kon niet van hem af, zij kon maar niet van hem af! - Waarom niet? - Hij beriep zich zonder genade op haar beste gevoelens. - De zaak scheen hopeloos. Lisander wilde weten waarom zij bij hem juist gekomen was; zij durfde het niet in één frase uitspreken; hij wendde boosheid voor; ten slotte kreeg hij te verstaan dat zij enig heil zag in zijn haar bekende rijkdom. Hij gaf haar volop geld. Zij kwam terug; hij gaf haar weer, een beetje minder als de vorige maal; het spelletje herhaalde zich, hield hem zelfs bezig. Nooit had hij Ida zo dramaties gezien, zo tranerijk, zoo door-en-door-koddig. Toen hij er eindelik genoeg van had verlangde hij de mijnheer zelf te spreken. Het onderhoud had plaats, in een vrij schorem steegje; Ida was weggezonden; toen zij terug kwam vond zij Lisander alleen; hij nam haar in een auto mee en hield haar weer bij zich, enige dagen. Daarna bleek de mooie mijnheer onvindbaar geworden.

KAREL:
Lisander Moro had eindelik weer gemoord!

ANNE:
Hoe dom zoiets te veronderstellen, want hoe zou hij hebben gekund? Die man was daar op eigen terrein, omringd door vrienden en kennissen. En daarbij, ondanks alles, was Lisander Moro toch enigszins specialist.

KAREL:
Zodat: hij bracht de man alleen aan het verstand dat zijn tegenwoordigheid ongewenst begon te worden?

ANNE:
En redeneerde met een laatste som gelds. Maar gaf hem die persoonlik.

KAREL:
En de man, die met een zeker deel van het mensdom vertrouwd was geraakt, had iets in hem aangevoeld...

ANNE:
Dat hem woord deed houden. Lisander voelde zich in die dagen dan ook bizonder opgewekt.

KAREL:
Maar Ida bleef bij hem; Ida meende haar dankbaarheid te moeten bewijzen; of zij vond het billik dat Lisander tenminste de verdwenen sinjeur verving.

Bij haar, die bij hem vrijwel had afgedaan; dus, zij behing hem met de laatste loodjes. Het was te voorzien.

ANNE:

Na een nacht van konfidenties, toen zij uitgepraat was ingeslapen, werd hij door huivering na huivering dooreengeschud. Hij stond op, liep naar de toiletkamer, bekeek zich in de spiegels, was bang voor zichzelf. Hij besefte dat hij op het punt stond te worden wat Oskar niet in hem wenste te zien: een vulgaire lustmoordenaar.

OSKAR:

Zijn afschuw van die vrouw overmande hem. Hij had haar willen vernietigen, mishandelen met minachting, in de stijl van de pooiers met wie zij verkeerde, die zij eigenlik alleen te waarderen vermocht. En in deze platte opwelling werd hij weerhouden door een gelijkwaardig platte bedenking: vrees voor de dienders die hem zouden ontdekken. Die vrouw bevond zich immers op zijn appartementen, hij zou haar moeten wurgen in zijn bed, wat meer was, zijn naam was met de hare in een rechtszaak genoemd. Hij werd zich weer meester; trouwens, de hele verleiding had zich in weinige minuten afgespeeld. Hij sliep die nacht op een sofa in zijn salon uit afkeer, niet omdat hij vreesde zich te zullen vergeten. De volgende morgen zond hij haar weg. Na haar, zonder stemverheffing, zakelik, zozeer beledigd te hebben dat zij de trap afliep met het schuim op de mond. Zij had hem voor alles uitgescholden wat hij *niet* was; zij voelde dat zelf; hoe bot en krachteloos haar wapens waren omdat zij die man nooit had gekend.

KAREL:

En zij verdwijnt voor goed uit het verhaal?

OSKAR:

Wij willen het hopen. Figuren als Ida zijn weinig interessant omdat iedereen ze wel eens van dichtbij gezien heeft. Zij wortelen feitelik nog in het meest burgerlike realisme. Ik zou Justus willen verzoeken verder te gaan.

VI

JUSTUS:

Een goed jaar na het gesprek dat hij met die winkelierster had, kwam hij in haar boekhandeltje terug.

Zij was er niet meer; in haar plaats vond hij een slanke, heel jonge man, met levendige bewegingen, en die niets op haar leek. Desondanks werd Lisander, bijna ogenblikkelik, een gevoel voor die jongen bij zichzelf gewaar, van belangstelling, bijna van genegenheid.

OSKAR:

Eén ding trouwens had Alexis met zijn moeder gemeen: evenmin als zij leek hij thuis in de omgeving waarin het leven hem geplaatst had.

JUSTUS:

Evenmin als zij voelde hij voor de waar die hij aan de man te brengen had. Maar in tegenstelling met haar had hij, zijn jaren en stand in aanmerking genomen. inderdaad veel gelezen. Lisander kwam dikwels in de winkel terug, bestelde boeken die hij enige dagen later kwam ophalen, vroeg de mening van de jeugdige verkoper over laatste snufjes en klassieke auteurs. Hij was getroffen door een vlugge geest - want vlug, vlug en precies waren de meestal korte antwoorden van de jongen - die met argwaan en een zeker misprijzen het nieuwe nadert; nooit las Alexis het boek van het seizoen, nooit stelde hij tegenover een ouder schrijver een jonger. Zijn uitspraken de beroemdste werken betreffend waren intussen verre van eerbiedig: hij vond Manon een antipatieke deern en haar ridder een sukkel, Don Quichote minder belachelik als ergerlik hardleers, de fabels van Lafontaine meer geschikt voor kindsgeworden grijsaards dan voor werkelike kinderen. Maar telkens wanneer Lisander, zich baserend op dergelijke inzichten, hem een levensopvatting wilde doen bevestigen, of tenminste enkele der principen die hij er op na moest houden in het prakties bestaan, wanneer hij uitlokkend of aanvallend sprak, kroop de jongen in zijn schulp en stelde zich met een vaag beamen, of met een ontwijkend gebaar, tevreden. Lisander was geprikkeld; het werd hem een behoefte de jongen uit te vinden. Hij nodigde hem onder een min of meer zakelik voorwendsel uit bij hem aan te komen; Alexis verscheen; eens en meerdere malen; en werd van leverancier geleidelik bezoeker. Zij gingen weldra samen uit, in de beginne meestal om iets te kopen wat volgens Lisander de jongen ontbrak, en altijd had in diens toestemmen een zekere beschei-

denheid gelegen. Alexis scheen wonderwel opgevoed en een ouder man niet gaarne tegen te spreken. Eindelik kwam hij zelfs, men zou zeggen uit dezelfde beweegreden, tot een schijn van vertrouwelikheid. Over zijn moeder echter spraken zij niet; Lisander verbeeldde zich dat de jongen innig van haar hield zonder dat hij hiervoor één aanwijzing ontvangen had. Kortom, indien Alexis het erop had willen toeleggen veelbetekenend te zwijgen, had hij zich moeilik doeltreffender kunnen gedragen. Het gevolg was dat, zodra tussen hen een bepaalde omgang bestond, Lisander het samenzijn begon te voeden met *zijn* bekentenissen.

KAREL:
Hij was trouwens, lijkt mij, beter voorzien. Hij had meer vrouwen te verhandelen, meer reizen.

OSKAR:
Over vrouwen werd tussen hen weinig gesproken. Lisander had de jongen enige malen in gezelschap gebracht van oude vriendinnen; niet alleen had Alexis zich niet verwonderd betoond, of verlegen, of meer dan naar gewoonte bescheiden, zijn volmaakte rust bewees dat hij zelfs niet nieuwsgierig was. Enigszins angstig geworden had Lisander op de man af vragen gesteld. Alexis bekende een normale verhouding met meisjes uit zijn stand, was er betrekkelik vroeg mee begonnen, sprak vredig over een toekomstig huwelik. Lisander dacht aan zijn mening over Manon en dat hij vermoedelik nooit begerig zou zijn geweest haar te kennen. Soms had hij lust Alexis bij zichzelf een jeugdige plebejer te noemen. Maar hij kwam er niet toe; vooral niet wanneer hij hem bij zich zag.

KAREL:
Dus kon hij alleen vertellen van zijn reizen?

OSKAR:
Evenmin. Lisander was te zeer in mensen geinteresseerd geweest om zich van steden en landschappen veel meer te herinneren dan een niet onder woorden te brengen atmosfeer. Neen, hij was verplicht te spreken over zijn leven.

JUSTUES:
Hij sprak over zijn jeugd, zijn verveling, zijn verzamelingen.

OKSAR:
Over zijn verveling, meer en meer. Zodra zijn meerdere ondervinding, waar hij anekdoten van maakte, was uitgeput. De behoefte de jongen over zichzelf te onder-

houden was toen reeds zo sterk geworden dat hij gevaarliker terrein durfde betreden.

ANNE:
En ook: de leeftijd van zijn toehoorder in aanmerking genomen, en zijn zwijgzaamheid, - ik kan mij voorstellen dat hij vaak voor zichzelf sprak, niet zeker wetend of de jongen wel alles verstond.

VII

OSKAR:
Hoe het zij, een avond kwam waarin zij samen aan het strand zaten - ergens - in rieten stoelen. Wij zijn nu ruim vier jaar verwijderd van de eerste scène dezer vertelling. Zij keken ternauwernood naar de zee; er was een tingeltangel in de buurt; er waren weinig mensen; de lucht was veeleer betrokken. Er was genoeg stad rond hen om hun enige onrust te laten, maar zij voelden zich ook, met zekerheid, alleen; zij waren de ganse dag samen geweest en hadden overal, en telkens weer, gesproken over nuttige zaken en voorgenomen daden. Hadden zij elkander minder goed gekend of waren zij banaler geweest, zij waren tot komplimenten gekomen. Nu hadden zij enkel het verlangen - de jongen zozeer als de man - hun individuele eenzaamheid te omlijnen. En langzaam, en zeker, scheen een bedriegelik veiligheidsgevoel zich van hen meester te maken, het gevoel dat men heeft als men alles heel ver waant. Lisander sprak het eerst en vertelde dit verhaal:

- Er was eens een man, Alexis, die zijn tijd niet wist te vullen. Hij had, bij een kleine, ot altans een beperkte vitaliteit te veel kritiese zin en een te fijn gevoel voor beledigingen; hij was dus te beklagen, doch dubbel te beklagen omdat hij al heel vroeg in staat werd gesteld aan alles te raken, dat is: van alles vermoeid te raken. Tenslotte, Alexis, beproefde die man - denk je dit in - het leven van een moordenaar. En hij werd een uitblinker in dat leven, een beroemdheid, een uitverkorene; je hebt van Ralf de Splijter gehoord, welnu hij had de eerzucht hem in de schaduw te stellen en slaagde daar ook in, in het oog van de mensen. In werkelikheid

verbeeld ik mij, werd hij uit de koers geslagen. Volg mij goed: de man had niets meer dan de Moord, die man was een meester geworden in het vak en had zijn vak dus lief gekregen, die man geloofde aan een doel, aan een eindcijfer dat hij wilde bereiken. Menigeen die zijn leven niet zó te vullen weet. En opeens, in volle bedrijvigheid en glorie, - ik zou verder willen gaan en zeggen: in volle méégesleeptheid, want ieder beroep slaat in ons zijn klauw, Alexis, iedere bekwaamheid betalen wij met onze vrijheid, - opeens, daar verlaat die man zijn gevulde leven en staat met lege handen, zonder meer te geloven aan iets. Zeg dat je zoudt willen weten waarom. Hij was in zijn bedrijf gestuit op een meesterstuk dat hem alle lust ontnomen had, dat hem had teruggewezen als een beginneling; een moord waaruit zoveel meesterschap sprak, zoveel gemak, oorspronkelikheid, ironie, dat hij zich als voor de keus gesteld zag alles op te geven of iets nieuws te beginnen. Hij had gewerkt volgens model, hij had de schromelike vergissing begaan aan numerieke meerderheid te gelooven. De stempel van het genie op één werk wierp hem neer. Zijn oude leegheid: met haar vermoeienis, haar verveling, hij zakte erin terug; alleen was hij iets meer berustend omdat hij de overtuiging had een kleine man te zijn voor wie het zelfs nodeloos was een nieuwe bezigheid te zoeken. Zo stel ik mij voor besloot hij, het verdwijnen van de Wederopstanding, van wie je hebt horen spreken. Gelijk met zijn laatste optreden had een moord plaats gehad, bij mijn afwezigheid, op twee oude mensen in wier huis ik toen woonde. Men had die oudjes, die voor niets meer deugden, de hoofden af- en de buiken open-gesneden; en hun hoofden op de schoorsteenmantel gezet - o ironie! ironie! - en dan de kracht zoiets uit te voeren. Ik beef als ik er aan terugdenk, jongen. Een man als de Wederopstanding moet er het geloof door hebben verloren. Heb jij een andere verklaring?

JUSTUS:

O, de lange stilte die volgde. Stel je voor wat in hem omging toen Alexis antwoordde: - Diezelfde aangetrokkenheid tot de mordenaarsloopbaan, wij spreken van buitengewone moordenaars als Ralf de Splijter

en de Wederopstanding, heb ik gekend in een kleine jongen. Een jongetje dat alleen met zijn moeder leefde; een moeder veel weggeroepen door bezigheden; zodat op het jongetje niemand veel lette. In de tijd waarvan u spreekt was hij even zestien jaar, en bij gemis aan de grote Ralf gloeide al zijn bewondering voor de Navolger. Ook voor hem telde de numerieke meerderheid. Toch verteerde hem de lust een proefstuk te wagen; en eens werd hem de kans daartoe geboden. Die oude mensen, zij waren buren van zijn moeder geweest, maar zijn moeder was arm, en die oude mensen waren rijk geworden; zij keken op haar neer, alleen de kleine jongen mocht, zolang hij kleine jongen was, bij hen komen, soms; en hij kwam, en zij zouden zeer geschrokken zijn wanneer zij hadden kunnen weten welke gedachten zij iedere keer bij die nog kleine jongen wekten. U heeft het gezegd, het waren twee oudjes die voor niets meer deugden, die nauweliks staande zich konden houden; de jongen werd sterker en sterker, groter en leniger. Op een middag stak hij ze in hun slaapkamer dood, - het was een gure middag, zij hadden zich onwel gevoeld en hielden de kamer, - hij opende ze de buik met de stoot van de Wederopstanding, voor zover hij die kende uit de kranteberichten. Toen kleedde hij ze uit, om rustig over zijn werk te kunnen oordelen. Hij had alle tijd; hij wist dat zelden iemand komt bij zulke oude mensen, en bovendien, hij dacht aan geen stoornis, zoudt u willen geloven? zozeer werd hij bezig-gehouden door de waarde-bepaling van zijn proefstuk. Eindelik besloot hij er iets aan toe te voegen. Het karakteristieke *teveel* van de goede leerling. Hij vond ze in de dood leliker dan ooit, hij sneed ze hun hoofden af en zette die op de schoorsteenmantel. Het klokje dat er tussen kwam te staan wees twintig voor zes; hij was om vijf uur binnengekomen; hij vond dat hij merkwaardig vlug was geweest. Hij ging de badkamer in, naast het slaapvertrek, en wies er zijn gezicht en handen, zijn kleren voor zover zij met bloed bevlekt waren; een overjas bezat hij niet; en zo het niet meer regende, het had geregend buiten, dat zou zijn ekskuus zijn indien zijn

moeder zou vragen naar zijn natte kleren. Hij kwam op tijd voor het eten thuis. Niemand dacht aan hem. Hij had, als hij had gewild, het mes waarmee hij gewerkt had kunnen bewaren als een eerstekommunie-prentje.

VIII

OSKAR:
Er was wederom stilte. Lisander had willen vragen: - Wat soort mes was het? Hoe voelde hij zich ten opzichte van het bloed? - toen hij merkte dat Alexis was opgestaan. Hij bespeurde zijn silhouet nog in de verte, slank onder een kleine vilten hoed, de handen in de zakken. Maar hij bleef zitten.

ANNE:
Tot hij de strandstoelen moest betalen en op zijn beurt opstaan. Het was erg donker geworden, het zwerk dreigde met regen. Hij liep geruime tijd langs de zee, met gebogen hoofd...

OSKAR:
Hij liep heel gewoon. Geen mens - er was niemand - had kunnen vermoeden hoe zwaar zijn hoofd was van gedachten. Hij scheen veel aandacht te wijden aan de rand van schuim.

ANNE:
Het meeste dacht hij wel aan Alexis; aan de ontmoeting die nu plaats hebben zou; aan de houding die hij zelf zou aannemen; aan de onherroepelike wijziging in hun vriendschap aangebracht. Men vertelt elkaar niet straffeloos zulke verhalen.

JUSTUS:
Het doet er niet toe waar hij aan dacht. Mij dunkt: hij interesseert ons niet meer.

E. DU PERRON.

Invitation à la valse au clair de lune

over de sneeuw
over de groene sneeuw
schijnt de maan
schijnt groen de maan

als over de sneeuw de groene maan schijnt
als onder de maan de groene sneeuw kwijnt
groene sneeuw en groene maan
Wat is sneeuw en wat is maan
eigen waan eigen waan

want de maan is gauw verdwenen
en de sneeuw is snel vergaan
meisje moet je daarom wenen
  om de sneeuw
  om de maan
meisje moet je daarom wenen
meisje-mijn
meisje-maan
  meisje sneeuw en maan

GASTON BURSSENS.

Oud liedje

in een roze zeepbel
in een blauwe zeepbel
- meisje wat zijn je wangen roze
meisje wat zijn je ogen blauw -
staat een broze roos te blozen
staat een blauwe star te staren
waar de star bleef stille staan

als de star
stil
staat
zal ik je roze wangen zoenen
zal ik je blauwe ogen zoenen
roze zeepbel
blauwe zeepbel
waar de star bleef stille staan
waar de star - roze wangen -
waar de star - blauwe ogen
waar de star
stil
staat

broze zeepbel
starre star
die nooit stil staat

GASTON BURSSENS.

Het duel kunstschilder X.-dichter Z.

In het atelier van kunstschilder X.

Wat is ekspressionisme? Ekspressionisme is de uiting van een gespecifieerd kunst-isme. Volgens sommigen is ekspressionisme de gespecifieerde kunst van een uiting. Volgens anderen de specificatie van een geuite kunst. Om het even: ekspressionisme is en blijft de kunst van een gespecifieerde uiting.

* * *

Elkeen groet in kunstschilder X. het ekspressionisme. Vreemde hoeden zijn tans geen modedracht; alleen inlands goed wordt, met het oog op de prijs, nog gewild, n'en déplaise de Stetson-fabriek, wier kwalitatieve konkurrentie uitgeschakeld is. Maar is het dan geen kwestie van kalkulatie? Natuurlik wel, maar in een valutazwak land wordt kalkuleren - in de ekonomiese betekenis van het woord - verleerd.

Maar nu iemand plots met een Stetson op het hoofd zien verschijnen! -

* * *

Kalkulatie en Stetsonhoeden wisselen af als cirrus, stratus en cumulus wolken, maar ook de kombinaties: cirro-stratus, stralo-cumulus, cirro-cumulus, cumulo-stratus zijn toegelaten.

* * *

Alle kombinaties zijn grotesk, waarover een ‘groteske groteske’ te schrijven is (het kwalificatief staat hier enclyties tegenover het substantief, waarvan de lezer nota gelieve te nemen).

* * *

Het geluid van een muzikale stem is als de geslepen kant van een spiegel. Om deze reden schilderde kunstschilder X. talloze zelfportretten.

* * *

Kunstschilder X. en dichter Z. hebben soms filosofiese ontboezemingen.

- Het schilderij dat ik gisteren heb geschapen is totaal verschillend van het schilderij dat ik heden heb geborsteld, zei kunstschilder X. in zijn schilderachtige taal, en nochtans gebruik ik steeds dezelfde kleuren en penselen.

- Schilder met het hout van je penselen, zei dichter Z. en al je schilderijen zullen dezelfde wezen.

***

Noch dichter Z., noch kunstschilder X. denken op dit moment aan zelfmoord. Want, zegt kunstschilder X. mijn scheppingskracht is nog verre van ten einde. Heinde en verre, zo ver als het oog reikt, zo hoog als mijn armen reiken, reiken mijn vooruitzichten.

- Ja, zegt dichter Z., de mogelikheden zijn ondoorgrondbaar, want talloos. Maar het loze van het getal en het geval zit in het vermogen (vermag, vermogen, ik vermag, ik vermocht). Dit cijfert het absolute van een geval en een getal niet weg, maar wel ons beider alsolutisme. - Mutatis mutandis.

- Dat is klaar, zegt kunstschilder X.

***

Op de heuvel staat een kruis. Op de kruisweg staat een mijlpaal. Nu rijst de vraag: zal de mijlpaal tot het kruis gaan, of het kruis tot de mijlpaal komen? Poser la question, c'est la résoudre.

***

Blijft nog de kwestie tussen Kruis en Halve Maan. De diskussie is momenteel zo ver gevorderd dat kunstschilder X. alras een nieuw doek op zijn ezel zet en dichter Z. als toevallig het princiep absolutisme volgenderwijze formuleert: de absolutie over de alleenheerschappij.

***

Maar dit is niet alles. Toen dichter Z. nog een kind was, sprak zijn vader tot hem:

‘Je grootvader, mijn zoon, was een heilig man.

‘Hij was geen grote, maar een groot vader.
Hij was geen grote, maar een groot brandewijndrinker.
Hij was geen grote, maar ook geen groot geleerde.
Waarom ik hem genadig ben? Waarom, mijn God, waarom?’

***

En nog is het niet alles. Er was een zwoele zee en schuivend autolicht langs de nachtelike hotels. Er was geen mist op zee, maar het autolicht spleet de nachtzwam. Trots het splijtzwammig autolicht was er geen mededogen met de dwaallichten op zee.

***

Er komt geen einde aan. Maar vermits er meer vreugde is om de terugkeer van één verloren schaap enz. zal het blaten van de kudde niet vergeefs geweest zijn. Omtrent de dualiteit van Jezus Kristus hoeft in zo verre niet meer gediskussieerd te worden, dat de ritueel-intellektuele rompslomp zich voortaan en spontaan zou ordenen. Kunstschilder X. mag nu nog de mening toegedaan zijn, dat in het geval Jezus-Kristus de godheid van de mensheid wel te onderscheiden maar niet te scheiden is, als een paal boven water staat pal, dat het lijden van de vreugde noch te scheiden noch te onderscheiden is. Het is makkelik gezegd: ik ben er overheen het lijden als een vreugde te beschouwen, maar men denkt er niet aan dat dit gezegde ook een dualiteit in zich sluit: een sadisties en een masochisties element. Het geheel heeft de smaak van muskaatnoot. Nu is evenwel het ogenblik gekomen waarop dichter Z. kan zeggen: vrind ga heen en zondig niet meer; ik heb in jou geen schuld gevonden maar of je nu schuldenaar of schuldeiser bent, zo lang de vordering blijft bestaan en de renten zich doelloos ophopen, zullen de rollen niet worden gekeerd.

Maar dit is fantaisisties-politiese tendens, hoor ik zeggen; niets is echter meer realisties want de politiese realiteit heeft immers uitgemaakt, dat, mocht de kombinatie niet van mij zijn uitgegaan, de mogelikheid bestaat dat het initiatief door mijn vrind zou kunnen worden genomen.

***

De initiatie gebeurt niet zonder slag of stoot. De degens worden gekruist. Het revolverschot valt; als echo knalt het door het gebergte en vleit zich als een lam in de schaduw van een appelboom in bloesem. Elke wordende vrucht is een initiatief dat voor het grijpen ligt.

***

Onze appelboom stelt het goed. Zijn rozige bloesem strooit hij kwistig omheen de jonge vrouw die in zijn schaduw zit. De rozige handen der jonge vrouw strelen de rozige huid van een biggetje, dat in de gedaante van een kat spinnen zou, maar tans gemoedelik knort. Om de hals van het biggetje zit een roze strik met koperen belletjes. De avond valt. Het biggetje dartelt over de appelbloesem, maar het geluid van zijn klokjes is niet als het gerinkel van paardebellen over de sneeuw in een lauwe winteravond.

- Het wordt duister, zegt kunstschilder X., zal ik het licht aandraaien?
- Laat maar, zegt dichter Z., het wordt een witte nacht.
- Spreek liever van witte raven.
- De vrouw met het biggetje zorgt voor de witte nacht. Je hebt misschien gelijk, ze kon een witte raaf zijn, zoals het biggetje Bébé Cadum kon wezen. Ik weet het niet. Jij weet het niet. Zij weet het niet. Wij weten het niet. En deze onwetendheid is ons geluk, onze liefde, onze rijkdom, ons zonnescherm en onze kolk. Het wordt een witte nacht waarin het nooit middernacht zal worden, zodat de liefde van de vrouw met het biggetje onuitputbaar is. Laat ons hieruit onze kracht putten, het diploma van onze leefbaarheid en de banaanschillen waarop onze vijanden moeten uitglijden. Het volstaat niet bij de pakken te gaan zitten en te zeggen: ik denk, dus ik ben. De pakhuizen zitten al meer dan vol. Laat ons evenals de vrouw het biggetje strelen, dan kan de appelboombloesem onze hoofden besneeuwen. Je hebt bemerkt hoe de vrouw haar lieveling met ‘Quelques Fleurs’ besproeide, zodat tans nog de nacht er van geurt. Zo rood als de lippen van de vrouw zijn, zo diep moet hare liefde wezen.
- Dus een scharreltje, konkludeert kunstschilder X.

GASTON BURSSENS.

De noodlottige kogel

Nadat Bruno al tien minuten gewacht had, begon de tijd hem lang te vallen. Eigenaardig toch, dat de waarde van zoo'n belangrijk besluit als hij genomen had, steeds minder werd, wanneer je gedwongen was te wachten. Hij had overigens zijn standplaats goed gekozen; van hier uit kon hij het geheele plein overzien en hen dus altijd opvangen, ook wanneer ze niet dwars overstaken en daardoor vlak langs hem moesten komen. Ze zouden hem niet zien voor hij vlak voor hen stond, want hij bevond zich steeds in de schaduw van het gebouwtje. Alles was dus in orde.

Om hem heen bewoog zich de wereld kaleidoscopisch. Het was, alsof hij nu hier op een verlaten eiland stond; had hij dat gevoel nu door zijn uitzonderingspositie in het leven op dit oogenblik? Want die had hij. Er zouden niet veel menschen zijn die ooit in hetzelfde geval verkeerd hadden. Misschien echter wel meer dan hij oppervlakkig zou denken. Zelfs in de geschiedenis waren er wel zulke daden opgeteekend. Hoeveel zouden er dan wel in werkelijkheid geweest zijn? Bijv. als er eens vijf in de geschiedenis bekend waren, zouden er dan vijftig in werkelijkheid gebeurd zijn? of vijfhonderd? Zeker wel vijfhonderd; van de Egyptische en Chineesche geschiedenis was toch heel weinig bekend, en dan in Afrika! Verleden jaar had hij zich midden in gezelschap op een eenzaam eiland gevoeld. Eventjes maar, het was een prettige sensatie, hij deed moeite er zoo lang mogelijk in te blijven, wanneer hij zoo'n stemming had, maar dat gelukte niet altijd. Kijk, een paar meters van hem af liep een aardige vrouw. Zou hij even wegloopen alleen maar om haar gezicht even te kunnen zien?

Bruno deed een paar stappen, maar keerde weer terug. Hoe kon hij aan zulke dingen denken? Wat kon het hem schelen of die vrouw mooi of leelijk was. Hij begreep nu wat een kennis van hem met zijn verhaal bedoelde, toen hij vertelde, hoe een zelfmoordenaar, wiens hoed op het oogenblik dat hij in het water wilde springen afwoei, deze achterna liep, hem eerst zorgvuldig afborstelde en opzette en daarna

naar dezelfde plaats terugliep en met zijn kraag op en zijn oogen dicht zich liet vallen. Zijn vriend verklaarde, dat die man dus nog een flauwe hoop had gehad, dat op het laatste moment er redding voor hem zou komen opdagen. Met deze uitlegging was hij het trouwens niet eens en waarschijnlijk had het, als ze juist was, niets te maken met zijn geval, en zelfs wanneer het er wel iets mee te maken had, kon het hem niets schelen. En een scherpzinnig psycholoog zou dan wel beweren, dat dit juist een bewijs was, dat er een nauw verband bestond, maar dat liet hem ook koud. En dat laatste was misschien wel weer een bewijs van iets anders en dat was heel gelukkig. Bovendien als nu eens een van zijn beste vrienden hier voorbij zou komen, zou hij hem dan groeten? Nu, in dit geval kon hij het natuurlijk niet doen, maar als hij nu eens niet van plan was om Erna met haar man op te wachten, dan zou hij toch gewoon zijn hoed afnemen en een praatje maken en daarna zijn vriend hartelijk toeknikken, niet buitengewoon hartelijk, maar heel natuurlijk, zooals altijd, en daarna zou hij weggaan. Iets dergelijks was hem eens overkomen, toen hij ruzie met zijn vrouw had, toen was er plotseling een kennis uit Australië op visite gekomen en omdat die man van zoo ver kwam moesten ze de ruzie wel voor een oogenblik opschorten. En daarna waren ze heel gedwongen verder gegaan. Ze konden er niet meer in komen. Het wachten maakte de zaak nu wel niet minder romantisch, want dat was zij niet en ook niet als zoodanig bedoeld, maar het werd koeler, cynischer nu. Een besluit komt plotseling, de uitwerking ervan duurt eenige tellen en dan moest men eigenlijk onmiddellijk kunnen handelen.

Bruno voelde naar zijn revolver. Het was een mooi instrument, een repetitie-revolver; als men den vinger aan den trekker hield, bleef hij schieten. Er waren acht kogels op. Drie voor haar, drie voor haar man. twee voor hem. Hij moest er vooral voor zorgen, dat er twee voor hem overbleven. Een was niet voldoende. Wel misschien als je door je oog schoot, maar dat zou hij nooit willen doen. Als hij eens verkeerd schoot, dan zou hij wanneer hij herstelde zijn heele leven blind blijven. Blindheid was verschrikkelijker dan alle andere gebreken. Maar wat praatte hij toch. Het leek wel

alsof hij onderbewust nu toch nog het plan had, zelf in leven te blijven. Maar, kijk nu eens, wanneer hij Erna en haar man had doodgeschoten, dan had het leven toch niet plotseling meer waarde voor hem gekregen, alleen in dat geval, hij zou waarschijnlijk wel niet gelyncht worden, dat deed men in dit land niet, maar toch een zware straf krijgen en bovendien het was logisch. Wanneer hij na zijn daad nog den treurigen moed zou hebben te blijven leven, zou iedereen hem voor een laffen moordenaar schelden. Niet dat hij gaf om de meening van de menschen. Maar ze hadden dan gelijk. In het andere geval zou niemand hem iets kunnen verwijten. Wat een verschil, bij een zoo kleine variatie van het geval. Een volkomen zuiver verschil. Wanneer hij het eerste gedeelte van zijn plan uitvoerde, moest hij consequent blijven. Daar was geen sprake van hoogere immoraliteit of zoo iets dergelijks. De eenige oplossing was het niet te doen, maar dan was hij gek. Dan had hij bijna een half uur gestaan voor niets. Dan was er bovendien nooit meer een besluit van hem geldig. Tot elken prijs moest hij vermijden, dat niet voldoende kogels voor hem overbleven. Dat was lastig, een oogenblik te lang den trekker vasthouden en hij stond weerloos. Van hier uit had men eigenlijk een aardig gezicht op het plein, mooier dan van een ander punt. Bruno keek een oogenblik met vernieuwde belangstelling het plein rond. In de verte zag hij Erna en haar man aankomen. Snel trok hij zich in schaduw van het gebouwtje terug. Als ze om den hoek kwamen, zou het het goede oogenblik zijn. Niet eerder. Hij moest zich er nu toe dwingen niet op een ontijdig moment nog eens te kijken. Hij zou zichzelf toonen, dat hij een eens genomen besluit onveranderlijk kon uitvoeren. Maar hij moest vooral oppassen op de verhouding: drie, drie, twee. Daar zag hij den mantel van Erna: op hetzelfde oogenblik sprong hij te voorschijn. Haar man probeerde haar te dekken, te laat, een, twee, drie, stop. Bruno deed een pas achteruit; Erna's man hield haar vast, schreeuwde iets, een, twee, drie, hij bleef nog staan, vier, Bruno schrok, toen hij het geluid van het vierde schot hoorde. Vier? Dus hij had er geen twee overgehouden? Werktuigelijk deed hij een stap vooruit. Waarom? Om er één terug te halen? Hulpeloos keek hij om zich heen. Zijn oog viel op een lichtreclame: ‘Mille’,

las hij, dat was duizend. Hij had er niet duizend noodig, hij had er één noodig, nog één. ‘Mille’ in roode letters, neon-buizen, neon, krypton, xenon, argon, ozon, dat waren de edelgassen. Ozon niet, dat was O^3, na onweer. Argon was ook geen edelgas. As, was de chemische verkorting er voor, waarom As, waarom niet Ar, of was het Ar? En was As dan Arseen?

Argon had iets met stikstof te doen. Arseen en stikstof: onaangename woorden.

Bruno keerde zich om, hij voelde een hand op zijn schouder. Onverschillig liet hij de revolver vallen. Nu of later; was hij verachtelijk in zijn oogen? Nu niet. Voor vijf minuten wel, als hij zich dit had voorgesteld; nu ook? Plotseling was het alsof zijn gezichtsveld in sectoren verdeeld werd, zijn oogen, hij had niet blind willen worden, hij pakte den man vast, die naast hem stond, voelde een koperen knoop, politie. Och, ja, morgen, morgen, où sont les neiges d'antan? Bêtise om daar nu aan te denken, hoe kwam hij daar aan? Erna had het nooit gezegd. De sectoren kregen zwarte randen, werden kleiner, nu gingen ze op en neer, draaien, het was niet draaien, evenwijdig met zichzelf verplaatsen, toch draaien, maar waarom?... hoe?...

R. BLIJSTRA.

Kwartet-concert

Lange rijen kunstminnende menschen geven zachte geluiden, spreken onverstaanbare klanken, schuifelen half-discreet met hun voeten, met-willend ontwijden den toekomstigen tempel, hooren langzaam den suizenden donder, trappelen op planken, gebaren hun armen, schreeuwen hun tonen, weerkaatst in de volle ruimte, één schreeuw dwingend om heerschers, verwachtend verkrachting, hopend het hooge maar nóg onbeschaamd in ongebonden vrijheid.

***

Pijnlijke stilte, verontwaardigde blikken naar angstig kuchen, behaaglijke instelling op naderende gevoels-zwijmeling, deemoedig buigen voor gedachte grootheid, belangstellend vergelijken met gouden namen. Scherpend schreeuwen van dood hout. Leege ruimte.

***

Eenzame tonen van uit de verte, naderend en verdwijnend, vervangen door andere, huppelend naar boven, langs kromme krullen, op kale hoofden, versleten leuningen; het gebouw is hoog en breed, het zou lang duren eer men van het eene uiterste van het balkon over de breede balustrade naar het andere gewandeld was. Op het andere uiterste zit een gebogen vrouw in hoogere sferen. Asexueel is die vrouw nu, volkomen asexueel. Alle oogen zijn op één punt gericht, het uiterste puntje van een stukje hout, dat heen en weer beweegt, te samen met andere stukjes hout, heen-terug, 5 centimeter uitsteken, 3, 2, 10 centimeter.

Er zijn nog groene vakken waar gouden namen in geschreven kunnen worden. De groene lampen passen niet bij de architectuur van de zaal. Zwarte vlekken met witte puntjes, de gezichten, zwart worden de puntjes, bogen van renaissancepilaren, een neger op een driehoekige rots zingt van zijn vaderland, wanneer komt het einde? Ze beginnen al, tut toet tut tut tut, toet, uit! Neen niet uit, tut toet, toet, TOET.

Nu mag men niet klappen, want het is de pauze tusschen twee gedeelten. Nu moet men even discreet met zijn voeten schuifelen en tien minuten kuch inhalen. De overgang van het kuchen tot de leege ruimte en van hieruit tot de geordende tonen is opwindend. Het is het interessantste gedeelte van het concert.

Als men zijn oogen dicht doet, is het net alsof er iets uit het niets komt. Er is nog nooit een vergelijking getrokken tusschen een musicus en een beoefenaar van de krachtsport.

Stil ontwijdt een liefdespaar de heiligheid. Hij speelt piano op haar arm. Zij gaan in de pauze weg, als ze het niet doen, is dat een misdaad. Er zijn 25 stoelen op iedere rij en 25 rijen, en dan nog zitplaatsen, langs den kant, op het podium, op het balkon, dat zal ongeveer tezamen duizend zijn. Duizend paar oogen concentreeren zich op één armen man. Die man wordt gek. Men ziet het aan zijn gezicht. Hij concentreert zich tot gekwordens toe op zijn eigen gevoel. Arme man. Hij doet het voor zijn plezier. De menschen zeggen, dat hij verder moet spelen of mooier moet spelen of vlugger moet spelen en enkele menschen geven zich over, laten zich leiden, hun fantasie draait met het houtje. Verzet u tegen die leelijke draaierij. Het is herfst; als men nu thuis zat, zou men er zeker niet aan denken, dat hier iets gebeurt.

Het is Pauze. Het is afgeloopen, want ik ga weg.

R. BLIJSTRA.

Romantisch beeld

Een nieuwe kar tegen het ijzeren hekje, en meeuwen opdrijvend tegen muffen stadswind; een afgebroken huis met scheef gelegde balken en rijen wilgen, man voor man geveld.

Een streepend water, een rookend vuur en witte graven tusschen naakte stammen,

een zwarte molen machtig draaiend
zijn stijve armen
en hierachter
een vlugge spoortrein steelsgewijze
achterlatend zijn witten pijldamp,
die zingt tusschen de boomen.

R. BLIJSTRA.

[Gedichten W.N. Dinger]

Proogram

Hoor de klarinetten klarineeren!
Hoor hoe de trompetten triomfeeren!
Hoor hoe de hooboo naar zijn wijfje klaagt.
Laten wij ook eens wat muziek proobeeren.

Bespiegeling

Wij zitten in het klein cooconnetje
van ons leeventje; nauw. 't Is ons lot!
Vliegt vlinder uit in haar bont japonnetje,
is 't grauw cooconnetje kapot.

Kinderen zijn wij, met een ballonnetje
dat maar voortdurend wil omhoog.
Doet er zoo'n huilerig kindje eens een valletje,
laat het los dat kleurige balletje.
Het vlucht in de lucht, als een kluchtig zonnetje.

W.N. DINGER.

Kwadrijnen

Wat weeten wi? Heel 't menschelijk bestaan
is spinnen aan den dunnen draad des leevens
- tot eens die knapt; dan is het werk gedaan -
achteruit loopend, nooit ziend waar wij gaan.

Zij dansen juichend om den vrijheidsboom;
maar als de dienaar van den schout zijn keel komt schrapen
en zegt: ‘Het is nu tijd om te gaan slapen,’
gaan ze allen naar hun bedje, zoet en loom.

't Leeven der meeste menschen is een bouwsel,
der waangedachte niet; der wangedachte.
Het voedsel hunner zielen is een kouwsel,
reeds lang versoord, van voorige geslachten.

'k Heb liever zoete spijs dan bittre beeten;
want liever streelingen dan striemingen der tong.
Maar honger deed mij vaak het bitter' eeten,
hoezeer dat bittre ook mijn gelaat verwrong.

Terwijl haast ooveral achter de ruiten
het licht gedoofd wordt, loopt in 't donker, buiten,
(geluk en leed zijn ongelijk verdeeld)
nog iemand naar zijn loopschen hond te fluiten.

Bij 't raam had achtloos hij zijn naam geschreeven
op dun papiertje van zijn cigaretten.
Hij wierp het weg. Op wind is 't heen gedreeven.
Nooit vond hij 't weer. Waar is dat ding gebleeven?

Er is uit 's weerelds duistre wolken
een licht der lichten opgegaan.
Bewondrend hebben alle volken
één oogwenk op hun hoofd gestaan.

De Macht, die weet voor alle dingen raad
laat aarde's ploertendom zijn spel wat speelen
tot Hem dat vunsche kuipen gaat verveelen
en 't op een andre bol te pletter slaat.

Twee zilvren peegels wieblen rusteloos
aan kleine, fijne, haast volmaakt-schoone ooren.
Het rond gezichtje kan mij zeer bekooren;
zoo frisch en lief en lang niet lusteloos.

Juffrouw Sophie, piano-virtuoose,
studeert wel twaalf, veertien uur per dag.
Wordt liever kraamverpleegster of zoo'n slag.
Je wordt in de muziek toch nooit een bollebooze.

Hij schreide wat hem leezen wou te hoop
en riep zijn Muze tot getuige van zijn smarte.
Tot haar de wreevel naar de wangen kroop:
‘Och, loop toch niet zoo met je smart te koop!’

De kellner, met zijn liefsten lach,
zegt uiterst minzaam goedendag
en vraagt: ‘Wat zal Mijnheer gebruiken?
- Een glaasje klare, als het mag.’

‘Nu mag ik reeds een maandkrooniekje schrijven
in een geletterd blad, dat gratis wordt verspreid.
Reeds droom ik mij den gloorierijken tijd,
dat, in der lettren zee, ik zal gaan booven drijven.’

Neen. Boksen is unfaire sport.
Maar worstlen had ik graag geleerd.
'k Heb nooit mijn Vaderland onteerd;
zoodat ik zeeker heilig word.

Bedriegers, oopenlijk verbolgen
dat ieder mee deed aan 't bedrog,
beslooten, spuwend gif en spog,
hun soortgenooten te vervolgen.

W.N. DINGER.

Avontuur 2 April 1928

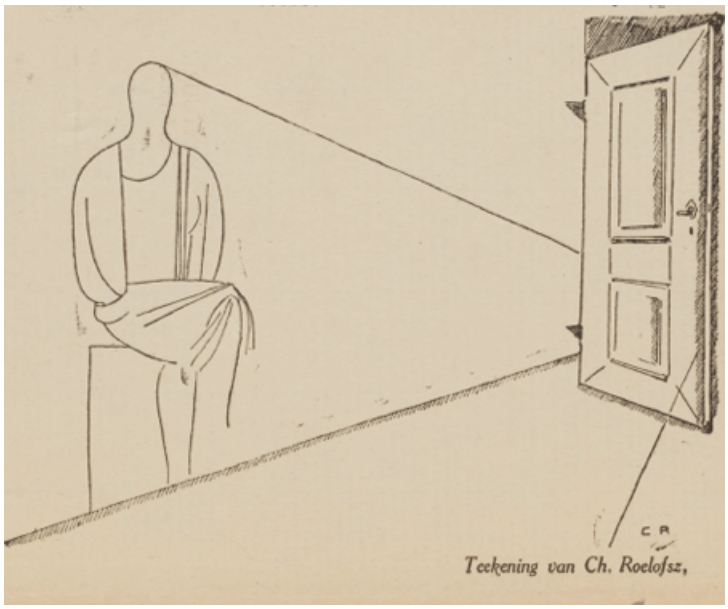

Teekening van Ch. Roelofsz,

Twee gedichten*

De oude man

Een oud man in de straat
zijn klem verhaal aan de oude vrouw
het is niets het klinkt als een ijl treurspel
zijn stem is wit
zij gelijkt een mes dat zolang werd aangewet
tot het staal dun werd
Gelijk een voorwerp buiten hem hangt deze stem
boven de lange zwarte jas
De oude magere man in zijn zwarte jas
gelijkt een zwarte plant
Ziet gij dit snokt de angst door uw mond
het eerste smaken van een narkose

Ogen

Zijn oog glijdt aan het vreemde oog dat haar oog is
zoals een zeil aan d' einder schuift
daarvan gij denkt nu schuift het om de einder om
Maar lang zo glijdt het zijn glijden al maar door
zodat het roerloos hangt aan d'einderkom
of roerloos ligt in d'einderkuip

PAUL VAN OSTAIJEN.

* Met onzegbare weemoed brengen wij hier de twee laatste gedichten die Paul van Ostaijen ons bij leven zou afstaan. Hij is gestorven, even 32 jaar oud, in de volle ontwikkeling van zijn zeer bizonder talent, in een klein sanatorium in de omstreken van Dinant, na een langgerekt, bitter lijden. Hij behoorde tot hen die zich niet laten vervangen.
Wij betreuren de vriend, niet minder als het talent.
G. Burssens, E. du Perron.

Ieder zijn kwelling

Waarom zat het kleine meisje bij het venster vóór zich uit te glimlachen inplaats van haar handwerkje af te maken? - Else, zei Tula, droom niet, kindje. - Het meisje keek verstoord op. Het had hoogblond haar en bijna witte wenkbrauwen, dus vreemd was haar gezichtje toen ze de wenkbrauwen samentrok om naar de grote donkere vrouw te kijken. Maar Tula zag het niet, Tula was met haar eigen werk voortgegaan. Zij maakte een warme drank klaar voor Gideon.

Else stak de naald weer in haar handwerkje. Bleek en mager lag Gideon in zijn bed. Het was een koele morgen. Tula ging met het presenteerblad naar Gideon's kamer.

Wat deed het ertoe of Else haar handwerkje afmaakte of niet? Steeds kwam er een handwerkje na een ander. Hoofdzaak scheen dat zij niet droomde. Vooral na Gideon's ziekworden scheen Tula beangst voor haar dromen.

Bleek en mager lag Gideon in zijn bed. Hij leek op de Poolse dichter Slowacki. Vroeger las hij dagen lang, maar nu lag hij smartelik vóór zich te kijken, en de kringen onder zijn ogen leken dieper dan ooit tevoren. Laat stond hij op en strompelde uit de slaapkamer in de zitkamer, in zijn warmbruine huisjas met hardgele tressen. Tula had de tressen gekocht maar Else had ze op de jas genaaid.

Bleek en mager en dromerig in zijn huisjas kwam Gideon strompelend uit de slaapkamer. Zij mocht naar hem kijken maar niet dromen. Tula zelve droomde nooit. Tula's vingers, snel en vastberaden, trippelden gedurig over Gideon. En als zij niet dicht genoeg bij hem was, was zij voor hem bezig.

Het hartje van kleine Else danste bij de enkele gedachte dat ook haar vingers Gideon zouden mogen aanraken. Zij was het nichtje van Gideon. Maar Tula, de buitenlandse, was zijn verpleegster. Om verpleegster te zijn mocht men nooit dromen.

Tula was zijn verpleegster, maar verpleegsters dragen niet altijd een donkere zijden japon. Waar zou Gideon Tula

hebben opgedaan? - Else! riep tevoorschijn komend Tula, je droomt alweer, kindje!

Else keek naar haar naald die stil opstak uit haar handwerk. Toen barstte zij in tranen uit. Tula's weke armen vielen om haar schouders.

- Ach kindje, wat is er nu? wat is er nu? suste Tula. - Ik zou zo graag iets willen weten, zei Else snikkend - Maar wàt dan? wàt dan? - Zeg mij of je alleen maar verpleegster bent, Tula. - Ver pleegster, kind! hoe kom je daarbij? - Wat dan? snikte luider Else. - Een hoogstaande vrouw. - Wat is dat? - Kind, zei Tula teder, ik kan je heus niet méér zeggen.

* * *

De kleine Else schreef in haar dagboek:

Tula heeft mij bekend dat zij een hoogstaande vrouw is, maar zij heeft niet meer willen zeggen. 's Avonds heb ik Gideon gevraagd mij de betekenis van 'hoogstaand' te verklaren. Hij wilde weten in welk verband gebruikt. Ik zei zo vluchtig mogelik: - Bijvoorbeeld in 'hoogstaande vrouw'. *- Dat wil zeggen: een gewone vrouw, zei Gideon met een glimlach. - Dus dan ben ik ook een hoogstaande vrouw? vroeg ik. - Alle vrouwen staan hoog, zei hij, en glimlachte weer. - Maar ik? drong ik aan. - Dat hangt ervan af, zei hij; hoe oud ben je, Else? - (Hij weet niet eens hoe oud ik ben.) - Bijna veertien, zei ik. - Op dat ogenblik kwam Tula binnen, ze had zeker aan de deur staan luisteren. - Laat je niets wijsmaken, Else, zei ze alleen maar. Ik keek haar aan en Gideon keek haar aan. Zij ging voort: - Als ik geen hoogstaande vrouw was zou ik hier niet zijn, en terwijl ze het zei, erg langzaam, keek ze Gideon in de ogen. Hij liet opeens het hoofd vallen. - Maar ik ben hier toch ook, waagde ik te zeggen. Toen lachte Tula hardop en toen ik naar Gideon keek zag ik dat hij weer glimlachte.*

Er moet een geheim zijn tussen Tula en Gideon, dat maakt dat ze elkaar met halve woorden kunnen begrijpen. Ik heb het al eerder gevoeld maar nooit zo sterk als in deze tijd.

O, wat voel ik mij ongelukkig.

De nieuwe morgen is gekomen; een nieuwe koele morgen. Gideon, door Tula geholpen, staat moeilik op en strompelt naar zijn armstoel in de zitkamer. Hij kijkt om zich heen en ziet geen Else. Tula zegt: - Zij is in haar kamertje, het arme kind, boven. Waarom heb je haar in dit huis gehaald, Gideon? Zeg niet dat het was omdat ze geen ouders meer had, ik zou het niet geloven. Gideon, soms huiver ik als ik denk aan je gewetenloosheid.

Doodsbleek is Gideon, hulpeloos en mager in zijn bruine huisjas met gele tressen. Zijn stem is zacht, beverig en innemend. Hij zegt: - Tula, Tula, hoe kan je zoiets dènken? Jij, een vrouw die hoogstaand heet. Nooit heb ik aan iets anders dan aan het ouderloze kind gedacht. Else is hier nu al zes jaren.

- Else was hier zes jaren als kind, zegt Tula streng en preciserend. Else staat op het punt vrouw te worden. Zij had het eerder kunnen zijn, want zij is bijna veertien jaar. Maar nu kan het niet lang meer duren.

Gideon heeft zich zwakkelik in de armstoel geschoven. Lijkbleek steekt zijn gelaat af tegen de zwarte leuning, het lijkt vreselik op het gelaat van de Poolse dichter Slowacki.

- En durf je, vraagt Tula, daar iets op af te dingen? Als ik geen hoogstaande vrouw was, zou ik ooit hier gekomen zijn? Ik verpleeg, ik vertroetel je wrakke lichaam; waarom?... omdat ik slechts verlangen heb naar je geest. Minder dan wie ook, Gideon, heb je het recht aan mij te twijfelen. Want antwoord: als ik géén hoogstaande vrouw was, wat zou je mij kunnen geven, Gideon? wat zou je mij, in ruil voor al mijn toewijding, kunnen geven?

* * *

De bleke man had niet kunnen antwoorden. Die avond schreef Tula in haar dagboek:

Ik heb hem tot zwijgen gebracht, ik vals, in-slecht wezen! Hoe heb ik zo tot hem durven spreken? ik die maar één verlangen ken, één dorst! ik die alleen maar hunker naar zijn laatste

krachten! Zacht in hun oordeel waren de wijzen die ons vrouwen met slangen hebben vergeleken. Maar ook de slang kent smarten, en als het waar is dat smarten veredelen... Beklagenswaardige vrouw toch! hoe vaak gedwongen zich te hullen in de mantel der schijnheiligheid! Mijn harnas is mijn hoogstaandheid. Sterk sta ik in mijn hoogstaandheid. En binnenin... O wormen! o verrotting! o put van schande! Ik verlang naar Gideon als een deerne, ik ben van zinnen omdat hij mij niet geven kan wat men geeft aan een deerne. Als ik terugdenk aan onze eerste ontmoeting, aan de boot, aan de zee, aan de zeelucht, aan mijn zotte weerstand, aan zijn plotseling omslaan, zijn geloof, zijn eerbied... O, arme Tula! arme Tula! En nu sta ik hier, machtelozer dan ooit in dezelfde rol, in hetzelfde harnas, en een kind dat vrouw gaat worden, en dat hem begeert - ja dat hem begeert! - ontvangt misschien eerlang zijn laatste krachten. O, het zou mijn dood zijn, maar ook de welverdiende straf voor al mijn schijnheiligheid en lafheid! Ik teken deze regelen,

Tula de hoogstaande.

* * *

Week zijn Tula's armen om Else's schouders. Het meisje voelt weerzin tegen Tula's armen. Maar weker nog is Tula's stem in haar oren, en Tula's stem zegt woorden, en woorden vervoeren gedachten.

- Droom, Else, zegt nu de stem. Ik ben niet lief voor je geweest, want eens komt de tijd waarin men niet meer kàn dromen. Ach, droom nu maar over wat je wilt, en laat je handwerkje rusten. Ik zal je niet meer storen, kind.

Else slaat weer de ogen op onder de bijna witte wenkbrauwen. Donker en mooi hangt Tula's hoofd boven het hare. - Waarom, zegt ze, ben je zo vriendelik voor me, Tula? ik heb het niet verdiend. Is het om mij te doen begrijpen wat een hoogstaande vrouw is? Ik begin het nu te begrijpen. Maar zeg mij toch, Tula, of ik niet iets voor je doen kan.

- Neen, meisje, droom, zegt de donkere Tula. Misschien, later, als je wilt, als je mij meer vertrouwt, zou je me van je dromen kunnen vertellen.

- O neen, nu dadelik, zegt het meisje. Ik droom dikwels over jou, Tula, en over Gideon; meer over Gideon dan over jou, zegt ze zachter; en dikwels over het geheim dat er moet bestaan tussen Gideon en jou, en dat maakt dat jullie elkaar met halve woorden begrijpen. Misschien was ik afgunstig op je, Tula, want Gideon is altijd goed en mooi in mijn dromen, maar jou zie ik niet altijd goed en mooi...

- Kind, zwijg, fluistert Tula en kust haar, Gideon zou je kunnen horen.

Maar Gideon heeft aan de deur staan luisteren.

* * *

Gideon's dagboek.

Mijn moedeloosheid tussen deze twee vrouwen. Ik voel mij minderwaardig in Tula's ogen en tegenover Else's reinheid. Te bedenken dat een uitgeput man zich anders verhoudt tegenover iedere vrouw dan een man in volle kracht; maar wat is zelfs van mijn verbeeldingskracht overgebleven?

Heilig verleden waarin de aanwezigheid van iedere vrouw - eenmaal de grote noodzaak voorbij - mij een gruwel was. Tegenover het troosteloos heden waarin mijn ziel naar één ding uitgaat: de mogelikheid mijn laatste krachten te geven.

Deze bezoedelde man wordt bemind. Door een wezen zo rein als weerloos. Hij kan haar niets geven, geestelik niet omdat hij bezoedeld is, lichamelik niet omdat hij zozeer bezoedeld is.

Hij wordt bemind door een ander wezen dat hem iedere dag de volle maat doet beseffen van zijn minderwaardigheid. In ruil voor die zelfkennis kan hij nog zijn eerbied geven. In ruil voor haar liefde: niets meer. (Voor de redenen, zie boven.)

Deze man is zo krachteloos ook dat hij niet verlangen kan voor goed verlost te zijn van alle vrouwen. Heilige onschuld waarin hij naar de algehele uitputting verlangen kon, om, meende hij, tot diè vrijheid te geraken. De krachteloosheid komt zelden alleen.

Tula, Else, helaas, ik ken u niet verfoeien. Ik kan u ook niets geven. Ik hèb misschien nog enige krachten. Maar ik ben te bezoedeld om ze aan iemand anders dan aan Matilde te geven.

Want er is een vierde ziel in nood, die luistert naar de naam Matilde. Een meisje van plezier (Tula schrijft ‘deerne’) dat met een vriendin samenwoont. (De naam van de vriendin kan worden verzwegen.)

Zij zegt tot die vriendin: - Spreek mij niet van de sterken. Noem mij hun namen niet, want ik kan toch niet aan ze denken. Niets weegt voor mij op tegen de rijkdom door een man te worden bemind die uitgeput is, die geen ander ièts meer geven kan, maar die bij mij terugvindt zijn laatste krachten. En geen drama is grootser dan dat van deze man die het zo moeilik gevondene dadelik weer weggeeft; die het door mij teruggevondene mij teruggeeft. En geen heerlikheid is gruweliker dan de mijne, wanneer ik mij voel: niet de moordenares van die man maar het middel tot zijn vertraagde zelfmoord.

De vriendin zwijgt. (Wat zij had kunnen tegenwerpen zou trouwens weinig betekend hebben.)

Matilde vervolgt: - Mijn ziel is in nood; mijn ziel snakt naar die man. Bleek en mager woont hij, ver hiervandaan, tussen twee vrouwen. Maar ik weet dat hij tot mij terug zal keren zolang de mogelikheid hem overblijft één kracht terug te vinden en te geven.

Zij spreekt en het bleke gelaat van Gideon vertoont zich in de lijst van het raam.

* * *

Maar Matilde houdt geen dagboek. Daarom kijkt men hier weer in het dagboek van Else.

Hoe vreselik zal deze dag zijn geweest en hoe groot onze ontroering! Gideon is in zijn ziekte opgestaan en heeft onze woning verlaten. Tula is hem wild van verontwaardiging tot in mijn kamer komen zoeken. Zijn bed was niet beslapen.

Wild heeft Tula op mijn bed gesnikt, met de armen om mij heen. Ik heb met haar meegesnikt, maar haar armen zijn mij nu vertrouwder. Zo mooi is Tula ook in haar smart en zo edel dat ik mij afvraag hoe ik eens in onbegrijpen kon verkeren tegenover haar titel van hoogstaande vrouw. Nooit zal ik die titel meer horen zonder aan Tula te denken.

En toch, verward en van zinnen door haar verdriet scheen vandaag Tula. Toen ik haar vroeg: - Hoe is hij in zijn ziekte zover kunnen gaan? - heeft zij uitgeschreeuwd: - Hij is niet ziek! - Een ogenblik later: - Gierigaard! Gierigaard! - Een ogenblik later: - Verspiller! verspiller!

Hoe had ik haar kunnen troosten? Ik had het zo gaarne gewild. Mijn snikken scheen haar nog meer op te winden. Eens drukte zij mij vast tegen zich aan en zei: - Maar God weet wat Hij door dit onheil jou bespaart, Else.

De ganse dag is Gideon uitgebleven. Hier moet ik mijzelf bekennen hoezeer ik hem liefheb. Ja, ik heb hem lief, even zeer als ik hem vereer. Hij is als man wat Tula is als vrouw. Ik heb hem lief, zozeer dat ik van hem alleen zou willen zijn; maar wat zou hij aanvangen met een zo dom klein meisje?

O! en ik beef bij de enkele gedachte dat hij van mij zou kunnen zijn.

* * *

Laat in de nacht kwam Gideon terug. De nacht is het element der schimmen.

Tula en Else zaten bij het vuur op hem te wachten. Tula's ogen brandden zonder moeite door Gideon's schim toen die binnenkwam. Else, wier hoofdje op Tula's schouder rustte, ontwaakte door haar geschreeuwde verwijten.

De schim van Gideon boog het hoofd, boog de rug, boog de knieën. De schim van Gideon knielde en lag toen plat voorover op de vloer. De rechterhand reikte tot aan Tula's schoenen.

Tula trad achteruit, sprakeloos na zoveel verwijten. Haar donkere haren waren los over de rug gevallen. Toen niets meer in Gideon's schim bewoog perste zij de lippen opeen en verliet de kamer.

Else bleef met Gideon's schim alleen, die steeds plat voorover lag op de vloer. Zij dorst van de sofa niet opstaan waarop zij met Tula had gezeten. Zij had van Tula's verwijten niets begrepen maar zij dorst er geen woord aan toevoegen.

Toen Gideon's schim plat voorover bleef liggen op de vloer, bezwijmde zij op de sofa.

In haar dagboek schrijft Tula (met zwiepende pen):

O, de zwakkeling! o, het stumperige meisje! tussen déze twee wezens verspil ik mijn gevoel! Het vernederendste dat ik over mijzelf heb kunnen zeggen zou niet half vernederend genoeg zijn voor déze twee! Nu liggen zij beiden in hun bedden, hij afgesletener dan een lijk, zij stompzinniger dan een pasgeborene. Dat hij ook haar niets heeft kunnen geven vermag mij geen troost te zijn; had hij haar gegeven, ik had haar misschien kunnen vermoorden. Terwijl nu, hoe ongelukkig voel ik mij! hoe grenzeloos ongelukkig in dit huis van schande! Had ik de moed slechts mij van mijn harnas ie ontdoen. Draagt men een harnas tegenover dergelijke tegenstanders? Had ik de moed slechts voor goed uit mijn rol te treden. Maar is het een rol? speel ik nog een rol als ik mij vandaag weer de hoogstaande vrouw noem? Neen, o neen! in volle ernst en voor mijzelve kan ik het vandaag hier neerschrijven: Als ik geen hoogstaande vrouw was zou ik hier nu niet meer zijn.

En dit zij mijn troost, dit, bij gebrek aan 't andere!

* * *

En een week gaat om.

Gideon's ziekte woedt; hij is schim, hij is weerloos, hij is gebroken. Tula beijvert zich. Else ligt boven in haar bedje.

* * *

Eindelik, met handen als dorre bladeren, maakt Gideon zich weer meester van zijn dagboek en schrijft.

Nog twee drie maal zo'n poging en het einde is daar! Maar zal ik de kracht nog vinden tot Matilde's woning te gaan? Om daar dan ook te blijven. Mijn arme ziel juicht bij 't vooruitzicht van 't einde, maar moet het worden afgewacht tussen déze twee vrouwen?

Tula is wonderbaar. Neen, een vrouw, geheel van deze wereld, handelt zo niet. Hoe heb ik ooit kunnen zeggen dat alle vrouwen tegen elkaar opwegen? De vrouw die men tegenover Tula op

de weegschaal zou brengen verhief zich geen centimeter uit het stof.

En de arme reine kleine Else. Zij heeft niets van dit alles begrepen; maar alles moet haar hebben gekneusd. Ik herleef weer, mijn verachtelik vlees wint nieuwe levenssappen, en zij ligt als verdoofd in haar bedje beven. Ik heb Tula gesmeekt haar nooit iets te zeggen. Maar Tula heeft niets willen beloven.

Ik begrijp waarom. Als ik er niet meer zijn zal mag geen duisternis blijven waren tussen haar en Else. Het rein houden van mijn nagedachtenis zou Tula beletten zich van alle schuld schoon te wassen. Else heeft mij in elkaar zien kruimelen onder Tula's woorden.

Toch, Tula mag niets vertellen. Niet voor mij, waardeloze, maar voor Else zelve. De waarheid zou haar gemoed wreder dan de leugen kwetsen. Zover heb ik het gebracht, dat zelfs mijn nagedachtenis de ene of de andere van deze twee reine vrouwen dreigt te bezoedelen. Een kwelling zo folterend, een kwelling zo rein.

En geen mogelikheid te ontsnappen. Dan in het onbewustzijn. Maar het onbewustzijn is een oplossing voor mij alleen.

Toch, kome spoedig het einde!

Hij schrijft en heft het hoofd op. Hij is met zijn dagboek gaan zitten in het licht van het raam en over zijn papier is een schaduw gevallen. Matilde's hoofd verheft zich binnen de omlijsting van het raam.

* * *

O, ijs in al zijn aderen! Dagboek en inktkoker vallen en hij maakt wijde armbewegingen. Matilde's hoofd glimlacht en wiegelt zacht heen en weer.

Gideon krijgt het venster open. - In Godsnaam, zegt hij alleen maar, in Godsnaam. - In de naam van wie het ook zij, zegt Matilde, kan je mij niet verhinderen bij je bed te staan, zogoed als die twee anderen. - Maar wat vrees je dan, Matilde? - Je sterven. - Ik zweer je dat ik bij je terug zal komen. - Ik wil niet dat je zonder mij zal sterven.

De laatste zin dringt in Tula's oren. Presenteerblad en kopje vallen en Tula snelt naar het raam. - Wat gebeurt

hier en wie is die vrouw? - Een vrouw als een andere, een ziel in nood, zegt Matilde. - Gekomen om Gideon te vermoorden! - Neen, om bij zijn zelfmoord aanwezig te zijn. - Als hij zelfmoord pleegt is het met uw bijstand! - Wat zou ik u tegenspreken.

Aan de binnenkant van het raam verheft zich Tula in haar meest vorstelike houding. Met uitgestrekte arm zegt zij: - Verdwijn van voor mijn ogen, deerne.

Maar Matilde antwoordt: - Het is goed voor u een deerne te zien, want dit gegeven ontbrak u in he probleem van uzelve.

Gideon springt in zijn zwakte overeind. Te laat, recht achterover is Tula neergevallen. Gideon slaakt zwakke kreten. Matilde wil binnenkomen. Maar Gideon roept: - Ga heen, want ik zweer je dat ik niet later dan morgen bij je terug zal zijn. Vrouw, ga! opdat je mijn laatste ogenblikken niet met deze twee andere zult moeten delen!

Dan gaat Matilde, schoorvoetend maar zwijgend.

* * *

Intussen, boven, heeft ook Else haar bedje verlaten en haar dagboek weer opgenomen. Maar kort en raadselachtig is wat zij er nu heeft ingeschreven.

Ik ben bevuild. Vuil zijn alle vrouwen! Ik wil dood. Ik ben een man als Gideon niet waardig. Ik durf mijzelf niet meer in de spiegel bekijken. Hoe kan ik verder leven?

Haar hoofd brandt, haar tong is droog, zij wankelt naar het venster en schuift het open; koel is de avond. Zij ziet Matilde heengaan door de avond, maar zij weet niet wie Matilde is en zij let niet op haar, zozeer is zij vervuld van walging voor zichzelve en alle vrouwen. De kwelling van deze ziel is de reinste.

Klaar en fonkelend als diamanten, zei een Perzies dichter, rust de dauw op de rozeblaadjes. De nacht heeft op struweel en bloem een dauw-kristal geweend, zei de dichter Perk. Maar soms weent de nacht bloedtranen die kleven, rood en schrikwekkend, aan de rozeblaadjes

* * *

In de ziekekamer beneden tracht Gideon Tula te verplegen. Maar tevergeefs heeft hij gepoogd haar te dragen op het bed. Hij strompelt door de keuken en kan niets vinden. Hij knielt naast de lange gestalte in de donkere zijden japon op de vloer, maar bewegingloos uitgestrekt blijft Tula liggen naast zijn knieën.

Tevergeefs wrijft en slaat en kust hij haar in de handen. Eindelik strompelt hij overeind en waagt zich op de trap naar Else's kamertje Als hij hijgend tot aan haar deur is gekomen klopt hij en krijgt geen antwoord. Hij roept: - Else. Kindje. Else... - Een vreemd gerochel is alles wat hij hoort.

Gideon waagt het de kruk aan te vatten. Maar de deur gaat niet helemaal open, zij wordt door iets zwaars weerhouden. Gideon drukt met al de zwaarte van zijn lichaam - een knap, een bons, en hij zelf valt voorover, dwars over het lichaam van de kleine Else. Verwilderd staat hij op en dwingt zich naar haar te kijken. Haar boezem rijst en daalt maar haar gezichtje is bloedrood onder de hoogblonde haren, en witte vlekken zijn haar wenkbrauwen. Zij heeft een opgerold hemd om de hals. Gideon begrijpt dat zij zich aan een kram boven de deur moet hebben opgehangen.

Zijn lichaamszwaarte heeft de kram uit de muur gedreven. Tegen het bed staat het vergrote portret van Else's moeder dat aanvankelik door die kram was opgehouden.

Gideon maakt Else's keel vrij maar weet niet wat verder te doen. Weer is hij te zwak het lichaam op het bed te dragen. Hij strompelt de trap af. Misschien is beneden Tula bijgekomen.

* * *

Als Gideon, beneden, de kamer weer ingaat is de donkere zijden japon van de vloer verdwenen. Hulpeloos dwaalt zijn blik langs de wanden. Tula is heengegaan. Maar op de vensterbank ligt een bekrabbeld papiertje.

Gideon moet gaan zitten wil hij het lezen. Eindelik ontcijfert hij:

Ik kan nu niet langer blijven. Gideon, die vrouw heeft mijn ogen geopend. Ik sta zonder harnas, ontmaskerd en naakt in mijn schande. Vergeef mij als ik geen hoogstaande vrouw ben geweest, ik heb mijn best gedaan het te lijken.

Wezenloos, met het papier in de hand, strompelt hij naar Tula's kamer. Tula is niet te vinden. Hij kijkt uit alle ramen in de tuin. De tuin ligt leeg in de koele avond. Geen spoor is opengelaten achter de twee ruggen die door de tuin in de avond zijn verdwenen.

De man die op de dichter Slowacki lijkt gaat op iedere stoel een paar minuten zitten. Ondoenlik is het zijn twede tocht naar Else's kamertje te beschrijven. Op handen en voeten komt hij er binnen. Het kamertje is leeg en het vergrote portret is weer met kram en al boven de deur gehangen.

Op het punt te bezwijmen ziet Gideon Else's dagboek. Hij opent het, op de eerste bladzij staat: *Voor Gideon*. Hij leest alles, hij begrijpt niet alles, maar hij begrijpt haar onwaardeerbare liefde. Op de laatste beschreven bladzij staat:

Gideon, ik ben weggegaan om mij aan een verklaring te onttrekken. Als ik je zeggen moest waarom ik mij heb opgehangen zou ik het van schaamte besterven. En je zou mij toch niet hebben begrepen, Gideon, jij zo groot en edel. Ik had je alles willen geven, maar alles bleek niets te zijn. Doe dus geen moeite mij terug te vinden maar denk af en toe aan de arme kleine Else.

Drie zielen en drie ruggen zijn in de avond verdwenen.

* * *

De volgende morgen, zijn belofte getrouw, en ook omdat hij niets meer had te verliezen, richtte de man die op de dichter Slowacki leek, naar Matilde's woning zijn laatste schreden.

In het dagboek dat hij achterliet had hij, op zijn beurt, geschreven:

Hoe reiner de vrouwen, hoe dodeliker haar geuren. Mijn ziel maakt zich los uit twee boeketten. Moge mijn ziel in eenvoud ondergaan.

Vaarwel, Tula en Else die ik niet heb begrepen. De raderen van onze kwellingen grepen niet in elkaar. Maar reinheid was de oorzaak van iedere afzonderlike kwelling.

Er was een tijd waarin de sterke man naar uitputting verlangde. Maar als de uitputting daar is, is de sterke man de uitgeputte man. En de uitgeputte man denkt anders dan de sterke man.

Vaarwel, Tula en Else wie ik niets heb kunnen geven. Sterker dan uw reinheid waren wellicht uw verlangens. Maar ook de raderen van onze verlangens konden niet meer grijpen in elkaar.

Dwaas was de man die zich wilde losmaken uit de onreinheid der vrouwen. De dag waarop hij dat doel bereikte, moest hij node vervallen in haar reinheid. O, dwaze, vooruit verlorene man!

Vaarwel, Tula en Else wie ik niets meer heb te zeggen. Wellicht, na mijn dood, zult gij deze bladzijden lezen. Ik heb ze u gewijd, maar toch, vergis u niet in de gevolgtrekkingen die gij zult menen te moeten maken.

* * *

En nog een week gaat om.

In Matilde's armen is Gideon versmolten. Matilde en haar vriendin hebben hem afgelegd. Bij zijn graf zwoer Matilde zich voortaan alleen aan haar vriendinnen te wijden.

In het verlaten huis zijn twee zielen teruggekeerd. Tegelijkertijd binnenkomend, ieder door een andere deur, want alle deuren stonden open, hebben Tula en Else elkaar aangestaard, door de lege kamer, toen toegelachen. Hand in hand hebben zij het huis doorzocht, en eindelik Gideon's dagboek gevonden.

Wang tegen wang hebben zij het gelezen. Toen zij het uit hadden sloegen zij de armen om elkaar, en drukten zich tegen elkaar, en kusten elkaar. Misschien, als Gideon daar geweest was, had hij wederom niets begrepen.

E. DU PERRON.

[Gedichten Gaston Burssens]

Met gitaar-begeleiding

Meisje van mijn hart
goudvisje van het water
in de bokaal met wijn en water
in de bolle bokaal van mijn hart

zie-je 't visje happen naar lucht
uit zijn muiltje borrelen parelen
hoor-je 't meisje trippen en trappen
uit haar mondje schitteren parelen
als het meisje tript en trapt
als het visje hapt en snapt
  tript en trapt
  hapt en snapt
goudvisje van het water
bakvisje van mijn hart

goudvisje bakvisje visje van mij
goudvisje van mijn hart
bakvisje van het water
in de bolle bokaal met wijn en water
in de bolle bokaal van mijn hart

Tweede fantazia

Als het meisje wist
dat ze mooi was dat ze mooi was
als het mooie meisje wist
dat ze mooi was dat ze mooi was
mooi was als een beeld
mooi was als een beeld van was
mooi als was

GASTON BURSSENS.

Charlie Chaplin en de revolutie
Een Kritiek op de kooperatieve Beweging

Toen Charlie Chaplin de poort van zijn studio achter zich dicht trok, regende het op de stad. De stad lag aan zijn voeten. Hij schopte een heer met cylinderhoed omver en trapte onvrijwillig een kat dood. De wind speelde in de rokken van de mannequins die over de straat huppelden. Ook de mussen huppelden en tjirpten de mannequins uitdagend achterna. Zwaluwen scheerden over het asfalt van de boulevard en het was soms moeilik vast te stellen dat het geen dode herfstbladeren waren. De omvergeschopte heer met cylinderhoed lag aan een rioolgat en het zweet dat hem uitbrak kabbelde lustig de riool in. De doodgetrapte kat werd met de nodige omzichtigheid naar de stedelike dieretuin gebracht. De heer met cylinderhoed had in zijn halve bewusteloosheid het gebeurde toch bemerkt en voor de herfstbladeren hem geheel konden bedekken, stond hij overeind en huppelde mee met de mannequins. De herfstbladeren ritselden weg vóor zijn voeten en gingen zich plakken tegen de vuile stoepen der huizen in akkoord met het gerucht van onzedig kussen dat klonk uit een duistere zijstraat. Trottoirmeiden wierpen hem schunnigheden naar het hoofd dat hij erdoor vertederd werd en zich opknappen ging in een bordeel. Een politieagent die het bemerkte werd verblind door het licht dat plots uit het bordeel straalde, sloeg de handen vóor de ogen en gaf zich verloren. Een verloren hond, aangetrokken door de klaarte, sloop het bordeel binnen, vleide zich op het tapijt vóor de haard en werd door de bordeelmeiden vertroeteld en de politieinspekteur die tans langs kwam voelde een doodsrilling langs zijn ruggegraat glijden, maar gewoon als hij was aan de eenzaamheid van deze straat, liet hij zijn gummistok onaangeroerd en doolde verder de straat door, de brug over waaronder het water stil stond. Tans regent het niet meer maar de materie glanst even mysterieus als de mizerie van de vigilantpaarden en de doffe

hoeden van de koetsiers. Uit het station komen zwarte schimmen geslopen, de motors ronken maar de paarden hinniken niet. Voor hen werd het gezegde uitgevonden: de laatsten zullen de eersten zijn. De schimmen mengen zich tussen de mannequins en de mannequins worden schimmen; de avend is tans één schim, een glimmende schim die groeit en groeit, dan kleiner wordt, een glimworm, maar die bij nader onderzoek een dwaallicht blijkt te zijn dat Charlie Chaplin de ganse nacht achternaloopt tot het dwaallicht weer geen dwaallicht blijkt te weren, en groeit en groeit en gloeit dat het dag wordt.

De kooperatiedirekteur heeft met Chaplin een lange diskussie, te lang om in extenso aan welwillende lezers te worden medegedeeld. Een auteur heeft niet het recht het geduld van zijn publiek op de proef te stellen en om deze reden zal hij slechts het kapitale van de diskussie aanhalen. Verder kan hij de lezers niet genoeg aanzetten om alle aandacht te wijden aan wat gaat volgen en smeekt hij hen zich niet te laten afleiden door de bliksemafleider op de elektriese kabien, noch door het gerucht van de dakgoot die lek is, noch zelfs door het onderaardse grommen van een aanstaande revolutie. Want nu wil het toeval dat de diskussie als onderwerp had: de revolutionaire beweging bij de kooperateurs.

- ‘Er bestaan, zegt de kooperatiedirekteur, verscheidene soorten ingemaakte haring, als: pekelharing, droge haring, gemarineerde haring, enz. De bereiding geschiedt weliswaar onder toezicht van de staat, maar wie zal mij de doelmatigheid van dit toezicht bewijzen? Wie zal mij zeggen: direkteur, ziehier een gerookte haring waaruit alle besmettingskiemen van malaria en dysenterie, waaruit alle bacillen en spirocheten door een afdoende bewerking met rokende houtwol werden verwijderd. Ik ben sterk genoeg om aan het opkomende onweder het hoofd te bieden, maar wat zal er van de kooperateurs geworden als ik - vergeef me als ik slechts over mezelf spreek...’

- ‘Wat praten jullie, kooperateurs, over revolutie, is de repliek van Chaplin; een omwenteling in de haringvangst is niet op til, en alleen als niet de haringvisser, maar de haring-

vissersbaas zich erop zal toeleggen enkel kwaliteitsharing te laten vangen en alle andere soorten zonder enig scrupule over geld - of tijdverspilling over boord zal doen gooien, dan alleen kan er van een revolutionaire beweging sprake zijn.

Als de boot in de storm is en de meeuwen knipogen ten teken van verstandhouding met de onderzeese goden, zeg mij dan wat revolutie is. Moet er dan niet worden gebeden, niet voor je eigen bestaan, egoïst, maar voor je moeder en je maîtresse, je wettige en natuurlike kinderen, de kinderloosheid en de afgod Maltus, en tenslotte voor Sint Franciskus als patroon der vissers! Of niet gewaakt over het roer en het kompas, je trouwe hond, de dokter en het drinkbaar water, de tabak en de sterke dranken! of niet gedacht, o objektief, aan het verleden en de naaste toekomst, aan de hertog van Alva en de nieuwe Sovjet-Republieken! De haringvisser weet het wel. Als de boot in de storm is en de meeuwen knipogen ten teken van verstandhouding met de onderzeese goden, dan bidt hij voor zijn moeder en zijn kinderen, de H. Theresia en de burgemeestersvrouw die zijn echtgenote in het kraambed heeft bijgestaan. Dan waakt hij over het roer en de brandewijn, de pruimtabak en het kruisbeeld in de kajuit. Dan denkt hij, o passioneel, aan de oneindigheid en de laatste sigaret voor de terdoodveroordeelde, aan zijn vissershut, zijn flinke gebuursvrouw en het godsoog dat vermaant: hier vloekt men niet! En met de zon zal hij ondergaan, met de rode zon die boven de horizon te wapperen hangt en bij windstilte valt, halftop, onderzee. Bid voor de revolutie, fluistert hem dan de wind in het oor, en het laatste gebed van de haringvisser is voor de weldoende wind.

Windje waait
Vlagje zwaait

is voor de visser zowel een gebed als een uiting van sentimentele of blijde gevoelloosheid. Zeker: gevoelloosheid, d.i: loos gevoel, vandaar los gevoel, verder los van gevoel en eindelik los van alle gevoel. Geloof me, alles is logika en de haringvisser offert alles aan de logika op. Uit de logika wordt de revolutie en het vissersbedrijf geboren. Geloof me nogmaals: de haringvisser heeft meer gedaan voor ons dan de

kooperateurs met hunne anarchistiese leerstelsels. Mijn moeder was een uitgesproken anarchiste maar behoorde niet tot het ras der kooperateurs; daarom werd ze door mijn vader van overspel beschuldigd. Grijns niet zo, idioot; met je rotte adem kan geen dode vis meer tot het leven worden geroepen en met je kaalhoofd zal je alleen nog kinderen kunnen verkrachten. Alsof mijn moeder overspel had kunnen bedrijven, zij die mij met afschuw heeft gebaard en mij daarom zo lief heeft gehad. Maar ik spreek tot kooperateurs en mijn moeder was een enkelinge. Kooperateurs vormen een massa maar zijn geen soldaten van Kristus noch pauselike zoeaven. Op een nacht raakte ik verdoold bij de wachtpost in een kazerne. Buiten wachtte Mariette de soldatehoer op haar prooi. Haar geliefde wist haar binnen te krijgen. Mariette werd vastgegrepen en haar klederen van het lijf gescheurd. Ze wrong zich naakt tussen de armen van de soldaten als Laokoon tussen de slangen. De soldaten hijgden. Men hoorde het klappen van gretige handen op dijen en borsten. Mariette de soldatehoer huilde: moeder! Ze huilde: ik wil sterven! Ze huilde: ik wil me doden! Men gooide haar een revolver toe. Zonder aarzelen drukte zij hem tegen de slapen en trok de haan over. De revolver was niet geladen.

Moeder! huilde ze.

Zie je, als die soldatehoer niet: moeder! had geroepen, dan was ze waarschijnlik verkracht geworden. Men stilt geen revolutie met de defaitistiese kreet: moeder! maar men schiet haar met loze patronen in de rug, zodat het gerucht afschampt op de koperen hulzen van de verloren geschoten kogels. En jullie kwaliteiten haring zullen er niets aan verhelpen. De haringvisser, mijn moeder, en momenteel ook het nieuwe procédé voor alle remtoestellen, ziedaar de elementen om kwaliteitsharing te vangen. Men vangt geen vliegen met azijn. Met azijn vangt men geen vliegen. Met azijn worden geen vliegen gevangen. Het is niet met azijn dat vliegen worden gevangen. Gevangen worden geen vliegen met azijn!'

In dezer voege ongeveer sprak Charlie Chaplin tot de kooperatie-direkteur, en de lezer zal ik misschien later vertellen met welk sukses.

Inmiddels is het dan toch klaar hoe Charlie Chaplin tot de film is gekomen. Niet met het bewustzijn dat de bioskoopbezoekers hem in de schoenen willen schuiven - die zijn immers sinds lang niet meer zo heel waterdicht - maar noodgedwongen. Dames, noodgedwongen, Heren. De toekomst zal uitmaken wie juist heeft geraden.

GASTON BURSSENS.

Romanisches café

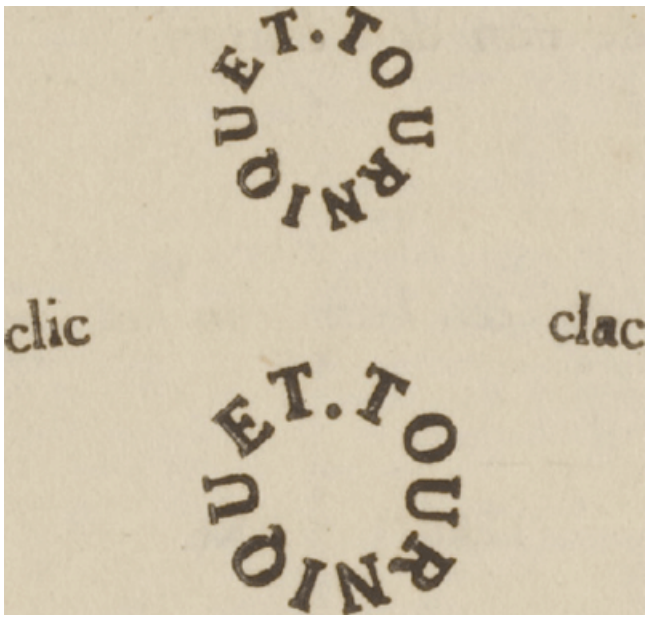

Arthur Muller
(Muller-Lehning)
met een pet
en een stok
- what o' clock?
- ga je zeilen?
- om die pet?
- Mila heeft
Gertrude
ingezet
- Schlauer
Jude
- Gertrude
- Gertrude
Slet!!

1922.
H. MARSMAN.

Het spookslot

Arnold, *Baron van Amelze.*
Bles, *zakenman.*
Illona, *geliefde van den Baron*.
Spook.
Bediende.

(Het tooneel stelt voor een kamer in het voorvaderlijk kasteel van den Baron.)

Eerste scène

(Bles en de Baron komen binnen. Voor de deur eenige plichtplegingen. Beiden spreken op koel-beleefden, bijna sarcastischen toon)

***Bl*:**
Na U.

***A*:**
Pardon, na u.

***Bl*:**
Neemt u mij niet kwalijk, U als gastheer...

***A*:**
Pardon, u als gast...

***Bl*:**
Welnu, zooals u wilt.

***A*:**
Gaat u zitten.

(Wijst een stoel aan.)

***Bl*:**
Dank u.

***A*:**
Wilt u niets gebruiken?

***Bl*:**
Heel vriendelijk. Dank u.

***A*:**
Zooals u wilt.

(Even zwijgen.)

***Bl*:**
Ik moet U zeggen, U heeft werkelijk een mooi landgoed.

***A*:**
Ik ben het met U eens.

***Bl*:**
Maar...

***A*:**
Ja zeker, natuurlijk. Maar.

***Bl*:**
U weet, Baron, ik ben uw eenige schuldeischer.

***A*:**
Ahha, is dat uw maar?

***Bl*:**
Neen, dat wil ik niet zeggen.

***A*:**
Goed, goed, wat denkt U te doen?

***Bl*:**
Een accoord met U sluiten. Ik heb Uw bezittingen nu gezien. Het landgoed is mooi, maar Uw schulden zijn groot. Ik schat de waarde van Uw bezit ongeveer even hoog als Uw passief. Bij faillissement zou het natuurlijk maar de helft opbrengen.

***A*:**
U bedoelt?

***Bl*:**
Ik zou U willen voorstellen gelijk over te steken. Anders...

***A*:**
Laat u mij failliet verklaren.

***Bl*:**
U heeft het begrepen.

***A*:**
Maar dan zou U met de helft van Uw vordering genoegen moeten nemen.

***Bl*:**
Verstandig is het niet, oppervlakkig beschouwd, dat moet ik toegeven. Maar om succes te hebben moet men zoo nu en dan wel van den gewonen weg afwijken.

***A*:**
U bedoelt, de wegen van een groothandelaar kunnen niet dezelfde zijn als die van een straatventer? Een zekere beroepstrots dus?

***Bl*:**
U kunt het zoo noemen. Maar laten we bij de zaak blijven. Ik wil U wel in vertrouwen mededeelen dat wanneer U weigert mijn voorstel aan te nemen, ik andere middelen zou kunnen vinden om zonder bijzondere moeite het landgoed in mijn bezit te doen overgaan.

***A*:**
U neemt mij misschien niet kwalijk als ik in deze hoogere zaken-tactiek niet heelemaal thuis ben. U kunt gerust duidelijker spreken. Ik zal ongetwijfeld niet in staat zijn tegenmaatregelen te nemen.

***Bl*:**
Wel, wanneer U niet op mijn accoord in mocht gaan zal er faillissement volgen, daarna verkooping, en ik zou kunnen zorgen dat ik de eenige kooper ben.

***A*:**
Hoe dat?

***Bl*:**
Ten eerste, doordat het landgoed inderdaad niet meer waard is dan het bedrag van de schulden en ik desnoods tot dat bedrag zou kunnen bieden; ten tweede, door mijn relaties. Ik veronderstel dat u de macht van dit laatste niet onderschat.

***A*:**
O neen, maakt u zich daarover niet bezorgd. Ik ben dus als ik goed begrijp volkomen aan U overgeleverd.

***Bl*:**
U schijnt toch wel eenig zakeninzicht te hebben. Het is alleen jammer dat het zoo laat komt.

***A*:**
Mag ik U beleefd verzoeken geen ongevraagde critiek op mijn handelingen te geven?

***Bl*:**
Geachte Baron, het was mijn bedoeling niet U te kwetsen.

***A*:**
Ik ben U zeer verplicht voor Uw goede bedoelingen. Ik zal dus dit accoord, dat geen accoord is, moeten aannemen.

***Bl*:**
Ik vrees er voor.

***A*:**
En als ik het niet doe?

***Bl*:**
U weet de gevolgen.

***A*:**
Ik zou echter met de gevolgen voor oogen toch wel niet toe willen geven. Eenvoudig omdat ik er weinig plezier in heb vreedzame verdragen te sluiten met menschen als U.

***Bl*:**
Het zou voor U een zekere genoegdoening zijn te weigeren?

***A*:**
Misschien wel. Zeer onpractisch overigens, dat geef ik toe.

***Bl*:**
Ik had moderner begrippen bij U verwacht.

***A*:**
Wanneer ik die gehad had, zou het niet zoo ver met mij zijn gekomen.

***Bl*:**
U heeft gelijk. (*Opstaande.*) Baron, ik wil niet onvriendelijk zijn; ik geef U nog een week om over ons gesprek na te denken.

***A*:**
Ik dank U nogmaals voor Uw goede bedoeling. Is U van plan vanavond nog naar Uw woonplaats terug te keeren?

***A*:**
Het zal daarvoor te laat zijn. Ik was van plan een kamer te nemen in het plaatselijk hotel.

***A*:**
Als het U aangenaam is zou ik U voor vannacht een kamer kunnen aanbieden. Het spaart tijd en... geld. Dat is voor een zakenman niet weinig.

***Bl*:**
Waarlijk heel vriendelijk. Ik hoop U te gelegener tijd op mijn beurt van dienst te kunnen zijn.

***A*:**
Welja, het is een nieuw gevoel, gast in zijn eigen huis te zijn. Ik houd me aanbevolen.

***Bl*:**
Ik noodig U bij voorbaat uit voor het komende jachtseizoen.

***A*:**
Zeer verplicht. Maar... nu de zaken afgehandeld zijn, zoudt U me misschien willen vertellen waarom U het zoo voorzien hebt op mijn landgoed?

***Bl*:**
Baron, ik zou U kunnen zeggen dat ik als jongen hier in slavernij heb geleefd en zelfs door één van Uw bloedverwanten onbeleefd behandeld ben geworden. Dat zou waar kunnen zijn, maar het is niet mijn motief. Wel ben ik hier eens langs geloopen toen ik nog arm was. Ik dacht toen bij mezelf dat ik zooiets wel zou willen bezitten, en ik heb het nooit meer uit de gedachten gehad; maar ik moet toegeven dat het een erg-laag-bij-den-grondsche reden is. Dan heb ik nog gehoord dat het hier spookt in huis: oude ridders of zoo. Dat is aardig. Dat is als het ware een getuigenis van echtheid. Ik zou het prettig vinden in een moderne auto uit een spookkasteel te rijden. Maar overigens zou ik nog zoo onbeleefd kunnen zijn Uw vraag niet afdoende te willen beantwoorden.

***A*:**
Zooals u wilt. U kunt vannacht in het spookkasteel slapen. Zal ik U Uw kamer laten wijzen?
: Als U zoo goed zou willen zijn.

***A*:**

(belt, knecht komt binnen.)

Jean, wijs mijnheer de torenkamer.

***Bl*:**
Torenkamer? Heel aardig. Werkelijk zeer verplicht.

(Buigt.)

***A*:**

(buigt. Bles en knecht af.)

Tweede scène

(Arnold weer alleen, daarna Illona, modieus avondtoilet.)

***Ill*:**
En?

***A*:**
Geen en. Zeg liever: uit.

***Ill*:**
Maar je hadt toch gedacht dat jullie tot een accoord zouden komen.

***A*:**
Hij weet te goed wat hij wil en ik ben te trotsch om hem zachter te stemmen.

***Ill*:**
Maar je voorvaderlijk kasteel staat op het spel.

***A*:**
Ach wat, voorvaderlijk kasteel. Laten we geen vergulde romantiek vergulden.

(Drie harde kloppen op de deur.)

***Ill*:**

(verschrikt:)

Wat is dat?

***A*:**

(kalm:)

Dat noemen ze hier het spook.

(Gaat naar de deur, opent deze.)

Er is niemand. Het is een bescheiden spook. Alleen als ik mij niet erg enthousiast over mijn afstamming uitlaat, manifesteert het zich.

***Ill*:**
Ja, dat heb je me verteld, maar ik had het nog nooit gehoord.

***A*:**
Kom, maak je niet bezorgd. Het kan ook iets anders geweest zijn. We kunnen beter over onze zaken praten.

(Gaat zitten.)

***Ill*:**
Over onze zaak valt niet veel te praten.

***A*:**
U bedoelt?

***Ill*:**
Ik heb je van tevoren gezegd dat ik je zou verlaten als je geen geld meer hadt.

***A*:**
Je hebt gelijk.

***Ill*:**
Ik kan niet zonder geld leven. Begrijp me goed, Arnold, ik houd wel van je, maar ik zou niet arm kunnen zijn.

***A*:**
Neen, dat begrijp ik volkomen. Ik had hetzelfde willen zeggen.

(Staat op, wil weggaan.)

***Ill*:**
Wat doe je?

***A*:**
Wel, het is in orde.

***Ill*:**
Verlaat je me zoo?

***A*:**

(geeft haar een koelen afscheidskus, wil dan weg.)

***Ill*:**
Neen, niet zoo. Dat bedoel ik niet.

***A*:**

(maakt een decent hopeloos gebaar.)

Zou u me dan willen zeggen hoe U het wèl bedoelt.

***Ill*:**
Je bent... Arnold, houd je dan heelemaal niet meer van je vrouwtje?

***A*:**
Niet als ik geen geld heb.

***Ill*:**
Dus dan houd je niet meer van me.

***A*:**
Het staat aan mij om dat te beoordeelen.

***Ill*:**
Arnold, ik wil je helpen.

***A*:**
Illona, ik ben arm.

***Ill*:**
Dat kan me niet schelen. Ik wil bij je blijven in je armoede.

***A*:**
Liever niet. Dat geeft vervelende toestanden.

***Ill*:**
Ik zal lief voor je zijn.

***A*:**
Neen, heusch niet, lieveling. Onmogelijk. Ik laat je liever nu gaan dan dat ik je een paar maanden lang op pantoffels voor de waschtobbe zou moeten zien staan

***Ill*:**
Maar ik houd van je!

***A*:**
Het zou niet lang duren. Een verzinsel van jullie, die liefde onder alle omstandigheden. Ik moet toegeven: een charmant verzinsel.

***Ill*:**
Maar is er dan heelemaal geen andere weg?

***A*:**
Ik zie er geen.

***Ill*:**
Laat mij met dien Bles spreken.

***A*:**

(kijkt haar even onderzoekend aan)

Neen.

***Ill*:**
Misschien is hij te vermurwen door een vrouw.

***A*:**
Ook niet.

***Ill*:**
Ik geloof van wel.

***A*:**
Het zou een goede gelegenheid kunnen zijn om met een nieuwen minnaar kennis te maken. Hij heeft veel geld.

***Ill*:**
Denk je dat van mij?

***A*:**
De vrouw is zwak. Dat denk ik.

***Ill*:**
Het zou geen elegant gebaar van me zijn.

***A*:**
Daar zijn vrouwen gemeenlijk niet erg sterk in.

***Ill*:**
Sterker vaak dan jullie.

***A*:**
Lieveling, dat hangt zooveel van den man af.

***Ill*:**
Mag ik met hem spreken?

***A*:**
Neen.

***Ill*:**
Je bent jaloersch?

***A*:**
Bewaar me. Maar hij kan het alleen wel af. Je hoeft er hem niet bij te helpen.

***Ill*:**
En toch doe ik het.

***A*:**
Goed. Hier of ergens anders, dat is hetzelfde. Ik moet nog leeren zekere vooroordeelen te overwinnen.

***Ill*:**
Wat bedoel je daar nu weer mee?

***A*:**
Je wilt hem immers helpen, zeg je?

***Ill*:**

(stampt op den grond.)

***A*:**
In elk geval, Illona, je bedoelt het goed.

***Ill*:**
Mag ik dan met hem spreken?

***A*:**
Ik kan het moeilijk verhinderen. Hij blijft hier overnachten. Nu, ik ga me verkleeden.
(*Af.*)

Derde scène

(Illona even alleen. Dan Bles.)

***Bl*:**
Mevrouw.

***Ill*:**
Mijnheer Bles?

***Bl*:**
Om U te dienen.

***Ill*:**
Ik zou U graag even willen spreken.

***Bl*:**
Ik ben geheel tot Uw dienst.

***Ill*:**
Dank U. Ik hoor dat U van plan is het landgoed te koopen?

***Bl*:**
Te koopen? ja. Men kan het koopen noemen.

***Ill*:**
Waarom is U zoo op dit landgoed gesteld?

***Bl*:**
Het doet er weinig toe. Ik geloof niet dat mijn redenen steekhoudend zijn.

***Ill*:**
Zoudt U ze mij toch even willen zeggen?

***Bl*:**
Wel, het spookt hier, zegt men. Dat is een bewijs dat het een oud kasteel is. Moderne menschen in een antieke omgeving, dat lijkt mij je ware.

***Ill*:**
Dat zal uw werkelijke reden toch wel niet zijn.

***Bl*:**
Neen. Is U vroeger niet danseres geweest?

***Ill*:**
Ja.

***Bl*:**
In het Borga-theater?

***Ill*:**
Ja.

***Bl*:**
Dat is de reden.

***Ill*:**
Ik begrijp U niet.

***Bl*:**
Baron Arnold heeft U tot dit onderhoud aangespoord?

***Ill*:**
Aangespoord? Integendeel.

***Bl*:**
Des te beter. Misschien heeft U dan uit eigen beweging...

***Ill*:**

(knikt haastig.)

***Bl*:**
U heeft zich vergist.

***Ill*:**
Ik verzoek U duidelijker te spreken en als het kan op een beleefderen toon.

***Bl*:**
U begrijpt me wel.

***Ill*:**
Inderdaad, misschien begrijp ik U. Ik zie alleen niet in waarom ik me zou hebben vergist.

***Bl*:**
Omdat Uw verschijnen een tegenstelde uitwerking heeft dan U verwacht. Ik heb het U gezegd, U is de reden.

***Ill*:**
Maar dat is geraffineerd!

***Bl*:**
Ik dacht dat vrouwen als U niet erg aan moreele bezwaren leden.

***Ill*:**
Zoo? Het spijt me voor U.

***Bl*:**
Voor mij?

***Ill*:**
Op deze manier zult U Uw doel niet bereiken.

***Bl*:**
U bedoelt toch hoop ik niet: liefde?

***Ill*:**
Sympathie. Onberedeneerde sympathie.

***Bl*:**
Dat is werkelijk fataal.

***Ill*:**
U ziet dus dat U, niettegenstaande Uw zorgvuldige voorbereidingen, niet veel verder gekomen is.

***Bl*:**
Ik geef me over. Ik stel U voor mij de middelen te zeggen waardoor ik nog eenige kans zou hebben.

***Ill*:**
Er zijn geen middelen.

***Bl*:**
Waardoor ik uw sympathie zou winnen.

***Ill*:**
Onmogelijk.

***Bl*:**
Waardoor ik den slechten indruk dien ik op U gemaakt heb zou kunnen wegnemen.

***Ill*:**
Daarvoor bestaat één middel.

***Bl*:**
Wilt u het mij aangeven?

***Ill*:**
Belooft U mij vooruit dat U doen zult wat ik zeg?

***Bl*:**
Neen.

***Ill*:**
Dan zeg ik het ook niet.

***Bl*:**
U zegt het wel. Het is de eenige manier om mij in Uw oogen te rehabiliteeren, wat toch Uw bedoeling is.

***Ill*:**
Verbrand de schuldbekentenissen.

***Bl*:**
Ik vrees dat het den slechten indruk alleen zou versterken. Een inconsequente schurk, is een zwakkeling. Ik zou mij dus alleen belachelijk tegenover U maken. En dat is de dood voor alle liefde, zooals U weet.

***Ill*:**
Wij hebben alleen gesproken over een slechten indruk dien U zou kunnen wegnemen. Ik moet U eerlijk zeggen dat Uw zoogenaamd fijn opgezette intrigue mij niet misdadig of immoreel aandoet, maar enkel burgerlijk, hopeloos kruideniersachtig. U heeft dit

maniertje zeker uit een of anderen slechten roman opgediept. Alleen reeds om te bewijzen dat een groot zakenman principieel verschilt van een winkelier, moest U die schuldbekentenissen verbranden. U vergist zich op Uw beurt wanneer U denkt dat Uw optreden een gevoel van schrik of afschuw bij mij heeft verwekt.

***Bl*:**
Ik heb U misschien te laag geschat, het is mogelijk. Maar U zult toegeven dat in de gegeven omstandigheden...

***Ill*:**
Mijnheer, ik vind dat U te lang weifelt. Een man van smaak had die papieren al lang in het vuur gegooid.

***Bl*:**
U redeneert buitengewoon scherp voor een vrouw. Ik ben daarom zoo vrij geweest... uw wenschen te voorkomen.

(Opent zijn tasch, haalt er papieren uit, toont deze.)

Dit is hoop ik even goed als verbranden? helaas wat minder romantisch...

***Ill*:**
U is werkelijk bewonderenswaardig!

***Bl*:**
En dus?

***Ill*:**

(tracht zich te herstellen.)

Ik moet toegeven dat U door deze daad den slechten indruk dien ik van U had voor een groot deel heeft weggenomen. Meer niet.

***Bl*:**
En dus?

***Ill*:**
Ik begrijp U niet.

***Bl*:**
Wie heeft gewonnen?

(Treedt op haar toe.)

***Ill*:**
Ik weet het niet.

***Bl*:**
U weet het wel.

(komt dichter bij.)

***Ill*:**
Neen.

***Bl*:**

(neemt haar in zijn armen.)

Wie?

***Ill*:**
Jij.

***Bl*:**

(Kust haar. Hevig kloppen, licht uit. Als het licht weer opgaat staat er een ridder, niet geharnast.)

Vierde scène

***Bl*:**

(herstelt zich.)

Ik had, eerlijk gezegd, iemand anders verwacht.

***R*:**
Gij zijt de belager van dit huis in twee opzichten. Gij zult dit vertrek niet levend verlaten.

***Bl*:**
Heer Ridder, als U werkelijk echt is, zou ik bijna spijt hebben.

***R*:**
Dat zult gij toch wel.

***Bl*:**
U begrijpt mij waarschijnlijk verkeerd.

***R*:**
Ik behoef U niet te begrijpen, als gij mij maar begrijpt.

(Neemt een degen van den wand en biedt dezen Bles aan.)

Verdedig U.

***Bl*:**
Ik moet zeggen, dat is een nette behandeling. U moest echter in Uw hoedanigheid van spook weten dat ik niet schermen kan. Il kan enkel revolverschieten, maar dat is dikwijls voldoende.

***R*:**

(werpt hem den degen voor de voeten.)

Verdedig U.

***Bl*:**
Dit is werkelijk een eersteklas kasteel. Ik heb er nu spijt van dat ik (*langzaam en duidelijk*) de schuldbekentenissen van den Baron heb vernietigd.

***R*:**

(schrikt bijna onmerkbaar.)

***Bl*:**
Ha, dat wist U niet? U is voor een spook niet erg goed ingelicht.

***R*:**

(gooit zijn pruik af. Kalmpjes:)

En toch, mijnheer Bles, zult U dit kasteel niet levend verlaten. U heeft inbreuk gemaakt op de wetten der gastvrijheid.

***Ill*:**
Arnold!

***Bl*:**
Een charmant pakje, dat moet ik zeggen.

***Ill*:**
Charmant? Belachelijk is het! Hoe kùn je zooiets doen?

***A*:**
Ik wilde weten hoe dat gesprek van je met den heer Bles zou afloopen. Het was helaas zooals ik verwacht had. Wij hadden met elkaar afgerekend, dat is waar. Maar waarvoor dan nog al dat sentiment in de tweede scène?

***Ill*:**
Dat meende ik eerlijk.

***A*:**
Goed, dat meende je eerlijk. Maar je zult toch niet willen zeggen dat die kus aan het eind van de derde scène niet eerlijk gemeend was? Ik wil niet zeggen dat de heer Bles de eer van het huis heeft g schonden, ofschoon het in overeenstemming zou zijn met mijn costuum. Ik wil hem ook niet verwijten dat deze behandeling al zeer weinig edel is. Bankiers hebben nu eenmaal weinig zin voor elegantie. Ik wensch over

zijn houding niet te redetwisten. Hij moet zich verdedigen of ik steek hem overhoop.

***Ill*:**
Maar hij heeft de schuldbekentenissen vernietigd.

***A*:**
Dacht je dat ik een proletariër de nobele rol zou laten? Ik zal van zijn vriendelijk aanbod geen gebruik maken en daar heeft hij trouwens ook wel op gerekend. Hij is ongetwijfeld van plan geweest, na het succes met zijn schoon gebaar bereikt, alsnog een vordering op mij in te stellen. Schulden zijn maar niet één twee drie weg, door het vernietigen van een paar papiertjes.

***Bl*:**
Heer Baron, nu spreekt U als een kruidenier.

***Ill*:**
Mag ik er U even aan herinneren dat een aristocraat nooit als een kruidenier kan spreken? Bovendien is het mogelijk dat Arnold gelijk heeft.

***Bl*:**
Dat wil ik niet ontkennen, maar ik begin te begrijpen dat het Uw beider opzet was mij belachelijk te maken.

***Ill*:**
U kunt denken wat U wilt.

***Bl*:**
Ik wil bovendien even opmerken dat het weinig verdienste heeft iemand overhoop te steken die zich niet kan verdedigen.

***A*:**
Men behoeft tegenover menschen als U niet te veel égards te hebben. U moet dit niet als een tweegevecht beschouwen. Het is eenvoudig een rechtspleging met kans op redding voor den veroordeelde.

***Ill*:**
Ik zou in elk geval trachten als een man in den dood te gaan, mijnheer Bles.

***Bl*:**
Ik heb enkel de feiten even willen vaststellen.

***Ill*:**
Des te beter. Maar ik wil U wel in vertrouwen mededeelen dat ik nu bij Arnold blijf, wanneer hij mij weer aan wil nemen.

***A*:**
Dat kan niet.

***Ill*:**
Waarom niet?

***A*:**
Voor den loop van het stuk niet. Dat is niet logisch. De heer Bles heeft mij door jou beleedigd. Hij moet zich verdedigen.

***Ill*:**
Mijnheer Bles, ik blijf bij mijn man zoolang hij leeft. Ik verzoek U heen te gaan.

***A*:**
Hij moet vechten.

***Bl*:**
Ik heb geen oogenblik gezegd dat ik dat niet van plan

was. Ik zal vechten. Zoolang hij leeft, zult U bij hem blijven? Hij zal niet lang meer leven. (*Neemt degen op, Arnold trekt degen.*)

(Donder en bliksem, tooneel even donker. Als het licht weer opgaat, staat er een ridder in dezelfde kledij als Arnold.)

Vijfde scène

***Bl*:**
Ik moet zeggen, deze entrée komt mij natuurlijker voor.

***A*:**
Arnold, de eerste Baron van Amelze.

***Ill*:**
Het spook.

***Sp*:**
Welke nazaat kleedt zich in het roemrijk gewaad zonder het waardig te zijn?

***A*:**
Welke voorvader heeft het recht zijn nazaat een onwaardige te noemen? In deze maatschappij van handel en industrie heeft het geslacht van fiere krijgers geen plaats meer. Wij kunnen met onze hooge gebaren niet op tegen de zich aanpassende burgers.

***Sp*:**
Breek deze maatschappij!

***A*:**
Wij zijn te weinig.

***Sp*:**
Ik was alleen.

***A*:**
Zij verpletteren ons met hun geld.

***Sp*:**
Strijdt gij dan met het zwaard!

***A*:**
De vrouwen verkoopen zich.

***Ill*:**
Dat is niet waar!

***A*:**

(wijst op Bles.)

En hij dan?

***Ill*:**
Ik geef me aan dengeen die de sterkste is.

***A*:**
In kracht?

***Ill*:**
Er bestaat nog iets anders dan een sterke arm.

***A*:**
U ziet, de vrouwen willen niet meer in vliegende galop voor op het strijdros getild en geschaakt worden.

***Bl*:**
Zij verlangen een meester in alle omstandigheden.

***Sp*:**
Gij zoudt in een tweegevecht verliezen.

***Bl*:**
Ik zou andere middelen gebruiken.

***Sp*:**
Welke?

***Bl*:**
Ik heb nog iets achtergehouden.

(Toont een revolver.)

***Sp*:**
Maar dat is moord!

***Bl*:**
En uw zoogenaamd eerlijk tweegevecht dan? Wij bestrijden elkaar met geheel verschillende wapens. Ieder het zijne. Dat is recht.

***Sp*:**
Gij zijt van de andere wereld.

***Bl*:**
Dat spreek ik tegen. Ik ben het nieuwe bloed.

***A*:**
De aangepaste burger met ridderlijke neigingen.

***Bl*:**
Het nieuwe bloed zal zegevieren.

***A*:**
Dat doet het al.

***Sp*:**
Nooit. Wij zullen de kracht vinden ons te verjongen.

***Bl*:**
Wij zullen vechten.

***Sp*:**
Wij ook.

***Bl*:**
Vooruit dan.

(Bles heft de hand op en schiet op het spook. Het spook heft tegelijkertijd de hand op. Het schot treft Arnold. Hij valt.)

***Sp*:**
Wij zullen terugkeeren.

(Donder en bliksem. Spook verdwijnt.)

***A*:**
Het is uit.

(sterft.)

***Bl*:**

(buigt zich over hem.)

Hopeloos.

***Ill*:**

(is naar de deur gesneld, botst tegen een bediende aan.)

***Bed*:**
Het kasteel staat in brand! Redt U!

***Bl*:**
Redt Uw meester.

(Bediende is al weg.)

Er valt niet meer te redden. Het is misschien beter zoo. De laatste van Amelze verbrande met zijn kasteel. Kom, laat ons gaan. Je hebt gezegd, zoolang hij leeft.

***Ill*:**
Ik ben gereed.

(Doek.)

R. BLIJSTRA.

Man en paard

Jacob Terwee stond op wacht.

Hij stond op wacht voor de villa van den fabrikant Heemstra, terwijl zijn makkers bezig waren het huis leeg te halen. Hij hield niet van op wacht staan, maar hij was er nu eenmaal voor aangewezen omdat hij nog zoo kort in het vak was. Op wacht staan had iets afmattends voor den geest, als er iets gebeurde, was het niet in orde, als er niets gebeurde, moèst er iets niet in orde zijn, dat was duidelijk. Hij was liever actief, het was ongevaarlijker, gaf meer voldoening, ongevaarlijker voor jezelf, je rust. Beter in beweging, bezig te zijn dan stil te moeten staan, terwijl het misschien niet eens zoo op prijs werd gesteld. Maar over zulke dingen mocht men eigenlijk niet denken, wanneer men op wacht stond. Dat verminderde de waakzaamheid en maakte je al minder goed in staat om juist te handelen, wanneer er onraad was.

Jacob stond met zijn gezicht van de villa af, dichtbij het zijhek van den tuin. Het zijhek lag bij den straatweg. Achter het hek was het weiland. In het weiland graasden eenige paarden. Paarden zijn onaangename beesten voor iemand die op wacht staat. Jacob herinnerde zich een verhaaltje van een man die eens achter een zoogenaamd losloopend paard verscholen een vijandelijke wachtpost beslopen had. Eén van zijn paarden kwam nu vlak bij het zijhek met zijn kop boven de sloot staan; hij had wel eens gezien dat koeien dat deden maar van paarden had hij het zelfs nog nooit gehoord. Het was alsof het dier de menschen wilde wijzen dat hij hier stond. In gewone omstandigheden stond een paard niet met zijn kop boven een sloot. Misschien rook hij een mensch? Jacob voelde dat hij zijn gedachten een anderen loop moest geven. Hij zou nu eens gaan denken, prettig rustig denken en toch uitkijken. Maar eerst wilde hij eens kijken of er niet iemand achter het beest verborgen was, hij was tegenover zijn makkers niet verantwoord, wanneer hij dat niet deed. Voorzichtig deed hij een paar passen over het zijpad, maar plotseling draaide het paard zich een

halven slag om. Teleurgesteld keerde hij terug. Het was natuurlijk niets, het was een paard, een gewoon boerenpaard, misschien gedresseerd, een afgedankt of officierspaard? Maar het was heel grof gebouwd. Hij wilde zich nu herinneren. Wat? Drie dagen geleden had een vrouw naast hem gezeten, ze had een japon van crêpe de Chine met figuurtjes, die hij geteld had, zeventien op elk blok, geen mooi getal, behalve dan de zeven op het eind. Boven haar knie maakte de stof een plooi, waar je doorheen kon zien. De plooi ging op en neer met haar ademhaling. Hij had er al eenigen tijd naar gekeken, toen hij plotseling behoefte gevoelde die plooi glad te strijken en de vrouw was verontwaardigd opgestaan en had gezegd dat hij niet genoeg belangstelling voor haar had op dat oogenblik. Waarschijnlijk had hij een wat afwezig gezicht getrokken. Maar hij deed altijd moeite zich niet anders voor te doen dan hij was. Hij kon ook niet anders, misschien. Vroeger had hij gedacht van wel. Hij meende dat hij aanleg voor tooneelspeler had. Op straat had hij soms ernstig voor zich uit gekeken en dan plotseling zijn hoofd op een interessante manier naar rechts gedraaid. Of hij liep nu eens gedoken en dan plotseling rechtop. Maar dat had hij afgeleerd, hij had zich aangewend steeds rechtop te loopen omdat dat getuigde van een energieken geest. Dat was misschien niet waar, maar hij had het toch maar gedaan. Om zichzelf in bedwang te krijgen zei hij ook nooit meer bij zichzelf dat wanneer hij eerder dan de auto die in de verte aankwam bij de volgende lantaarnpaal zou zijn dat dan iets zou gebeuren, wat hij stil bij zichzelf wenschte. Hij had een tijd gehad, dat hij zich zoo steeds opgaven stelde. Hij had eens gehoord van een man die op een station zich gedwongen had een bananenschil van het perron op de rails te schoppen en nadat hij in den trein gestapt was bij het eerstvolgend station terugging en heel blij was dat die schil er nog lag. Toen was hij geschrokken, dit was toch een pathologisch geval en misschien kon een normaal mensch als hij ook nog wel tot zooiets vervallen. In de spiegel had hij zich vaak onbewust geoefend in het trekken van bijzondere gezichten en wanneer hij dan bemerkte wat hij deed, bloosde hij van schaamte en probeerde een gewoon gezicht te zetten

en dit gelukte ook wel eens. Zelfs had hij eens, toen hij een aardig meisje voorbij kwam, drie huizen ver met een beminnelijken glimlach op zijn gezicht geloopen en was toen in de portiek van een dassenwinkel gevlucht. Maar dat laatste geval was waarschijnlijk iets anders, want de dame waar het om ging had niet het minste teeken van herkenning of appreciatie gegeven. Soms had hij de gewoonte zijn oogen diep in hun kassen terug te trekken en als met een verrekijker er den omtrek mee af te zoeken, zijn hoofd draaide dan mee als een koker.

Jacob zag dat het paard zijn kop nu dieper gebogen had en hij bemerkte dat hij aan het verrekijken was; hij haalde zijn horloge te voorschijn en keek er op om weer gewoon te worden. Hoe laat was het toch ook? Het deed er niet toe, het horloge was alweer weg. Eigenaardig hoeveel mechanische gebaren men kan hebben. Het was kinderachtig om zoo detective met jezelf te spelen. De werkelijkheid was nuchter en stil. De stilte en de koude, vooral de koude omgaf je als een pantser, overal stootte ze tegen je aan, als je stilstond. Hij herinnerde zich uit het verhaaltje dat hij gelezen had, dat het paard met eenigszins stijve pooten stapte toen de man er achter verborgen was. Zou dit dier? Wanneer zouden ze nu klaar zijn? Zou hij het even probeeren? Vlug, met een gebaar van een kat nam hij een steen op. Hij voelde dat het het gebaar van een kat was. Hij kon dus niet nalaten geheimzinnig te doen. Besluiteloos bekeek hij den steen; het was een vuursteen. Het gaf een vonk wanneer je er ergens mee tegen aan sloeg. Maar dat mocht niet; het zou te veel lawaai maken. Hij voelde naar zijn revolver met zijn eene schouder hoog opgetrokken en zijn linkerhand in de zak van zijn colbert. Het gebaar was niet origineel, hij had het vaak op de film zien doen. Vele menschen hadden nu dat klassieke gebaar. Maar waarom voelde hij naar zijn revolver? Was hij bang? Hij dacht er aan hoe hij als jongen vroeger bang buiten was geweest, in donker, maar dat had hij nu niet meer, sedert hij eens 's nachts bij zijn grootmoeder uit het raam was geklommen en met angst in het hart ieder geluid had geprobeerd te determineeren. Maar het was moeilijk geweest weg te loopen zonder om te kijken. Eenmaal

had hij het half gedaan, maar dat mocht, had hij bij zichzelf afgesproken. Later had hij eens getracht een nachtwandeling langs een kanaal te maken maar bij de eerste brug die hij tegenkwam, was hij weer naar den gewonen weg gegaan omdat verderop de weg langs het kanaal overging in een zandpad. De man achter het paard had geen revolver gebruikt om geen lawaai te maken, dus er kon alleen maar een verspieder achter zitten. Het beest bleef te ver weg om den man gelegenheid te geven hem te besluipen.

Driemaal was de schildwacht op zijn post vermoord. De vierde redde zich zelf doordat hij alles wat in zijn nabijheid kwam wantrouwde en ook naar het paard, op alles voorbereid, toestapte.

Jacob voelde dat hij het dier moest wegjagen, wilde hij kalm blijven. Hij gooide, ruw plonsde de steen op het zwarte marmer van het water. Het paard bewoog zich niet. Toch gedresseerd. Wat een echo gaf het gooien van een onnoozele steen in een sloot. Radeloos keek Jacob om zich heen, het paard had zich niet bewogen. Om het geweldige geluid van den plons niet meer te hooren, op te heffen, haalde hij gauw zijn revolver te voorschijn en trok af. Het schot deed den geheelen omtrek weergalmen. Wie was er zoo ezelachtig geweest om te schieten? Het paard liep weg, er zat gelukkig geen man achter.

R. BLIJSTRA.

Stadspanorama

Vanaf het hooge gebouw heeft men uitzicht op de omliggende dakpannen.

Uit de steile kloven die in de verte vervlakken stijgt het half uitgeklonken geraas dwarrelend als een rookzuil naar boven.

De dak-antennes der radio liggen als een beangstigend net over de benauwde stad.

Het geraamte van een lichtreclame wekt verlangens op naar een romantischen avond, hoewel de vrouw op deze hoogte in het bewustzijn uitgeschakeld is.

Als een verschrikte berenrups ligt het centraalstation gevaarlijk dicht op den rand van een groene watermassa, waarin de figuren lijnen trekken als een glasscherf over een stuk week-grijze plasticine. Buiten de wereld schuift een trage zeestoomer langzaam tusschen hooge dijken door over het gras om de horizon te accentueeren.

Er is groote behoefte aan verticalen.

R. BLIJSTRA.

Teekening van Kor Postma.

[Gedichten W.N. Dinger]

Amoureuse kwadrijnen

Eerste reeks

De liefde sloeg mij schrikkelijke wonden.
Ik kromp op 's leevens martelbed van pijn,
tot nieuwe liefde weer genas de wonden;
maar deeze liefde werd me een zoet venijn

De liefde is een luchtig balanseeren
op 't slappe koord der zoete waangedachte.
Te pletter valt al wie er wil jongleeren
bedachtsaam en niet zweeve' op ziele-veeren

Eens was de liefde mij een lief geloof.
Nu is hij werklijkheid; maar snijdend wreed.
Diep-snijdend-wreede smart maakt dat ik wéét:
liefde is een onverlaat; wij zijn zijn roof

Liefde heeft fel mijn stramme rug getuchtigd
en willig boog, die nimmer buigen wilde.
Knielend beleed ik; waar ik kermend gilde:
‘Dit is 't geluk, dat nimmer meer vervluchtigt’

Men zegt zoo vaak: liefde is een dartel spel
van laten vangen zich en willen vrij zijn.
Maar ik weet dit: liefde is een martel-cel,
waar we om een enkel zonnestraaltje blij zijn

Niet meer verlangen. Enkel nog te dienen.
Mantel van liefde om haar heen te slaan;
en, als je liefde niet haar meer kan dienen,
dan, met een moeden glimlach, heen te gaan

Zooals hier in de kamer anjers geuren
die in den donker staan in bleeke vaas
geurt ook mijn liefde, van verlange'en treuren
beide bevrijd; die lijken mij nu dwaas

Tweede reeks

Vandaag, als gister, voor-eer-gist'r ik ging,
ga ik den weg waar 'k bij 't passeeren dring
één oogwenk door in haar geheim. Maar in de volte
wend ik mij af. ‘Wie is die duisterling?’

Lig jij nu in je bed, met griep en kou,
stil-blij aan ons nabij geluk te denken?
Ik zie geen kleurtjes meer van hoed of mantel wenken
door mist of reege'. Ik hoest en denk aan jou

Nu zullen spoedig, laat mij hoopen,
wij *samen* deeze weegen loopen
en voor de dure winkels kijken
en koopen gaan in de goedkoope

Geen klagen meer, geen tranen meer, geen zuchten.
Wat zal, die zoekt naar 't licht, in 't duister vluchten?
Maar hoe dit zij; natuur blijft ons de baas.
Ik moet mijn maag en ook mijn asthma duchten

Mijn oogen priemen door de duisternis,
speurend onder het schijnsel der lantarens.
Heb 'k haar niet bij mij, juist wanneer 'k haar mis?
Ik zie haar overal waar ze niet is

Och Amor, eischt uw voorspraak Kilo-Meeters?
Ik heb er, in uw dienst, zoo veel reeds afgelegd.
Maar 't doel: mijn lief te ontmoeten bleef me ontzegd.
Rustloos, doet wandlen goed. Maar 'n afspraakje is iets beeters

Iedere nacht, steeriootype pauze,
één uurtje maagkramp tusschen slaap en slaap.
Niemand zwaait oover mij den aesculaap.
Ach, Amor slechts weet heul voor deezen knaap

Hoe lang reeds wisselen groe
en blik in de oogen wij?
Wij gaan elkaar tegemoet...
Wij gaan elkander voorbij

Het is wel zeer verkeerd met mij gesteld.
'k Ben rijk aan liefde; echter arm aan geld.
Gevolg: dat ieder mij om geld komt manen,
maar op mijn liefde niemand is gesteld

Het noodlot

Het noodlot buigt zich oover ons leeven
als de dokter oover de ooperatietafel.
Met sierlijke zwaai hanteert hij het lanset.
Hij laat uw darmen gedachteloos tusschen de vingers gaan
als monniken hun roozenkrans.
Uit louter Hooge Nieuwsgierigheid
maakt hij een klein defekt in de hersenen.
Achteloos strooit hij enkele bakteenën in ons bloed,
die na een paar uur teelens de aderen ooverbevolken.
(Het lichaam des menschen is vruchtbaarder dan zijn geest.)
Eén snee bijzijde
en het leeven is gedaan.
En met zoo veele lakens liggen wij gebonden.

W.N. DINGER.

Het einde van de ijdele man

De ijdele man had een blauwtje geloopen.

Hierdoor was zijn liefde in woede veranderd.

Ook de verkoorene was ijdel.

'Dat kan niet', zeggen psychooloogen. 'Twee persoonen van gelijke mentaliteit, doch van verschillende sexe, worden niet door elkander aangetrokken.'

Opgemerkt zij, dat dit van haar kant blijkbaar ook niet het geval was.

Wie waarborgt boovendien, dat zijn aanzoek door liefde werd ingegeeven? Veeleer kan worden aangenoomen dat zijn ijdelheid hem er toe dreef; want zij was mooi, intelligent en vrouw-van-de-weereld.

Verder diene tot geruststelling, dat zij in mindere mate ijdel was dan hij.

Hààr ijdelheid deed haar het voorval ooveral vertellen. (Blijkt hieruit niet duidelijk het vrouwelijk karakter van haar ijdelheid?)

Hierdoor groeide zijn woede jeegens haar en keerde zich teevens teegen al zijn kennissen (in zijn ijdelheid had hij zich er veelen gemaakt), die hij er nu allen van verdacht, zijn geheim te kennen; en teegen zichzelf, daar hij niet begreep hoe een man als hij er bij een vrouw als zij zóó in kon loopen.

En daar hij niet wist, hoe zijn postuur te herstellen, begreep hji niet meer wat hij te midden van het menschdom noodig had te zijn en zocht naar een fatsoenlijk middel om aan zijn leeven een einde te maken. Maar hij vond er geen dat hem waardig was.

Verdrinking, verhanging, gasverstikking; alle zouden een miserabele indruk maken.

Tot een toeval hem de oplossing in de hand gaf.

Hij liep bij een spoorweg-oovergang.

Een eindje vóór hem liep zij.

Juist terwijl hij ooverstak, zag hij een trein aansnellen.

Er liepen veele menschen op de weg.

Snel schoot hij toe. Greep haar beet. Deed alsof hij haar van de rails wilde trekken.

Samen vonden zij de dood (of de dood vond hen).

Zijn begeerte was ten volle vervuld: Er was een eind. Hij werd gepreezen als een held, vol eedelmoedigheid tegenover de geliefde die hem bedroog.

Een gevoelige toespraak besloot zijn loopbaan.

W.N. DINGER.

De insektooloog in bed

Hij had veel interesse voor dieren. Voor insekten vooral. Hij ving ze onder glazen stolpen en prikte ze dan met liefderijke zorgen op. Soorten, waarvan hij in zijn versameling reeds een exemplaar bezat, liet hij ongemoeid zich beweegen en ging dan zorgvuldig hun leefwijze na. Zijn weederwaardigheeden vulden reeds veele foolianten.

Na een avond waarop hij zijn krachten had uitgeput in een opstel oover sexueele afwijkingen bij een kreekel-paar, door hem geobserveerd, begaf hij zich vermoeid naar bed. Toen zijn beenen waren geschooven tusschen de koele, witte lakens en hij aan het schakelaar-koord wilde trekken, zag hij op het behangsel, vlak bij hem, een mug.

Als het licht met een knip uit zou gaan, zou de mug dan schrikken? Niet van het kleine geluid; dat wist hij. Maar van het plotseling bespringende duister?

Hij wilde beproeven. Maar als het licht uit zou zijn zou hij niets kunnen konstateeren. Een zaklantaarn er bij? Maar dan zou het plotseling kontrast zijn te niet gedaan. Weer strekte hij de hand naar het koordje. Maar dat gaf toch niet? Hij zou immers toch niets kunnen zien.

Staak-recht bleef hij zitten in bed en keek naar de mug.

Het zou moogelijk zijn dat deeze mug niet schrikken zou. Maar was dat dan een bewijs? Het kon zijn dat deeze mug, door langdurig verblijf in de menschelijke wooning, aan dit kontrast gewend was. Maar dan leeverde het niet-schrikken van deeze eene mug nog geen bewijs voor b.v. een mug die steeds en uitsluitend in de vrije natuur geleefd had; laat staan voor alle insekten. Hij moest deeze proef met meerdere muggen; met zeer veele muggen; met zeer veele soorten insekten neemen en met veele exemplaren van iedere soort. Maar hoe! Maar hoe!

Zijn hand bleef aarzelen bij het kwastje van het koord.

Die nacht strekte 40 maal een zelfde hand naar het koordje. Het licht bleef branden, tot bij het eerste daglicht de geleerde, verstijfd van koude en roerloosheid, uit het bed gleed.

De mug, door slaap verkwikt, vloog zoemende door de kamer.

W.N. DINGER.

Portretstudie

Slap; soepel zijn de ranke lijnen van het slanke lijf. Slap, altijd ontspannen de trekken van haar mooi en slank gelaat. Groot en mooi en blauw zijn de glanzende oogen (ik denk niet dat ze cocaïne gebruikt); maar slaperig als ze omlaag ziet. Mooi en rood en vol is de mond in het smal gezicht; maar moe, - neen moe niet; vermoeid niet -: krachteloos zijn de mondhoeken weerzijds die mollige lippen.

Sierlijk is het beweeg in de ranke rijzigheid van dat lichaam; sierlijk, passieloos. Rijzig is dat fijne lijf; niet door fierheid; maar door uitgroei, als de stengels van een kamerplant die te ver van het raam staat.

Fijn zijn de tinten van de lange mantel (gris-perle) en de hooge toque (van een eedel zwart), kreeatie, geïnspiereerd op Achnaton's achterhoofd; eeven ooverschetterd beide door een enkel kraagstrookje van roode gewaagheid.

Fijn zijn de lijnen van de mantelsnit, door de glijdende vormen van het weeke vleesch tot leeven gewekt. De dunne marmerglanzige hals draagt het slanke hoofd als een te ranke stengel haar bloem.

Ik zou deeze prille (niet meer groene) vrouw als de mijne begeeren zoo ik het éénigszins moogelijk achtte haar tot een krachtiger leeven te wekken.

Al heeft ze weinig acht op mij geslagen, ze heeft toch wel bemerkt dat ik herhaaldelijk naar haar keek. Ze is heen gegaan met die geheimzinnige lach waarachter vrouwen de weetenschap denken te verbergen, dat ze bekoorlijk zijn; teevens bedoeld als een verlokking te meer.

W.N. DINGER.

Avontuur 3 April 1928.

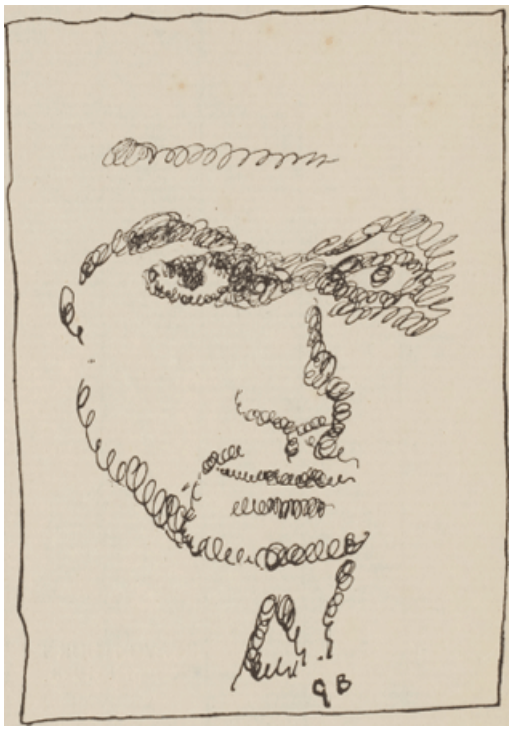

In memoriam

In tegenstelling met een onontloken bloem, die (men weet het natuurlik) een bloem is wier kelk nog niet is geopend - het zonlicht heeft voor funktie hiervoor te zorgen, al zijn er ook bloemen die bij nacht ontluiken - blijkt een onontloken talent te wezen een talent dat reeds kompleet is, dus een ontloken bloem. Ten bewijze hiervan: Paul van Ostaijen. De aandacht van de lezer wordt vooral hierop gevestigd, dat er bloemen zijn welke bij nacht ontluiken.

* * *

'Niet één van ons laait zo hartstochtelik een vlam zich toewaarts als dees' rode beuk.'

Deze beuk werd eens als meiboom geplant, waarvan men de stam met éne hand omklemde. Tans volstaan twaalf paar uitgestrekte armen niet om hem te omvademen. Als jonge meiboom bloosde hij schuchter; als volwassen meiboom laait hij, niet als de rode vlag van opstand en van opstanding, neen, o neen.

* * *

Het laaien van de rode beuk was voor Paul van Ostaijen wat hem het deinen van de zee was, een laaiend deinen van niet uitgesproken moeheid. Laaien, deinen, moeheid zijn synoniem van: gedicht. Hoe jammer dat optimisme er geen homoniem van is.

* * *

'Waarom schuiven de maan en de man getweeën gedwee naar de zee,' omdat de skeptiese trek in de driehoekige mondhoeken van Paul de refleks was van zijn eigen heimwee naar de zee - d.i. de monotone zee als spiegel van glad optimisme, of nog de sonore zee als vlak van eeuwigdeinend pessimisme. En waar het gaat om monotonie en sonoriteit, zegt men: Mijn God is dit de zee! en de boot vergaat met man en muis. Ziedaar de dood van de drenkeling, die niet sterven wou.

Maar - (dit is wel de grootste maar die ik ooit heb ontmoet) de dood van de drenkeling is slechts pure hypothese, want de drenkeling was wel aan boord van de boot die met man en muis verging, maar na twaalf uren (in feite te elfder ure) toepassen van kunstmatige ademhaling, was hij weer klaar. Zijn ‘reine Vernunft’ was echter onder water gebleven, en daar hadt je dan, sinds lange jaren her, weer eens iemand wiens lichaam gezouten was en wiens geestelike waarde kon worden afgewogen aan elke zuivere waardeverhouding, welke zich heeft voorgedaan in de loop van vergane en komende dagen.

GASTON BURSSENS.

De moordenaars

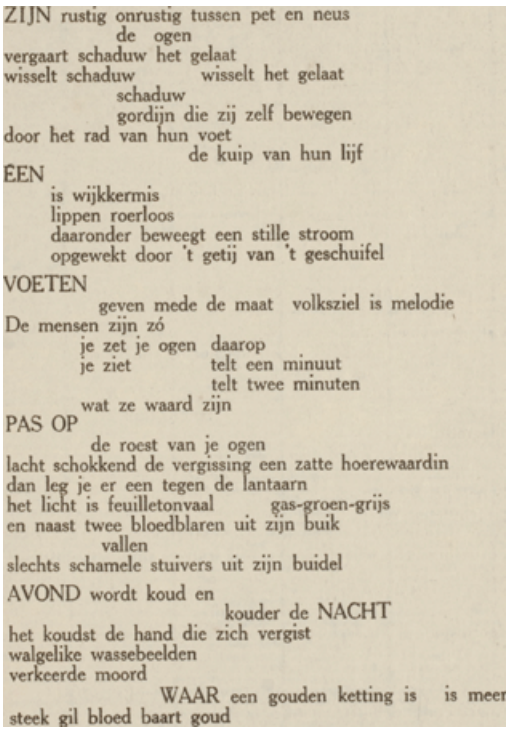

ZIJN rustig onrustig tussen pet en neus
de ogen
vergaart schaduw het gelaat
wisselt schaduw wisselt het gelaat
schaduw
gordijn die zij zelf bewegen
door het rad van hun voet
de kuip van hun lijf
ÉEN
is wijkkermis
lippen roerloos
daaronder beweegt een stille stroom
opgewekt door 't getij van 't geschuifel
VOETEN
geven mede de maat volksziel is melodie
De mensen zijn zó
je zet je ogen daarop
je ziet telt een minuut
telt twee minuten
wat ze waard zijn
PAS OP
de roest van je ogen
lacht schokkend de vergissing een zatte hoerewaardin
dan leg je er een tegen de lantaarn
het licht is feuilletonvaal gas-groen-grijs
en naast twee bloedblaren uit zijn buik
vallen
slechts schamele stuivers uit zijn buidel
AVOND wordt koud en
kouder de NACHT
het koudst de hand die zich vergist
walgelike wassebeelden
verkeerde moord
WAAR een gouden ketting is is meer
steek gil bloed baart goud

ZIJN rustig onrustig tussen pet en neus
de ogen
vergaart schaduw het gelaat
wisselt schaduw wisselt het gelaat
schaduw
gordijn die zij zelf bewegen
door het rad van hun voet
de kuip van hun lijf
ÉEN
is wijkkermis
lippen roerloos
daaronder beweegt een stille stroom
opgewekt door 't getij van 't geschuifel
VOETEN
geven mede de maat volksziel is melodie
De mensen zijn zó
je zet je ogen daarop
je ziet telt een minuut
telt twee minuten
wat ze waard zijn
PAS OP
de roest van je ogen
lacht schokkend de vergissing een zatte hoerewaardin
dan leg je er een tegen de lantaarn
het licht is feuilletonvaal gas-groen-grijs
en naast twee bloedblaren uit zijn buik
vallen
slechts schamele stuivers uit zijn buidel
AVOND wordt koud en
kouder de NACHT

het koudst de hand die zich vergist
walgelike wassebeelden
verkeerde moord
WAAR een gouden ketting is is meer
steek gil bloed baart goud

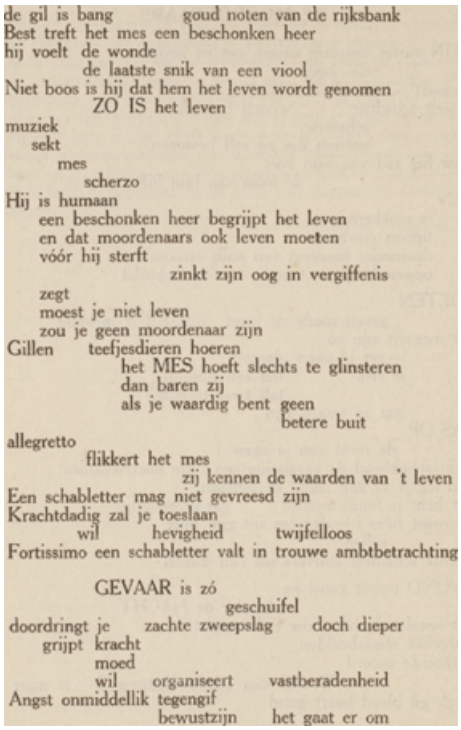
de gil is bang goud noten van de rijksbank
Best treft het mes een beschonken heer
hij voelt de wonde
de laatste snik van een viool
Niet boos is hij dat hem het leven wordt genomen
ZO IS het leven
muziek
sekt
mes
scherzo
Hij is humaan
een beschonken heer begrijpt het leven
en dat moordenaars ook leven moeten
vóór hij sterft
zinkt zijn oog in vergiffenis
zegt
moest je niet leven
zou je geen moordenaar zijn
Gillen teefjesdieren hoeren
het MES hoeft slechts te glinsteren
dan baren zij
als je waardig bent geen
betere buit
allegretto
flikkert het mes
zij kennen de waarden van 't leven
Een schabletter mag niet gevreesd zijn
Krachtdadig zal je toeslaan
wil hevigheid twijfelloos
Fortissimo een schabletter valt in trouwe ambtbetrachting
GEVAAR is zó
geschuifel
doordringt je zachte zweepslag doch dieper
grijpt kracht
moed
wil organiseert vastberadenheid
Angst onmiddellik tegengif
bewustzijn het gaat er om

de gil is bang goud noten van de rijksbank
Best treft het mes een beschonken heer
hij voelt de wonde
de laatste snik van een viool
Niet boos is hij dat hem het leven wordt genomen
ZO IS het leven
muziek
sekt
mes
scherzo
Hij is humaan
een beschonken heer begrijpt het leven
en dat moordenaars ook leven moeten
vóór hij sterft
zinkt zijn oog in vergiffenis
zegt
moest je niet leven
zou je geen moordenaar zijn
Gillen teefjesdieren hoeren
het MES hoeft slechts te glinsteren
dan baren zij
als je waardig bent geen
betere buit
allegretto
flikkert het mes
zij kennen de waarden van 't leven
Een schabletter mag niet gevreesd zijn
Krachtdadig zal je toeslaan
wil hevigheid twijfelloos
Fortissimo een schabletter valt in trouwe ambtbetrachting

GEVAAR is zó

geschuifel
doordringt je zachte zweepslag doch dieper
grijpt kracht
moed
wil organiseert vastberadenheid
Angst onmiddellik tegengif
bewustzijn het gaat er om

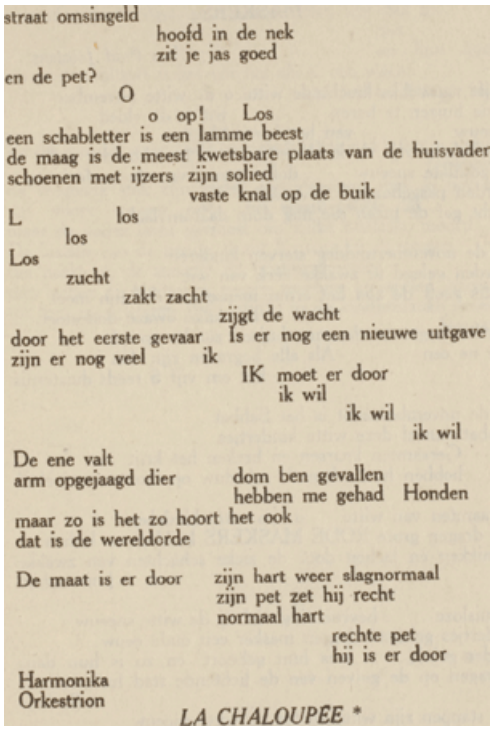
straat omsingeld
hoofd in de nek
zit je jas goed
en de pet?
O
o op! Los
een schabletter is een lamme beest
de maag is de meest kwetsbare plaats van de huisvader
schoenen met ijzers zijn solied
vaste knal op de buik
L los
los
Los
zucht
zakt zacht
zijgt de wacht
door het eerste gevaar Is er nog een nieuwe uitgave
zijn er nog veel ik
IK moet er door
ik wil
ik wil
ik wil
De ene valt
arm opgejaagd dier dom ben gevallen
hebben me gehad Honden
maar zo is het zo hoort het ook
dat is de wereldorde
De maat is er door zijn hart weer slagnormaal
zijn pet zet hij recht
normaal hart
rechte pet
hij is er door
Harmonika
Orkestrion
LA CHALOUPÉE *

straat omsingeld
hoofd in de nek
zit je jas goed
en de pet?
O
o op! Los
een schabletter is een lamme beest
de maag is de meest kwetsbare plaats van de huisvader
schoenen met ijzers zijn solied
vaste knal op de buik
L los
los
Los
zucht
zakt zacht
zijgt de wacht
door het eerste gevaar Is er nog een nieuwe uitgave
zijn er nog veel ik
IK moet er door
ik wil
ik wil
ik wil
De ene valt
arm opgejaagd dier dom ben gevallen
hebben me gehad Honden
maar zo is het zo hoort het ook
dat is de wereldorde

De maat is er door zijn hart weer slagnormaal
zijn pet zet hij recht
normaal hart
rechte pet

hij is er door
Harmonika
Orkestrion
LA CHALOUPEE[*]

* Uit *De Feesten van Angst en Pijn*, manuscript in het bezit van den beeldhouwer Oskar Jespers.

Maskers

Aan Paul Joostens.

Blijft nauweliks kracht de witte o de witte november
arme huizen te baren wit is de vloed
sneeuw van het barensbloed
Bleekblauw zijn de kinderen en rood hun hoofd
in gesnikte sneeuw doffe tranen van de nacht
werden pasgeborenen gewassen
Licht gaf de maan die nog dom daarom lacht

In de novembermiddag sterven kinderen
worden gelegd in zwakke zerk van wit
gratis geeft de zon het arme menselicht dat zijn moet
bij zulke dwaze dodestoet
worden begraven de arme huizen zonder spoed
een na een Als alle begraven zijn dan is
het om vijf **5** reeds duisternis

In de novembernacht is het Sabbat
Sabbat van al deze witte kindertjes
Geraamten knarsen en breken het krijt
hebben hun schamele schaduw op huizen neergeleid

Geraamten van witte o zo witte kindekes
dragen grote RODE MASKERS knikken en lachen
knikken en lachen door de zieke schachten van zwakke maneschijn

Geruisloze bevruchting viel op de witte sneeuw
kindertjes geboren dragen masker een oude eeuw
zonder geluid was hun geboort en zo is hun dans
gedragen op de golven van de lichtende stad fosforescente kadans
hun stappen zijn witte voeten op witte sneeuw
daartussen het
blauwe licht

zijn allen bedronken en tuimelen allen van dak tot
dak
op hun hoofd
als er een bloedt is het wit net als er een weent
maar allen dansen voort

En die moeder werd heeft haar even schreiend leven in sneeuw gesmoord
de volgende stak zijn vader een gloedend mes in het oog
dat voort sprong op het waanzinwitte dak
maar de vader lacht getroost om zulke burleske moord
De laatste van de bende sleept Kristus bij de voeten
die naakt op de sneeuw zal boeten moeten
dan lachen de kindertjes nemen morfine en spelen baccarat
tot hun sneeuwwitte WITHEID in de kinderblanke sneeuw vergaat*

* Dit gedicht werd reeds eerder in *Ruimte* afgedrukt. Wij geven het hier naar den tekst van *De Feesten van Angst en Pijn. (Red.)*

Tussen vuur en water

Als wij drie uur gereden hebben, zowat om 10 's avonds, bereiken wij een aansluitingstation. Twee heren stappen uit. Een dame komt binnen. Zij zet zich schuin vóór mij, dan naast mij.

Ik zit bij mijn lektuur die ik soms lees, soms niet lees. Toch blijft zon treinlektuur sterk bij. De anderen praten. Algemeen gesprek dat valt, later weer tussen twee personen opgenomen wordt.

De dame drukt mij op de voeten. Dat is natuurlik een vergissing. Maar in een trein doet men immers zijn best aan avonturen te geloven. Daarom geloof ik niet dat het een vergissing is. Alhoewel ik er van overtuigd ben. Dat is alles zeer zonderling in een kompartiment. Men rijdt en toch kan men de as van zijn sigaar in een bakje werpen. Net als thuis. Dat is prachtig, omdat zo kompleks en zo eenvoudig. Juist dat is een mooi kompleks: eenvoudig en kompleks.

Om 11 vraagt een heer of hij het licht niet doven mag. Natuurlik, waarom niet. Of ik niet lees? Och nee ik kan net zo goed slapen. Iedereen doet een imperatief gebaar: laat ons slapen! Men draait zich in de hoeken. Waar geen hoek is beproeft men er een te maken. Dat gaat natuurlik niet. Het is een mathematiese poging.

Ik slaap niet. Bepaald ik slaap niet. Ik heb nog, alhoewel niet zinnelik duidelik, - mijn ogen zijn ook gesloten - goed het bewustzijn van ruimte. Altans, daar zit een heer over mij, daar is de gedoofde lamp. Enkel waar de dame zit vervaagt zich dit bewustzijn enigermate. Ik hoor echter duidelik de bewegingen van iemand die zich verroert, enz. Een inspanning om lokale waarnemingen tot een algemeen kennisbeeld te brengen doe ik niet. Ik word gewaar van waar het gerucht komt, men zou dus kunnen menen dat ik nog heel monter ben. Ik weet echter dat ik niet slapend, ook niet wakker ben. Is men wakker, komen alle dingen van de buitenwereld die men waarneemt ten slotte in een algemene harmonie of disharmonie voor. Wat ik tans waarneem zijn zeker afzonderlike voorvallen. Het merkwaardige daarbij is dat ik ze

niet meer in een absoluut beeld te verenigen beproef. En zover ik me herinner is dit toe te schrijven aan een nalaten van een ordenings-energie, naief fysiologies uitgedrukt een hogere hersenen-instans. Nog duidelik heb ik dit bewustzijn: met een klein plus is het anders. Doch plus bepaal ik niet meer. Inderdaad zover gaat mijn ordeningsenergie wel niet. Want verder dan het plus dat alles anders zou maken, is juist deze energie die ik dan ook niet verder bepaal. In alles is konsekwentie. Er is zeer duidelik een functie opgeheven, waarschijnlik tussen een waarneming die zelf niet meer zeer precies zinnelik is te heten en een hogere veralgemeningsinstans. Met de voorvallen in de coupé is het zó dat zij mij feitelik triviaal-gewoon voorkomen en tevens fantasties, dus weer het uitschakelen van het streven naar een preciesere kennis der verhoudingen. Deze voorvallen gebeuren, ik neem ze waar en daar ik niet slaap konstateer ik deze waarneming, daar ik niet wakker ben volgt geen verdere fysies-psychiese induktie. Men kan niet beter zeggen als een steen die in het water zou vallen en geen kringen trekken. Enkel reikt het volgende wat uit de sfeer van deze begrijpelike toestand uit: ik mediteer juist over deze kurieuse toestand. Even wil ik fixeren wat het is, even voor mezelf klaarheid scheppen. Dan heb ik dit gevoel van een kaars die niet eens moet worden uitgeblazen om niet meer te lichten, die eenvoudig plots zonder reden en zonder bij mij de wens te wekken naar een reden te vorsen zich uitdooft. Zó ook volg ik mijn overwegingen over mijn toestand niet meer. Waar en hoe brak deze draad af? En zeker volgt een ander motief op deze meditering, zoals in wakende toestand als de gedachte de meest willekeurige arabesken over waarneming, verleden en wens maakt, een toestand dewelke Poe meesterlik objektiveerde in zijn ‘misdaad van de rue Morgue’.

Hier moet ik weer mijn toestand in vergelijk met slapen en wakker zijn duideliker maken. Wanneer men alleen is en aan zijn gedachten overgeleverd, dan volgt deze functie die wij kort de geest zullen heten, vaak een minstens schijnbaar toevallige gang, de arabesken die over heugenis, waarneming en wens heen gaan schijnen minstens geïmproviseerd; dit is van de *ogenblikkelike* geestesoriëntering afhankelik, wat daar-

door ook te bewijzen is dat een plotse waarneming in deze arabeske uitgewerkt wordt. B.v.: ik denk aan een dode vriend, doch plotseling brengt mijn wandeling mij voorbij een mooi huis en van dit huis uit rolt mijn gedachte-arabeske over huizen, architektuur en gotiek, waar zij plots weer afgebroken en bijna zonder verband geknakt schijnt, daar ik iets over Plato prevel. Ik las echter vóór enkele dagen ergens een zin die luidde: Gotiek is het vooropstellen van de geest tegenover de natuur. Zo is Plato een goties mens. Heldere psycho-analysten kunnen echter deze arabeske een gans stuk weg vervolgen en plots werpen zij de denkende het resultaat van hun vervolging voor dat dan overeenkomt met zijn meditatie van dat ogenblik. Daarop wees Poe lang voor het bestaan van de psycho-analytiese methode. Hij beschreef zulk geval zo precies dat men zich vraagt of wetenschap werkelik zo fantasties is, of fantasie zó wetenschappelik. Is deze mogelikheid dat deze arabeske die ik voorzichtig slechts schijnbaar toevallig heette, door een tweede zeer juist kan gevolgd worden een afdoend bewijs voor een kausale samenhang; te meer daar de tweede, zoals bij Poe, geen aanspraak op telepathie of verder nog intuïtie maakt, doch het als een zeer cerebrale functie opwerpt? Zo ja, dan nog kan men slechts van een individueel gedetermineerd zijn spreken, d.w.z. een kunstenaar gaat voorbij een huis, waarbij het individueel deterministies vastgelegd is dat hij deze waarneming in zijn gedachtegang zal opnemen; een officier die voorbij hetzelfde huis gaat, echter het hoofd vol strategie heeft, neemt het huis wel waar doch zonder dat het tot zijn kennis doordringt, zoals Sokrates dit verschil tussen kennis en waarneming duidelik maakte. De arabeske van de kunstenaar wordt beïnvloed door deze waarneming, die bij hem tot kennis doordringen moet, de arabeske van de officier wordt niet beïnvloed. Hij die de gedachte van deze persoon opvolgt moet dus tot psycho-analytiese middelen zijn toevlucht nemen: de *individuele* geaardheid als centrum nemen en van daaruit deduktief verder gaan. Deze psychologist heeft dus langs analitiese weg ten eerste de waarnemingen die liggen blijven van deze die kennis worden te scheiden, ten tweede de kennis geworden waarnemingen nog eens met

de individualiteit te vergelijken om tot de som van de kategoriese invloed te komen; hetzelfde wat het telepathies objekt of spiritisties medium syntheties naar de onduidelik-duidelike wet van een psycho-ritme doet. Van beiden, methodieker en medium, wordt medelijdenschap gevraagd; van de eerste weliswaar slechts analyties-objektief, dus een minimum; van de tweede een maximum: syntheties en subjektief. Er is hier slechts een verschil van orde, van lagere en hogere orde, feitelik een groot verschil maar geen kloof. Het ene is betrachten, het andere grenzeloos meeleven; grenzeloos heeft hier niet een anarchistiese, wel een kosmiese, zeer ordevolle betekenis. De kausale ketting echter die het toeval in de volstrekte heerschappij uitsluit, kent anderzijds ook zijn grenzen. Het is zeggen: hoe een huis zal geïnterpreteerd worden ligt in het individu kausaal gedetermineerd; doch dan ook moet eerst het huis in de gedachtegang getrokken worden en dit zou door een schijnbaar toevallige wandeling, die niet verder in elementen te ontleden is, gebeuren.

Tussen deze toestand en andere, zoals een boek lezen of een brief schrijven, ligt in de détails een verschil en dit verschil wijst op een opnemen van een schijnbaar toevalskomponent in het eerste geval. Dààr leidt de ontwikkeling van de gedachte van het eerste objekt af, en dit wel door toevals-komponenten als een plotse gebeurtenis. In de tweede toestand komt men immer, hoe de détails ook afleiden mogen, op het eerste objekt terug. In het eerste geval volledig divergerend, in het tweede geval konvergerend. In het eerste geval is de gedachte volledig zelfdoel, in het tweede heeft hij immer een schaduw van nuttigheidsdoel, weze het dan ook slechts klaarheid over de gedachte zelf. Hier volgt men de gedachte, dààr volgt de gedachte een vooropgesteld doel.

Nu komen wij tot een bizonder gedeelte: het verschil tussen deze arabeske en droom. Deze arabeske heeft de drie tijdsmogelikheden: verleden, heden, toekomst, in haar bereik; maar zij brengt deze nooit op één vlak samen. *Alles gebeurt in volgorde.* Men denkt aan een vriend, plots ziet men een huis, men ontwerpt een beeld van de toekomst-architektuur. Alles verschijnt opvolgelik door overgangen samengeknoopt met laat ons zeggen kausale toevalligheid en toe-

vallige kausaliteit. Deze arabeske komt nooit tot groteske verwarringen van deze tijdsmogelikheden. Het kwaliteitsverschil tussen deze is enkel uitgeschakeld: verleden is geen perspektief en toekomst is zó vatbaar als een tot kennis doorgedrongen waarneming van de werkelikheid. Het is werkelik een arabeske: zonder diepten, zuiver vlak ornamentaal. Een historie of een episode is het nooit: daarom ontbreekt het bindende objekt dat de gebeurtenissen betrekkelikheid geeft.

Zeer duidelik verschilt deze arabeske van datgene wat überhaupt denken te heten is, zij het dan denken over één enkel lokaal voorval of denken in wijsgerige zin. Zo duidelik is dit verschil dat de volksmond de arabeske als ‘dromen’ kenschetst. Iemand die deze arabeske denkt, wordt onderbroken door de vraag wat hij nu weer droomt. De volksmond weet heel goed dat dit woord hier figuurlik gebruikt is, doch daardoor drukt hij zeer juist uit dat deze arabeske een stap is op de weg van het denken naar het feitelik dromen.

Met één ruk staat de droom echter veel dichter bij het konkrete denken dan de arabeske. De droom is eveneens een systematies-volgehouden historie. De droom is direkt ambivalent van het konkrete denken. De arabeske houdt geen standpunt tegenover het denken. De droom staat er vijandig tegenover. De droom is een wensvervulling, zegt Freud. Men kan verder gaan en zeggen: de droom is een haatsontlasting. De droom is een onbewuste reaktie tegen het histonese, materialistiese, bewuste van ons normaal denken; de droom is het uitleven van het onbewuste op zulk een groteske wijze dat deze een kritiek is tegen het normale denken. De arabeske gaat over de tijdschakeringen in volledige onverschilligheid. Nu in het verleden is zij daar plots in de toekomst. Doch dit valt op te maken: de arabeske is immer volledig in een dezer schakeringen, zij is nooit grotesk en versmelt ze niet tot één tijd. Zij grijpt slechts indifferent van het een in het andere. De droom staat deze indelingen die tot het sisteem van het bewuste denken behoren vijandig tegenover en vervlakt ze, - sadistiese burleske, - tot één plan. De droom is een wensvervulling en als zodanig realiseert zij de wensen van het onbewuste, niet minder reële, zieleleven. Dat zou men zijn positieve zijde kunnen heten.

De gedachte de preciese droom enkel als fysies gedetermineerd door de ligging van het lichaam voor te stellen dringt enkel tot de reden, niet tot de oorzaak door. De interpretatie dewelke de droom aan deze fysiese aandoeningen geeft, blijft nog even onaangeroerd. Deze interpretatie is gedetermineerd door een ambivalent karakter tegenover het bewuste denken. De droom maakt een volledige historie op datgene in het bewuste denken volledige onhistoriese gronden zou heten; de droom speelt met de waarnemingen en de kennistheorie, overal ambivalisties. Een vallende pluim doet ons huilen, een aeroliet die ons de benen vermorzelt, lachen; wij ontmoeten in het jaar 2000 een vriend die reeds lang vóór de droom plaats heeft, gestorven is. En de droom strijdt met zijn middelen; zoals het bewuste denken de logika schiep, antwoordt de droom ambivalisties konsekwent met het absurde en burleske, dat daardoor in de volstrektheid reeds niet meer absurd of burlesk is. Ik zeg dus: de droom heeft een sisteem dat juist het omgekeerde is van het bewuste leven, de episode in de droom is kennistheoreties absurd omdat die in het bewuste denken er naar streeft kennistheoreties juist te zijn. Maar er is een episode, een algemeen bindend objekt, in dewelke de anachronismen slechts omgekeerde synchronismen zijn. Er is één plan.

De arabeske heeft geen plan dan juist haar eigen improvisatie. De arabeske ligt op een zijweg van het geordende denken; de droom is de andere pool daarvan. De arabeske ligt op een zijweg en natuurlik op de weg naar de droom. Nu is er een vierde toestand, de mijne in de coupé, die niet dromen is en ook niet wakker zijn. Hij staat veel dieper in het onbewuste dan de arabeske die volledig bewust is en dus de droom nader. Hij is een zijweg van de droom naar het bewuste denken. Hij staat direkt in een kleinere notariteit - ongeveer die van satelliet - tegenover de arabeske. Geven wij aan het konkrete denken het nummer 1, dan is de droom 4, de arabeske 2, en de laatste toestand 3. Zó is hun opstelling.

Met een paar antithesen kan ik de toestand duideliker maken. Als de slapende gewekt wordt, dan verplaatst hij zich slechts langzamerhand van de ene wereld, die van de slaap, in de andere, de zogezegde buitenwereld. Slechts *langzamerhand*, hoezeer oefening - wij ontwaken dageliks minstens

éénmaal - het proces ook vereenvoudige. Het kan gebeuren dat hij nog woorden nabazelt betrekking hebbende op zijn droom enzovoort. Zoals ik in de coupé ben, kan er van gewekt worden geen spraak zijn, enkel van gestoord worden. Word ik gestoord dan heb ik duidelik het gevoel van gedachten uit het gewone denken die daardoor verjaagd worden. Moest men mij naar het onderwerp vragen ik zou het vaak schuldig blijven. ‘Ja juist, zegt mij hierop iemand, die droomt heeft ook het rotsvast geloof - hoewel niet bewust - van het konkrete van zijn denken.’ Zeker, ik heb echter het bewuste en de kontrool daarover. Als ik toevallig, na een stoornis, een gedachte vasthou, dan is het resultaat: ‘de lamp brandt niet goed - wat is dat - is dat zonderling heerschap, enz.’

Ik denk ook geen arabeske, want in dit denken is alles wonder duidelik. Het is een arabeske doch volledig versluierd. Mijn toestand is geen droom omdat alles opvolgelik gebeurt en de perioden van deze opvolging meestendeels afgesneden worden door waarnemingen van de buitenwereld. Ik hoor de kontroleur reeds in de wandelgang en ben nog zo helder van geest juist te konkluderen: ‘iemand die zó stapt, moet de kontroleur zijn.’ Helderheid van geest is het feitelik toch minder als wel het bewijs dat mijn op waarneming geoefende organen deze gemakkelikheid spoedig tot een slotsom te komen nog bijbehouden bleef. Mijn toestand is een arabeske achter een sluier, en tevens een onbewuste wensvervulling, gelijktijdig met deze realistiese waarnemingen. Het eerste wil bewijzen dat ik in een tussenstadium verkeer, het tweede dat ik werkelik droom, het derde dat ik eenvoudig wakker ben. En dit alles beweegt zich door elkander. Terwijl ik dingen van de buitenwereld opneem, zuiver zakelik, weef ik mijn arabeske onbewuster dan de hoger beschrevene, en zet ik een wens in zijn vervulling om.

De vrouw die naast mij gezeten is, is mij zeker niet onverschillig geweest. Ik voel hoe zij, in haar slaap, haar hoofd op mijn schouder laat zinken. Ik kijk niet om mij daarvan te vergewissen. Ik knijp de ogen dicht en probeer ook te slapen. Zó denk ik en volg mijn versluierde arabeske.

Nu voel ik plotseling de vrouw een beweging maken en iets als een zucht van haar. Dan komt zij nader...

En mijn hoofd wordt gestreeld door haar hand. Immer

gestreeld. *Haar vingers, die ik als verscheiden waarneem*, varen door mijn haar. En dat begint opnieuw, immer opnieuw, ritmies met het schokken van de trein, denk ik zeer zakelik daarbij. En nog iets zeer zakeliks denk ik: haar hoofd rust op mijn schouder; daar zij links naast mij zit is haar rechterarm gedrukt tussen mijn lichaam en het hare; deze kan dus niet strelen. Haar linkerarm moet echter een te grote boog maken om mijn hoofd te bereiken. Hoe bereikt zij mijn hoofd?

Doch zij is goed. Zij laat zich niet storen en zij streelt mij onophoudelik tot ik, zo denkt zij waarschijnlik, wakker zal worden en haar op mijn beurt strelen of haar toespreken. Ik verroer niet, want als ik me verroer schrik ik haar misschien af, doe ik haar veronderstellen dat het mij veeleer onaangenaam is. Ik blijf heel stil zitten. Doch ik voel hoe haar handdruk sterker wordt en liefdevoller haar gestreel. Terwijl denk ik natuurlik mijn arabeske over andere dingen immer verder en konstateer ik geruchten in de gang.

Ik twijfel er geen ogenblik aan dat zij het is die mij streelt. *Haar hand is wonder zacht*. En zelfs breed meen ik te voelen. Doch een brede vrouwehand is onaangenaam en daarom vervolg ik waarschijnlik die gedachte niet. Ik laat alles geschieden, daarop wachtend dat zij zelve de gelegenheid tot de ontknoping biedt; want zij moest een plan hebben toen zij begonnen is. Zeker, zij ontwikkelt haar plan. Zij haalt mijn hoofd dichter in het bereik van haar handen.

Hoe zal dit avontuur eindigen, denk ik. Er zijn zoveel mensen in deze trein en alleen in onze coupé zullen wij wel nooit zijn. Toch is het klaar dat dit slechts een trein-avontuur kan zijn, en eenmaal de bestemming bereikt, niet verder bindend. Waarschijnlik heeft zij haar minnaar en geen tijd. Zij wil enkel van haar reis gebruik maken om ook een avontuur te hebben. Een reisavontuur. Ik kijk naar mogelikheden om dit avontuur tot een goed einde te brengen. Niet gemakkelik is zo'n bomvolle trein. Misschien biedt de spijswagen mogelikheid. Ja, dat is 't. Ik voel me tevreden over het resultaat. Nu maar vooruit! Ik leg mijn hoofd dieper in haar handen. Zij bemerkt de beweging en streelt krachtiger. Doch merkwaardig, met haar voeten beproeft zij niet de minste toenadering.

Zeer merkwaardig dit: ik heb het gevoel dat ik de ogen niet mag openen want dat in dit geval alles voorbij is.

Ik open de ogen. Ik zie een onbewegelike klomp naast mij. Een gewonnen-verloren slapende vrouw. Ik kijk onmiddellik naar haar linkerhand, die slap en onbewegelik hangt. Niet een ogenblik woede tegenover mijn misleidende droom. Een desilluzie dat ik me toestanden anders heb voorgesteld dan ze in werkelikheid waren. Meer een stille verbolgenheid tegen de nalatigheid van mijn waarneming die zich heeft laten verschalken.

Verschalken! door wat? Och natuurlik, dat is de drukker van de warmtemeter tegen dewelke ik aanhoudend geschokt ben geworden door het ritme van de trein.

Er is nog een geheime hoop dat ik mij vergist kan hebben en het toch de drukker niet zou zijn. Maar de tijd snelt weg en de vrouw slaapt voort. Hoe kan men zó onavontuurlik zijn!

***

Het is dag in de coupé.

Ik denk over hetgeen in de nacht gebeurde na. Alles stelt zich weer zó natuurlik en - zover wij dit woord voor een herinnering gebruiken kunnen - zo volledig als denkbaar voor mij op. Zó als ik nooit een herinnering van een droom had, dààr immers toch met de grootste moeite enkele fragmenten te redden. En ik konkludeer: het is feitelik heerlik onder zo'n drukker te zitten. Was hier juist het onderbewuste niet een hoofdfactor, men zou zich bij elke reis onder een drukker kunnen zetten en zeer gelukkig van deze toestand kunnen genieten, die meer is dan een droom omdat men zó buitengewoon bewust geniet, d.w.z. dit genot ook in de herinnering voortdraagt, levendig en zinnelik.

Zo denk ik. Dan... bespeur ik dat de warmtedrukker helemaal niet boven mijn hoofd staat! Slechts mijn hand uitstrekkend kan ik hem bereiken.

Boven mijn hoofd balanceert de regenscherm van de dame. Hij is gedurende de nacht waarschijnlik langzamerhand in deze positie geraakt.

Dat ik de vijf vingers voelde blijft mij echter vrij onduidelik... En wonder-zacht is deze koperen dop ook niet.

***

De dame wil een sigaret roken. Zij vraagt of ik vuur heb.

Wat is vuur?

Ik strijk een lucifer tot een vlammetje.

6-9 *Oktober* 1919.

[Gedichten Paul van Ostaijen]

Banlieue

Zand
overweg
rachities hofje begonias baanwachtersdochter
arme hand draaien
een winkel ligt aan d'overzij
met dorre dingen
suiker
En
een herberg huwt bruideenzaam
hoekhuisdroefheid
IN DE VROEGE MORGEN

Zand wordt
avond zwalpen lauwte
in orgeltonen ontraderen
tijdswet

Zand wordt avondruiken
en milieu voor danstent
grauw op grauw

Valt dor suiker op zand
late kinderen droef en zat
Grand Caroussel galopant à vapeur
Acitileenlampen
schitteren
kleuren
slap

Banlieue sterren glimmen klein en vuil
Orgel pauseert
teringvreugde
zweet bronst pijn
Mond kust zandlippen
droog

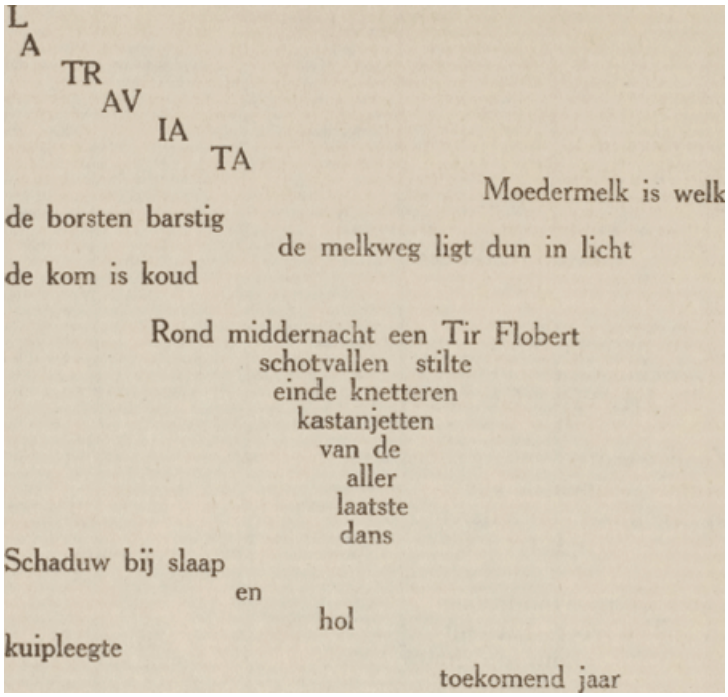

L
A
TR
AV
IA
TA
Moedermelk is welk
de borsten barstig
de melkweg ligt dun in licht
de kom is koud

Rond middernacht een Tir Flobert
schotvallen stilte
einde knetteren
kastanjetten
van de
aller
laatste
dans
Schaduw bij slaap
en
hol
kuipleegte
toekomend jaar

Rijke armoede van de trekharmonika

Rodica en Dodica waren aan elkaar gebonden
zo heeft de vroedvrouw ze gevonden
Rodica en Dodica
de ooievaar speelt trekharmonika

Op de trekharmonika
schilderde de schilder Rodica en Dodica
Rodica was net zo groot as Dodica
op die trekharmonika

Op de trekharmonika
speelt het liedje van Rodica en Dodica
Dodica had een vrijer lief en Rodica had er geen
och was Rodica net zo groot as Dodica

Met een lange ruk is het liedje uit op de trekharmonika
van Rodica en Dodica
Dodica is dood en Rodica is rood
toch was Dodica net zo groot as Rodica.

Wals van kwart vóór middernacht

Alsof zij iets zingen ging trilt de luit
en de lieve luit achterna
    tinkepinkt de piano linkepoot linkepoot
Ik denk niet dat de luit iets zeggen zal
        kwart vóór middernacht
al trilt - zij trilt toch? - de luit nu weer
Eer de luit daarover heeft gedacht
of zij zingen zal kwart vóór middernacht
is het lang reeds kwart na middernacht
Waarom trilt de luit dan zo
klokjekwart vóór middernacht
Wist maar iemand dat
    dat
    trillen van de luit

Lieveke
lieveke
doderideme
do en deinen
de luit heeft zich bedacht
en zwijgt

Had ik het van dat trillen wel verwacht

Mythos

Een hoge hand steekt in de nacht
en zij steekt vóór de nacht
omdat de nacht alleen is gene blauwheid
aan 't einde mijner ogen
en voor de blauwe nacht schuift een witte duif
zo een witte haas schuift vóór uw ogen
over de straat neem u in acht
hij draagt uw leven over
van d'ene schaal naar d'andere
en gij weet niet
wat dit beduidt

Gedicht

Zo ook gaat de geliefde
Mitri Karamasoff
dood

Ons op de schouders
valt nu laat en schuin de schaduw
des Iwan
Om het lijden dankbaar worden
en schijnbaar blijde
het scherpe vechten van spin en bij
verbeiden

Soms reeds is schoon mijn hand gesloten
alsof er geen verlangen
over mijn vingers
lag

Het is een verre weg
naar de passieloze berg
van het blote schouwen
Logos
Tao

Gedichten

I

Snijd van de struik de seringen
stel de bloemen in een aarden vaas

Zoals de aarden vaas draagt
glad juweel van geworden kennis
van zijn kleien oorsprong de herinnering
sluit gij met het laatste doen van uw handen uw verlangen
in de vereniging van de bloem met de aarden vaas

II

Mijn ogen zijn omfloersde tamboerijnen
al roert de hand daarbuiten luide de huid
hun klank in zich gekeerd blijft dof

Mijn ogen zijn omfloersde tamboerijnen
maar heb daarmee geen medelijden

III

Is het lichtmis licht mist
op het dorp keer om de kom

Berceuse voor volwassenen

Wanneer de zandman nog eens komt
- maar hij komt niet meer -
zullen wij slapen gaan en dromen
van een droom
die niet gedroomd werd

Ach alle mensen slapen goed
die de deur op grendel weten

Zelfmoord des zeemans

De zeeman
hij hoort de stem der loreley
hij ziet op zijn horloge
en springt het water in

Huldegedicht aan singer

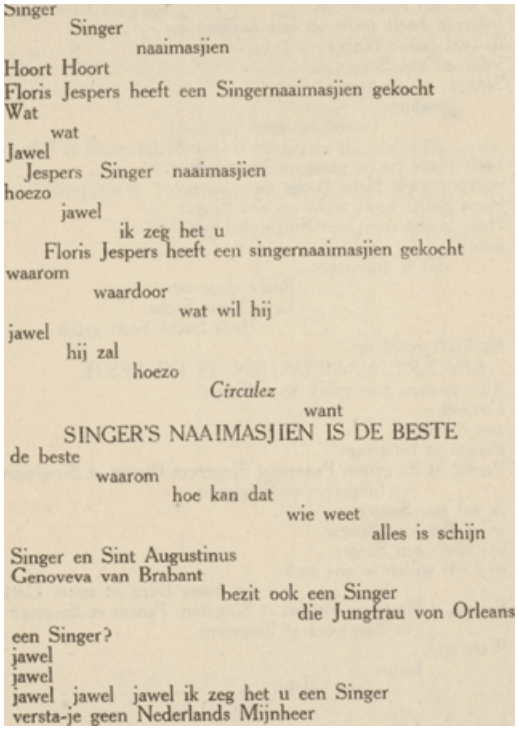
Singer
Singer
naaimasjien
Hoort Hoort
Floris Jespers heeft een Singernaaimasjien gekocht
Wat
wat
Jawel
Jespers Singer naaimasjien
hoezo
jawel
ik zeg het u
Floris Jespers heeft een singernaaimasjien gekocht
waarom
waardoor
wat wil hij
jawel
hij zal
hoezo
Circulez
want
SINGER'S NAAIMASJIEN IS DE BESTE
de beste
waarom
hoe kan dat
wie weet
alles is schijn
Singer en Sint Augustinus
Genoveva van Brabant
bezit ook een Singer
die Jungfrau von Orleans
een Singer?
jawel
jawel
jawel jawel jawel ik zeg het u een Singer
versta-je geen Nederlands Mijnheer

Singer
Singer
naaimasjien
Hoort Hoort
Floris Jespers heeft een Singernaaimasjien gekocht
Wat
wat
Jawel
Jespers Singer naaimasjien
hoezo
jawel
ik zeg het u
Floris Jespers heeft een singernaaimasjien gekocht
waarom
waardoor
wat wil hij
jawel
hij zal
hoezo
Circulez
want
SINGER'S NAAIMASJIEN IS DE BESTE
de beste
waarom
hoe kan dat
wie weet
alles is schijn
Singer en Sint Augustinus
Genoveva van Brabant
bezit ook een Singer

die Jungfrau von Orleans
een Singer?
jawel
jawel
jawel jawel jawel ik zeg het u een Singer
versta-je geen Nederlands Mijnheer

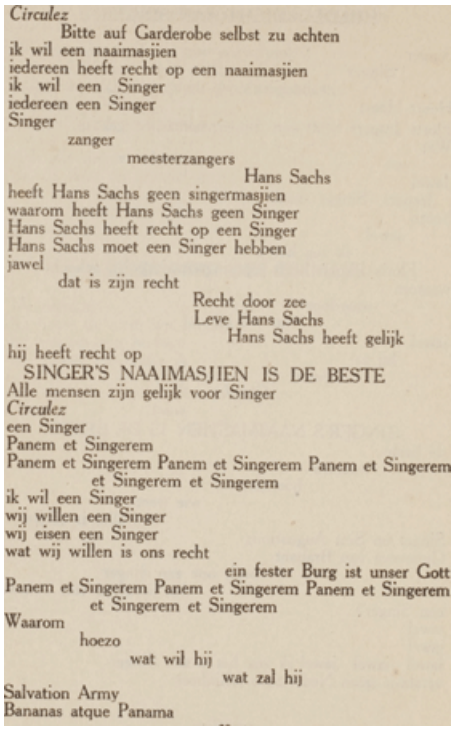
Circulez
Bitte auf Garderobe selbst zu achten
ik wil een naaimasjien
iedereen heeft recht op een naaimasjien
ik wil een Singer
iedereen een Singer
Singer
zanger
meesterzangers
Hans Sachs
heeft Hans Sachs geen singermasjien
waarom heeft Hans Sachs geen Singer
Hans Sachs heeft recht op een Singer
Hans Sachs moet een Singer hebben
jawel
dat is zijn recht
Recht door zee
Leve Hans Sachs
Hans Sachs heeft gelijk
hij heeft recht op
SINGER'S NAAIMASJIEN IS DE BESTE
Alle mensen zijn gelijk voor Singer
Circulez
een Singer
Panem et Singerem
Panem et Singerem Panem et Singerem Panem et Singerem
et Singerem et Singerem
ik wil een Singer
wij willen een Singer
wij eisen een Singer
wat wij willen is ons recht
ein fester Burg ist unser Gott
Panem et Singerem Panem et Singerem Panem et Singerem
et Singerem et Singerem
Waarom
hoezo
wat wil hij
wat zal hij
Salvation Army
Bananas atque Panama

Circulez
Bitte auf Garderobe selbst zu achten
ik wil een naaimasjien
iedereen heeft recht op een naaimasjien
ik wil een Singer
iedereen een Singer
Singer
zanger
meesterzangers
Hans Sachs
heeft Hans Sachs geen singermasjien
waarom heeft Hans Sachs geen Singer
Hans Sachs heeft recht op een Singer
Hans Sachs moet een Singer hebben
jawel
dat is zijn recht
Recht door zee
Leve Hans Sachs
Hans Sachs heeft gelijk
hij heeft recht op
SINGER'S NAAIMASJIEN IS DE BESTE
Alle mensen zijn gelijk voor Singer
Circulez
een Singer
Panem et Singerem
Panem et Singerem Panem et Singerem Panem et Singerem
et Singerem et Singerem
ik wil een Singer
wij willen een Singer
wij eisen een Singer
wat wij willen is ons recht
ein fester Burg ist unser Gott

Panem et Singerem Panem et Singerem Panem et Singerem
et Singerem et Singerem
Waarom
hoezo
wat wil hij
wat zal hij
Salvation Army
Bananas atque Panama

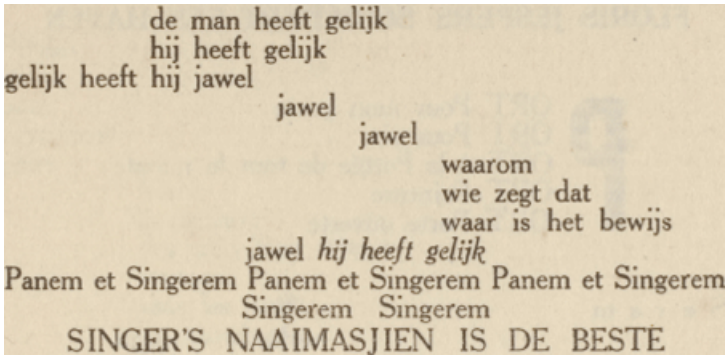

de man heeft gelijk
hij heeft gelijk
gelijk heeft hij jawel
jawel
jawel
waarom
wie zegt dat
waar is het bewijs
jawel *hij heeft gelijk*
Panem et Singerem Panem et Singerem Panem et Singerem
Singerem Singerem
SINGER'S NAAIMASJIEN IS DE BESTE

Floris Jespers schildert een haven

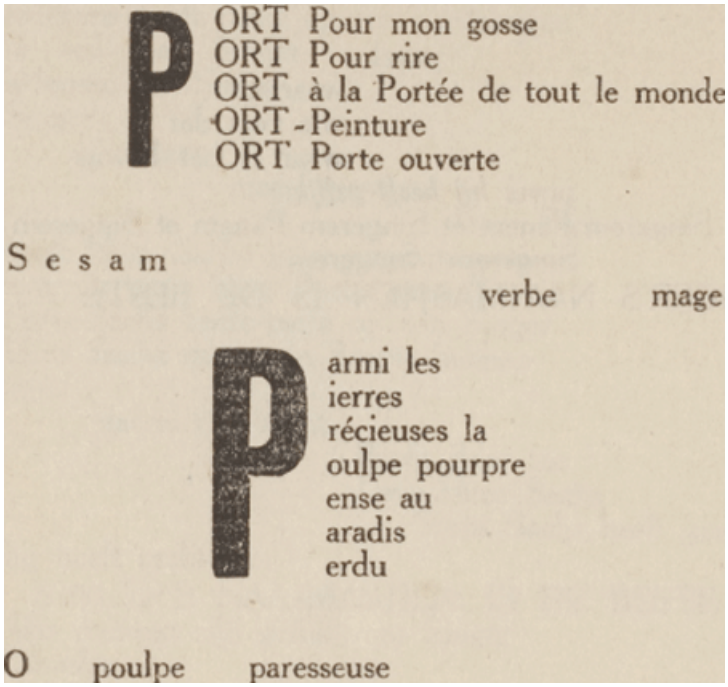

PORT Pour mon gosse
PORT Pour rire
PORT à la Portée de tout le monde
PORT-Peinture
PORT Porte ouverte

S e s a m
verbe mage

Parmi les
Pierres
Précieuses la
Poulpe pourpre
Pense au
Paradis
Perdu

O poulpe paresseuse

Poème

Pilules
Pink
pour
personnes
pâles
  Mais
  la mixture
  des trois Rois Mages
  soulage
  tous les maux
  de surménage
  Méningite
  antipode du cor de chasse aux fonds des bois
Pilules
Pink
pour
personnes
pâles
  et pour les personnes qui sont blasées
  comme elles sont rasées
  tout à fait
  il ne reste que les colloques
  d'Antoinette Breloques
  la ventriloque sage
  sage comme un amour
  simple comme bonjour
  (Il faudrait plutôt sage comme une image mage)

Kluwen van ariadne
(Fragment)

De neger-veeleer-melkkoffie saksofoon roept in de zaal: ‘Men vraagt aan het apparaat Mijnheer Steenfeld of Mijnheer Steinfeld, maar ik geloof dat het Mijnheer Steenfeld is.’

Een heer staat recht. Deze heer is, zonder twijfel, Mijnheer Steenfeld of Mijnheer Steinfeld, doch bij voorkeur toch Mijnheer Steenfeld.

Tenzij, de heer Steenfeld of de heer Steinfeld afwezig, een vriend hem aan de telefoon vervangen wil. In dit geval zou dus deze heer noch Mijnheer Steenfeld, noch Mijnheer Steinfeld zijn, noch bij voorkeur Mijnheer Steenfeld.

***

De heer zegt tot de dame:
‘Alsdan in de hemel, door wolken omringd, ziet men...’
De heer en de dame gaan voorbij.
Men ziet wie?
Zet uw inzet. Op wie speelt gij?

O.L.H.J.Ch.	75%
Apolloon	20%
Elias	1%
Hindenburg	4%

Niemand speelt Pegasus. Zijn er dan geen dichters meer? Dichters, laat ons Pegasus tegen de bank spelen.

PAUL VAN OSTAIJEN.*

* Wij hadden het voornemen dit derde nummer geheel aan nagelaten werk van Paul van Ostaijen te wijden. Van Ostaijen's literaire nalatenschap bleek echter niet groot genoeg, zoodat wij, gegeven de vastgestelde omvang van ons blad, van ons voornemen hebben moeten afzien. *(Red.)*

Spionnage

Jhr. Rolf van Baarneve, *eerste luitenant.*
Frans Dohna, *kapitein.*
Irma, *zijn vrouw.*
Oppasser.
Sergeant van de militaire politie.

Eerste scène

Van Baarneve

(zit in het bureau van de compagnie te schrijven, roept):

Oppasser!

***Opp*:**

(komt binnen):

Present luit.

V.B:
Geef deze brief mee aan Tomker, die vandaag met verlof gaat. Maar laat hij voorzichtig zijn, want je weet dat er bij onze compagnie een spion vermoed wordt en de contrôle is streng. Als deze brief in verkeerde handen geraakt, kom ik in hoogst onaangename omstandigheden.

***Opp*:**
Jawel luit.

***V.B*:**
Zeg aan Tomker dat hij, wanneer hij betrapt mocht worden... Enfin, het geeft niet. Dan kunnen we nog wel zien. Zeg hem, dat hij dan maar moet handelen zooals hij denkt dat het beste is.

***Opp*:**
Jawel luit

(salueert, af).

Tweede scène

(Van Baarneve schrijft verder, Irma komt binnen; kijkt rond. Plotseling dicht bij hem:

***Ir*:**
Ben je heelemaal alleen?

***V.B*:**

(schrikt, kijkt op):

Wel verdomme. Neem me niet kwalijk.

Ir:
Een hartelijke begroeting.

***V.B*:**

(geagiteerd).

Heb je mijn oppasser niet gezien?

***Ir*:**
Zeg, ben je niet wijs?

***V.B*:**

(komt op haar toe, geeft een kus):

Dag, lieveling. Heb je mijn oppasser niet gezien?

***Ir*:**
Niets heb ik gezien. Alleen jou. Maar jij ziet mij niet.

(Lacht).

Het is werkelijk grappig.

***V.B*:**
Ja, ja, ik zie je wel. Ik houd wel van je.

***Ir*:**
Wel?

(lacht).

Wat aardig.

***V.B*:**
Kom, wees nu even ernstig. Het is belangrijk genoeg. Heb je mijn oppasser gezien, ja of neen?

Ir:
Ja, misschien, neen.

V.B:
Ik moet hem meteen achterna.

Ir:
Wat ben je hartelijk vandaag.

***V.B*:**
Hij heeft een brief in zijn zak aan jou in ons geheimschrift.

***Ir*:**
Is dat alles? Vierentwintig uur heb ik voor jou in den trein gezeten en nu val je me lastig met een brief.

***V.B*:**
Maar bedenk, als hij onderschept wordt... Als je ver weg bent, dan waag ik het, dat weet je. Maar dit zou ons noodeloos aan gevaren blootstellen. Er wordt een spion gezocht in onze compagnie.

Ir:
Wat staat er in dien brief?

V.B:
Dienstzaken.

***Ir*:**

(lacht):

Prettige dienstzaken?

V.B:
Het bericht aan zeker iemand, dat zeker officier over eenige dagen naar de hoofdstad komt. Maar dat bericht heeft nu niet veel zin meer.

Ir:
Toch geen namen?

***V.B*:**
Dat niet, maar cijferschrift, dat is altijd verdacht. Ik heb hem aan Tomker meegegeven.

***Ir*:**
Tomker? Gaat die dan vandaag al weg?

***V.B*:**
Hij zal al weg zijn; jij hebt me zoo lang opgehouden, anders had ik mijn oppasser nog kunnen inhalen. Hij zou direct vertrekken, nadat hij mijn brief ontvangen had.

***Ir*:**
Nu ja

(schouderophalend).

Het is te laat. Je hadt je oppasser toch niet ingehaald. Die reed me in vliegende haast voorbij.

***V.B*:**
Tomker had toch geen andere dingen voor jou bij zich?

***Ir*:**
Dat gaat jou niets aan, begrepen? Dat zijn mijn zaken.

***V.B*:**
Maar...

***Ir*:**
Kom, hij is weg en hij zal ook wel weer terecht komen. Je moet me voortaan onmiddellijk met enthousiasme begroeten. Dan komt zooiets niet meer voor.

***V.B*:**
Wat kom je hier nu doen?

***Ir*:**
Wat een vraag, voor jou natuurlijk.

***V.B*:**
Ja, dat zal wel.

***Ir*:**
Kom, jongenlief, wees blij dat ik er ben.

***V.B*:**
Hou die ongemotiveerde neerbuigendheden maar voor je. Daarmee bewijs je niets.

***Ir*:**
Je reageert er anders fel op. Kom, Rolfje, doe niet zoo vervelend.

***V.B*:**
Lieveling, ik moet werken. Ga nu maar naar je man. A propos, weet hij?

***Ir*:**
Wat?

***V.B*:**
Dat je hier bent?

***Ir*:**
Neen, dàt weet hij nog niet.

***V.B*:**
En dat andere?

***Ir*:**
Welk andere?

***V.B*:**
Nu ja, dat jij...

***Ir*:**
Hoe kom je er bij?

***V.B*:**
Je zei: *dat* weet hij nog niet.

***Ir*:**
Hij vermoedt andere dingen.

***V.B*:**
Jaloersch?

***Ir*:**
(*knikt*).

***V.B*:**
Nu ja, we zijn niet bang. Jij ook niet, behalve wanneer ik je dubbel spel eens aan je man vertelde.

***Ir*:**
Dat zul je niet doen.

***V.B*:**
Nu nog niet, neen.

***Ir*:**
Nooit. (*Andere toon*.) Het begon me te vervelen in de hoofdstad. Ik wil nu hier eens rondkijken.

***V.B*:**
Hoe kom je hier?

***Ir*:**
Relaties, jongen, relaties.

***V.B*:**
Zoo, zoo, relaties... mannelijke?

***Ir*:**
(*negeerend*). En nu ik er ben, moet jij me helpen.

***V.B*:**
Denk er niet aan.

***Ir*:**
Is dat liefde?

***V.B*:**
Kom schei uit. Niet zulke groote woorden als je blieft.

***Ir*:**
Dus niet?

***V.B*:**
Neen.

***Ir*:**
Luitenant, wilt U dan even Uw kapitein zeggen, dat zijn vrouw er is?

***V.B*:**
Wat wil je doen?

***Ir*:**
Pardon, mijnheer de luitenant, wilt U zoo vriendelijk zijn aan mijn verzoek te voldoen?

***V.B*:**

(buigt):

Tot Uw orders, mevrouw.

(Af.)

(Irma, alleen, kijkt hier en daar rond, schuift een lade open. Staat onverschillig in het vertrek wanneer de beide officieren binnenkomen.)

Derde scène

(Dohna kust Irma de hand.)

***Ir*:**
Alweer zoo'n ijsblok.

***Do*:**

(kijkt op):

Mag ik vragen?

***Ir*:**

(verbeterend):

U bent een ijsblok.

***Do*:**
Pardon. Verkeerd verstaan. Ja, madame. De oorlog.

***Ir*:**
Ik heb in dat opzicht wel eens anders over den oorlog hooren spreken.

***Do*:**
Fantasie, madame, fantasie.

***Ir*:**
Dus ik had net zoo goed niet hoeven te komen.

***Do*:**
Dat wil ik niet zeggen.

***Ir*:**
Je kon althans in het bijzijn van derden wat meer enthousiasme betoonen.

***Do*:**
Dat doe ik lieveling. (*Kust haar.*) Rolf, ga niet weg. Ik moet je spreken.

***Ir*:**
Wat is dat nu weer?

***Do*:**
O, jij moogt er wel bij zijn.

***Ir*:**
Dat bedoel ik niet.

***Do*:**
Och, het heeft niet veel haast. We kunnen nog wel even wachten.

***Ir*:**
Neen, ga je gang.

***Do*:**
Wel, Tomker is in arrest gesteld, verdacht van spionnage.

***Ir*:**
Tomker! God!

***Do*:**
Ken je dien man?

***Ir*:**
Neen, dat niet.

***Do*:**
Waarom schreeuw je dan zoo?

***V.B*:**
Het is toch niet mogelijk dat ze hem kent?

***Do*:**
Dat is waar. Maar ik begrijp niet...

***V.B*:**
Je vrouw is nog niet gewend aan de toestanden hier.

***Do*:**
Nu, dat kan ik me voorstellen.

***V.B*:**
Laten we dit zakelijk gesprek liever onder vier oogen voortzetten.

***Ir*:**
Neen, ik wil er bij zijn.

***Do*:**
Lieveling, Rolf heeft gelijk, het is beter, dat je de eerste dag dat je hier bent, niet allerlei vervelende dingen hoort.

***Ir*:**
Neen, ik wil niet.

***V.B*:**
Kom, mevrouwtje, dergelijke dingen komen dagelijks voor en loopen vaak op niets uit. (*Brengt haar naar de deur*). Maak U maar niet ongerust, alles zal wel in orde komen.

***Ir*:**
Ik hoop het.

(Af).

Vierde scène

***Do*:**
Wat bedoel je daar mee: maak U maar niet ongerust?

***V.B*:**
Och, het idee maakt haar natuurlijk nerveus.

***Do*:**
Nu, het is een beetje raadselachtig, maar ik zal je verder vertellen. Ik geloof niet, dat dit op niets zal uitloopen. Er zijn namelijk compromitteerende brieven op hem gevonden.

***V.B*:**
Brievèn? Hoeveel wel?

***Do*:**
Eigenlijk maar één.

***V.B*:**
O, dit is wat anders. Zijn er andere aanwijzingen?

***Do*:**
Dat niet. Maar we zullen hem wel klein krijgen. Na een kruisverhoor kreeg ik den indruk, dat hij wel zou praten, wanneer hij nadere orders had ontvangen, want hij heeft handlangers; dat kon ik wel uit zijn antwoorden opmaken.

***V.B*:**
Wat een ezel.

***Do*:**
Ha, ha. Van een zeker standpunt bekeken is hij een ezel.

***V.B*:**
Weet je wel zeker, dat die brief iets te beduiden heeft?

***Do*:**
Cijferschrift en bovendien had hij nog een paar schetsen van onze stelling bij zich.

***V.B*:**
Wat zeg je?

***Do*:**
Een heel vaak voorkomend verschijnsel bij een spion.

***V.B*:**
Je hebt gelijk. Dus een brief in cijferschrift en een paar teekeningen. Toch niet in dien brief?

***Do*:**
Neen, op verschillende plaatsen verstopt.

***V.B*:**
En Tomker gaf den indruk dat hij wel meer zou vertellen?

***Do*:**
O, dat doet hij zeker.

***V.B*:**

(vertrouwelijk):

Zeg Frans, zou je mij het onderzoek niet willen overdragen?

***Do*:**
Waarom? Enfin, het doet er niet toe. Maar het lijkt me niet goed. De man is nu eenmaal door mij in verhoor genomen. Ik weet nu hoe ik hem behandelen moet.

***V. B*:**

(zakelijk)

Na alles wat je me verteld hebt, lijkt het me het beste dat je hem laat ontvluchten. Als hij goed gevolgd wordt wijst hij vanzelf zijn medeplichtigen aan.

***Do*:**
Een verouderde methode. Daar zijn ze op voorbereid.

***V.B*:**

Bestaat er verband tusschen die teekeningen en den brief, volgens jou? Hoeveel teekeningen waren er ook weer, zei je?

***Do*:**
Drie.

***V.B*:**
Juist, drie. Dat komt uit. Bestaat er verband?

***Do*:**
Ik zou denken van wel.

***V.B*:**
Welnu, ik zal het je zeggen. Die brief en teekeningen zijn afkomstig van dezelfde persoon.

***Do*:**
Hoe weet jij dat?

***V.B*:**
Heel eenvoudig. Dat alles is van mij.

***Do*:**
Dus je bekent?

***V.B*:**
Ik verklaar, dat brief en teekeningen van mij zijn. Ik heb ze aan Tomker gegeven om door te zenden. Hij wist niet dat het compromitteerende brieven waren.

***Do*:**
Eigenaardig, één van de teekeningen zat in zijn zakboekje.

***V.B*:**
Ik had hem gezegd, dat hij ze met den brief moest afgeven.

***Do*:**
Dat komt uit, onder het verhoor liet hij zich dat ontvallen.

***V.B*:**
Hij handelde te goeder trouw, in het geloof, dat het dienstzaken zouden zijn.

***Do*:**
Dien indruk gaf hij niet, onder het verhoor. En aan wien moest hij dien brief afgeven?

***V.B*:**
Kom, laat mijn verzekering je nu voldoende zijn dat ik de verantwoordelijkheid van alles op me neem.

***Do*:**
Aan den eenen kant heb je gelijk. Het spoor wees te duidelijk hierheen. De brief is op je eigen papier. Dat ken ik. Maar die teekeningen. Je hebt je zoo pas een paar dingen laten ontvallen...

***V.B*:**

(plechtig):

Ik verzeker je dat ik van alles de verantwoordelijkheid draag.

***Do*:**
Ik geloof je. Ik zal je in arrest moeten laten stellen. Het spijt me. Ik had je graag willen helpen.

***V.B*:**
Doe geen moeite. Je kan me nog iets toestaan. Ik zou even afscheid van je vrouw willen nemen.

***Do*:**
Dat weiger ik.

***V.B*:**
Maar...

***Do*:**

(sterk):

Begrijp je me niet?

***V.B*:**

(verwonderd).

Neen.

(Onverschillig).

Enfin, waar is mijn geleide?

***Do*:**
Hiernaast.

***V.B*:**
Dus je had er al op gerekend?

***Do*:**
Natuurlijk.

***V.B*:**
Des te beter. Tot ziens dan.

(Af.)

***Do*:**
Au revoir.

(Blijft midden in de kamer staan. Irma komt binnen.)

Vijfde scène

***Ir*:**
Is van Baarneve hier niet meer?

***Do*:**
Hij is gearresteerd.

***Ir*:**
Gearresteerd. Waarom?

***Do*:**
Spionnage.

***Ir*:**
Dat is onmogelijk.

***Do*:**
Waarom?

***Ir*:**
Dat kan niet.. Ik...

***Do*:**
Nu, wat is er?

***Ir*:**
En Tomker?

***Do*:**
Zal in ik vrijheid stellen. Hij was maar een werktuig.

***Ir*:**

(aarzelend):

Die brief?

***Do*:**
En die kaarten, madame. Baarneve heeft alles bekend. Dat hij voeling hield met den vijand en dat Tomker een toevallig werktuig was, want hij vertrouwde op de onmogelijkheid van verraad bij zijn mindere.

***Ir*:**
Goddank.

***Do*:**
Ik dacht dat je meer onder den indruk zou zijn. Baarneve was je vriend.

***Ir*:**
Ja, dat was hij.

***Do*:**
Als hij het niet was, zou het me spijten, dat ik die heele scène op touw heb gezet.

***Ir*:**
Maar...

***Do*:**
Ik had een andere bedoeling. Ik heb de soldaten, die hem gevangen genomen hebben van te voren gezegd, dat ze hem moesten laten ontvluchten. Ze zullen mij niet verraden.

***Ir*:**
Ik begrijp het niet. Je zegt dat Rolf... ik bedoel Baarneve, heeft bekend en je hadt je soldaten gezegd hoe ze moesten handelen bij zijn arrestatie.

***Do*:**
Het spoor leidde naar Rolf...

(langzaam)

ik bedoel Baarneve. Tomker had al bekend.

***Ir*:**
Wat heeft hij gezegd? Dat Rolf...

***Do*:**
Dat Rolf hem dien brief gegeven had en Rolf zelf zei me dat de kaarten ook van hem afkomstig waren, ofschoon hij niet wist hoeveel er waren.

***Ir*:**
Hij heeft nobel gehandeld.

***Do*:**
Jullie zeggen raadselachtige dingen. Maar je bedoelt natuurlijk, dat hij nobel heeft gehandeld door Tomker te redden.

***Ir*:**
Ja, natuurlijk.

***Do*:**
Spion en martelaar. Misdadiger met edele gebaren. Een charmante jongen voor een vrouw. Ik geef het toe. Buitengewoon romantisch. Ha, ha. Hij zal nu wel losgelaten worden. Over een paar minuten is hij voorbij onze linie. In de loopgraven is hij nog luitenant en kan passeeren. En dan een vijandelijke kogel of de vrijheid. En dan is Rolf weg. Rolf, Van Baarneve, Rolf is weg. Prettig, nietwaar?

***Ir*:**
Ik begrijp je niet.

***Do*:**
Ik begrijp ook nog niet alles. Maar één ding begrijp ik en dat is, dat ik aan de verhouding tusschen jou en Rolf een eind heb gemaakt. Door toeval. Zuiver, liefelijk, aardig toeval.

***Ir*:**
Ik heb nooit in eenige verhouding tot hem gestaan.

***Do*:**
Maak dat een ander wijs.

***Ir*:**
Ik zweer het.

***Do*:**
Dat kan je gemakkelijk zeggen nu hij weg is.

***Ir*:**
Ik wou, dat ik het kon bewijzen.

(Van Baarneve komt binnen, ziet de kamer rond, wil weer terug)

Zesde scène

***Do*:**
Welnu, hier is de gelegenheid. Alweer toevallig

(tot V. B).

Neen, niet terug, of ik laat je terughalen.

***V.B*:**

(verrast).

Ik wilde spreken...

***Do*:**
Spreken, met wie, met mij toch zeker niet. Ha, ha, sprekende bewijzen! Je wilde je geliefde nog eens zien, hè?

***V.B*:**
Toegegeven. Je vrouw. Is dat zoo gek?

***Ir*:**
Mijnheer Baarneve, ik kan onmogelijk uitdrukken, hoezeer ik U veracht.

***Do*:**
Verkeerd, madame, verkeerd, Nobel, bedoelt U.

(Gaat

tusschen hen in staan).

Ik moet even zien of jullie elkaar geen teekens geven.

***V.B*:**
Wat beteekent dat alles? Weet hij?...

***Ir*:**

(wil spreken).

***Do*:**

(donderend):

Stilte! Ja, ik weet alles.

***V.B.*:**
Wat weet U dan wel, als ik vragen mag?

***Do*:**
Hm

(kijkt even nadenkend weg, draait dan plotseling zijn hoofd naar hen toe).

Beiden tegen den muur, twee meter van elkaar.

(Van Baarneve en Irma gehoorzamen).

***Do*:**

(gaat zitten op een stoel voor hen).

Zie zoo, nu kunnen we praten.

(Langzaam).

Ik weet, dat alles afgesproken werk tusschen jullie was.

(Van Baarneve en Irma schrikken.)

***Do*:**
Ha, dat heeft getroffen. Toevallig getroffen. Goed. Alles afgesproken werk.

***Ir*:**

(recht voor zich uit):

Hij weet niets.

***Do*:**

(richt zich op.)

Stilte.

(Denkt na, langzaam tot Van Baarneve).

Maar dat andere, dat weet ik wel.

***V.B*:**
Welk andere?

***Do*:**
Ha, ha, welk andere? Er is dus een andere.

(Tot Irma).

Zeg niets meer of ik schiet je minnaar overhoop.

(Haalt een revolver te voorschijn).

Hij is ongewapend.

***V.B*:**
Ik zal me niet verdedigen.

***Do*:**
Goed. Maar ter zake. Het eene andere weet ik, zooals je gemerkt hebt. Jullie verhouding. Het tweede andere... weet ik ook. Dat is het afgesproken werk.

***V.B*:**
Er is geen tweede andere.

***Do*:**
Het is nu te laat om dat te zeggen. Welnu...

(denkt na, kijkt dan weer plotseling op, gaat tusschen hen in staan. Tot Van Baarneve):

Die kaarten waren niet van jou.

***V.B*:**

(haalt zijn schouders op).

***Do*:**

(tot Irma).

Als je niet eerlijk bent, laat ik Baarneve weer gevangen nemen en een proces wegens spionnage tegen hem beginnen. Zeg je de waarheid, dan houd ik de zaak geheim. Waren die kaarten van hem?

***V.B*:**
Zeg niets.

***Ir*:**

(tot Dohna).

Neen.

***Do*:**

(gaat voor hen staan).

Die kaarten waren niet van hem, de brief wel. Die brief...

***Ir*:**
Was voor mij.

***Do*:**
Dus kaarten en brief voor jou bestemd. Jij bent...

***Ir*:**
Verbonden aan de vijandelijke spionnage-dienst.

***Do*:**

(hand met revolver gaat langzaam de hoogte in, wijzende op Van Baarneve).

Hij wist dat?

***Ir*:**
Ja.

***Do*:**
Hij heeft je willen redden?

***Ir*:**
Ja.

***Do*:**
Afgesproken werk?

***Ir*:**
Neen, uit zichzelf. Je zult de zaak geheimhouden, heb je beloofd.

***Do*:**
Dat zal ik.

(Schiet, Van Baarneve valt.) (Dohna houdt Irma tegen).

Een geheim tusschen ons alleen. Wanneer je niet doet wat ik zeg, klaag ik je onmiddellijk aan. Ik kan bewijzen, dat Van Baarneve in het complot was, om deze

daad te verdedigen. De eenige, die dan nog heeft te verliezen, ben jij. Kniel daar bij hem. Maak zijn kleeren los.

(Gaat zelf in het midden van de kamer staan. Irma gehoorzaamt. Een sergeant van de militaire politie komt op.)

Zevende scène

***Ser*:**
Neemt U mij niet kwalijk, kapitein. Ik hoorde een schot...

(Kijkt naar het lijk).

***Do*:**
Luitenant van Baarneve.

***Ser*:**

(kijkt naar de revolver, die Dohna in zijn hand houdt.)

Hebt U...?

***Do*:**
U weet, dat de luitenant verdacht van spionnage in arrest was gesteld. Hij is aan zijn bewakers ontsnapt en kwam hier, misschien met het voornemen om compromitteerende papieren te vernietigen. Toen hij mij hier aantrof, wilde hij vluchten. Ik heb dit moeten verhinderen. De luitenant wist te veel en de vijand is niet ver af.

***Ser*:**
Ik zal hierover rapport moeten opmaken. Mag ik U een vraag stellen?

***Do*:**
Zeker.

***Ser*:**
Was mevrouw bij dit ongeval tegenwoordig?

***Do*:**
Ja, zij zal ongetwijfeld bereid zijn mijn woorden te bevestigen. Niet waar?

(Kijkt Irma scherp aan).

***Ir*:**
Het is gebeurd zooals de kapitein het verteld heeft.

***Ser*:**
Ik dank U.

(Af)

(Irma, steeds bij het lijk, valt flauw, Dohna stapt op en neer in de kamer.)

(Doek)

R. BLIJSTRA.

Prooza-gedichten

Zooals wij dankbaar zijn voor het zonlicht, dat ons doet zien, dat warmte geeft aan ons lichaam,

dat het kooren rijpt waarvan wij eeten en heel zijn gulden schat uitstort oover de aarde;

zoals wij dankbaar zijn voor de reegen, die haar lavenis giet oover de landen en zuiverte geeft aan de lucht;

zooals wij dankbaar zijn voor de weste-wind, die met koele hand strijkt oover onze gloeyende hoofden;

zoo ben ik dankbaar voor wat gij in mij gevoed hebt, uitgegooten en gelaafd, gezuiverd en verzacht, door *uw* guldenheid, *uw* zuiverheid en *uw* zachtheid.

***

Het is maar een heel onnoozel portretje, dat ik van je in de hand houd.

Het is niet eens ‘gelijkend’, zooals men dat noemt.

Maar het is een middel om sterker aan je te denken en als zoodanig heeft het voor mij zijn waarde.

Je waarachtig portret schildert de groote meester Liefde in mijn ziel. Lijn voor lijn zie ik het worden en ik weet dat het schoon zal zijn.

***

Vlug en leenig beweegt zich de bergstroom van uw ziel tusschen de rotsblokken des lots, terwijl tot mij op klinkt de fijne muziek van haar klatering.

Gij vraagt mij waar ik naar kijk, wanneer ik oover het klare watervlak van uw oogen zie.

Ach, speel niet met mij, die u toch nimmer naar waarheid et zeggen mag.

***

De voogels gaan weer hun nesten bouwen en de mensch gaat in zijn stille kamer bereekenen, hoeveel een eigen huishouden hem kosten zal.

***

De tijden zijn nog niet zoo héél veel veranderd. Nog altijd proobeeren de priesters de sterren te maken tot lichtreklame's voor de Heilige Moeder Kerk.

Nog altijd is het rondgaan van het centenzakje het heiligst ritueel.

De tijden zijn nog niet zoo héél veel veranderd.

***

Gij, die het licht binnen laat door gekleurde glaasjes (maar vooral niet te veel!)

uw kerkramen zijn het symbool van uw dogma's die het licht door gekleurde vensters binnen laten; maar vooral niet te veel.

***

Mijn leeven gaat langs de afgronden des lichts, waarin het zoet verdwijnen is. De menschen hebben mij geblindddoekt en houden mij vast, opdat ik niet zal duizelen van die glans en onmeetelijkheid en opdat ik niet in de geweldige vuurzee van die luister zal needer storten.

In U zijn alle dingen een.

Zij zien Uw duisterheid; maar ze zien niet dat Uw duisterheid het Licht is. Ze zijn bevreesd van Uw glans en keeren zich af naar het licht dat duisternis heet.

***

Wat zijt gij bevreesd? Ge zijt slechts bang voor uw eigen schaduuw, die groot zich voor u afteekent teegen de muur. Wendt uw gelaat naar het licht; het licht dat deeze schaduuw teegen de muur werpt. Het zal u verblinden; maar het zal te zelfder tijd u doen vergeeten uw vermeende duisternis.

Stadsparken

Stadsparken, brandpunten zijn het van groote smart en kleine vreugden.

's Nachts herbergen zij op hun banken landloopers en beedelaars en in hun struikgewas wordt ontucht bedreeven. Haveloose menschen zijn het die daar rust koomen zoeken. Hun gescheurde kleeren zijn met modder bedekt. Gedierte leeft in hun haar en baard. 's Morgens haasten zij zich, wakker te worden vóór de poolietie hen meede neemt.

In de morgenuren stroomen de kindermeisjes de parken binnen om er piepende, wiebelende wagens te zeulen of er met de kinderen van andere vrouwen (hun ‘mevrouwen’) te speelen. Een enkele moeder rijdt er zelve trotsch haar zoogkind.

Teegen twaalven, gaan de kinderwagens naar huis omdat de menschen eeten moeten en de kleintjes in frissche luiers gestooken.

Dan worden de parken vol door de uittocht der kantoorarbeiders, die gedeeltelijk langs hun paden plaats heeft.

Als die uittocht ten einde is, wordt het stil in de parken. Een enkele intellektueele armoedzaayer sluipt er binnen. Hij brengt zijn nachten door in een asyl. In oopenbare bibliotheeken slijt hij zijn verdere leeven. 's Middags en 's avonds alleen ontvangt hem het park, dat hij er zijn drooge kadetjes kan eeten.

's Middags keeren eerst de kantoorbedienden dóór en daarna de kinderwagens in de parken terug. Nu koomen veele mama's ook zelve mee met de kleinen. (Eendjes kwaken. Het water klettert onder hun vleugelslag.)

's Middags koomen ook, vaker dan 's morgens, de oude mannen. In rijen zitten zij op de banken en vertellen elkaar hun gebeurlijkheeden. Maar hun oude, vervormde koppen toonen meer verscheidenheid dan hun moede, grijze leevensloop. Hun oude leevens zijn zwak en wankel als hun versleeten stemmen.

Hun schoonste uren beleeven de parken des avonds. Dan koomen de gelieven er de duisternis zoeken, in teedere omstrengeling. Ook schuchtere min wordt hier bedreeven:

‘Mien, mag ik je een zoen geeven?’

‘Ik ben zoo bang dat de menschen het zullen zien.’ 1923.

Dispuut

Reeds vijf mienuten waren de rechten der vrouw onderwerp van het gesprek. Wie ze ter sprake had gebracht weet ik niet; maar van de huwelijkswetten was men beland bij de onderlinge verhouding tusschen man en vrouw in het dagelijksch leven.

Andries vond dat de man in de reegel egoïsties is en de vrouw maar laat ploeteren als hij zelf, achter een krant, met gestrekte beenen uitrust van zijn werk. De vrouw; de huisvrouw, is nooit klaar.

Er werd toegegeeven dat de man niet toe mag zien als de vrouw, na een dag van arbeid, 's avonds nog voor haar gezin moet zwoegen.

Gerrit meende dat beide, vrouw zoo wel als man, de plicht hebben zich in de klassenstrijd te doen gelden, om zoodoende voor geheel het proletariaat (zoo wel hoofd- als hand-arbeiders een leevenspijl te verooveren, waarin dat gezwoeg van vroeg tot laat niet meer noodig zou zijn.

Toen stelde Hendrik, die ambtenaar is, de vraag: kan een politie-agent in uniform voor zijn vrouw de kinderwagen duwen?

En Frederik, afdeelingschef op een kleine fabriek, verscherpte het probleem: kan een politie-agent überhaupt een kinderwagen duwen, ook al is hij niet in unieform?

En terwijl men gesamenlijk een konklusie zocht, maakte de onderofficier van Cranick de verwarring nog grooter door een vraag van nog verder strekking: Stel dat een politie-agent bij zijn ronde een kinderwagen (al of niet met een kind er in) aantreft. Laat zijn praestige toe dat hij die kinderwagen eigenhandig en in zijn uniform gekleed naar het bureau rijdt?

Maar de onderwijzer Kweekelaar, wien deeze vraag juist om de kwestie der beroepsverantwoordelijkheid interesseerde, stelde, te midden van al het stemgeroes, het proobleem of men een kind kon opvoeden tot gehoorzaamheid aan het eigen geweeten en het er te zelfder tijd van oovertuigen dat een ontvangen konsienje onvoorwaardelijk en met uitschakeling van eigen meening moet worden opgevolgd.

Met dit resultaat: dat Anna vroeg of men nog tee wilde gebruiken en niemand verder op een der opgeworpen kwesties in ging.

Maar Karel, die in het staatsrecht studeert, schreef in zijn agenda het woord *kabinet* om zichzelf er aan te herinreren dat hij het vraagstuk der parlementaire verantwoordelijkheid nog onderzoeken moest en nam daarna een koekje van de schootel, die men hem voor hield.

W.N. DINGER.*

* In *Het Einde van de IJdele Man* dat in het voorig nummer van dit tijdschrift werd afgedrukt staat: 'Juist terwijl *hij* ooverstak, zag hij een trein aansnellen, enz.' Dit moet zijn: 'Juist terwijl *zij* ooverstak.'
(W.N.D.)